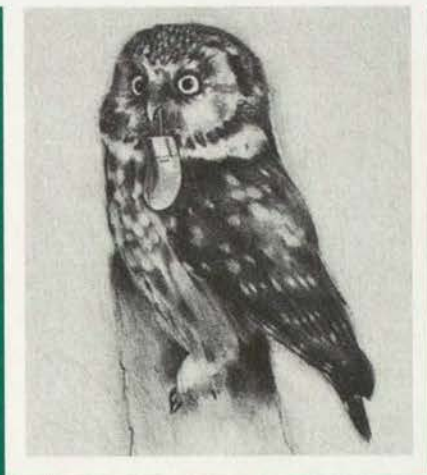

CAMPUS FÖR KONST

*Betänkande av Utredningen om samlokalisering
och eventuell verksamhetsmässig integrering av de
konstnärliga högskolorna i Stockholm*

SOU 1998:10

REGERINGSKANSLIET

Utbildningsdepartementet

Ref Ki.
Occ 506

Statens offentliga utredningar
1998:10
Utbildningsdepartementet

Campus för konst

Betänkande av Utredningen om samlokalisering och
eventuell verksamhetsmässig integrering av de konstnärliga
högskolorna i Stockholm
Stockholm 1998

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress: Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-690 91 91
Ordertel: 08-690 91 90
E-post: fritzes.order@liber.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss. Hur och Varför. Statsrådsberedningen, 1993.

– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.

Broschyren kan beställas hos:

Regeringskansliets förvaltningsavdelning
Distributionscentralen
103 33 Stockholm
Fax: 08-405 10 10
Telefon: 08-405 10 25

Till statsrådet och chefen för Utbildningsdepartementet

Regeringen bemyndigade den 3 april 1997 Chefen för Utbildningsdepartementet statsrådet Carl Tham att ge en särskild utredare i uppdrag att i samråd med de konstnärliga högskolorna i Stockholm, Kungl. Konsthögskolan undantagen, dels analysera lokalbehovet och föreslå en lämplig samlokalisering av dessa högskolor, dels överväga en eventuell verksamhetsmässig integrering av utbildningarna. Samtidigt fastställdes direktiven för utredningen (dir. 1997:47).

Med stöd av bemyndigandet utsågs den 13 maj 1997 undertecknad Leif Andersson till särskild utredare.

Som experter förordnades direktören Svante Holgersson, Statens lokalförsörjningsverk och biträdande stadsdirektören Kjell Karlsson, Stockholms stad.

Som sekreterare anställdes programansvarige vid Högskoleverket Lena Eriksson och som kommittéassistent har Karin Karlsson varit behjälplig.

Under utredningsarbetet har jag haft ett nära samarbete med utredaren Jana Robeznieks, Statens lokalförsörjningsverk och projektansvarige Peter Lundevall, Stockholms stad.

Samråd har förevarit med berörda högskolor, med Statens lokalförsörjningsverk samt med Riksrevisionsverket. Jag har också haft överläggningar med företrädare för berörda kommuner.

Utredningsarbetet är nu slutfört och jag får härmed överlämna betänkandet SOU 1998:10 *Campus för konst*.

Stockholm den 15 januari 1998

Leif Andersson

/Lena Eriksson

Innehållsförteckning

- 1 Sammanfattning 7**
- 2 Bakgrund 9**
 - 2.1 Organisationsfrågan 9
 - 2.1.1 U 68 och utbildningarna inom kulturområdet 9
 - 2.1.2 Utredningen om konstnärlig högskoleutbildning 15
 - 2.2 Lokaliseringsfrågan 19
 - 2.2.1 En arbetsgrupp för samlokalisering 19
 - 2.2.2 1994 års Stockholmskommitté 22
 - 2.2.3 Eget initiativ från fyra konstnärliga högskolor 25
- 3 Utredningens uppdrag och arbete 27**
- 4 De konstnärliga högskolorna 29**
- 5 Utgångspunkter för mina förslag 33**
 - 5.1 Direktiven 33
 - 5.2 Högskolornas egna synpunkter 36
 - 5.3 Statsmakternas tidigare behandling 37
- 6 Campusidén 39**
 - 6.1 Campus – ett konstnärligt kraftcentrum 39
 - 6.2 De konstnärliga högskolornas inställning i campusfrågan 40
 - 6.3 Slutsatser 42
- 7 Möjliga lokaliseringalternativ 45**
 - 7.1 Konstfackområdet 46
 - 7.2 Hammarby Sjöstad 48
 - 7.3 Kvarnholmen 49
 - 7.4 Högskolornas synpunkter på lokaliseringalternativen 51
 - 7.5 Allmänna synpunkter 53
- 8 Förslag 55**
 - 8.1 Ett konstnärligt campus 55
 - 8.2 Tre lokaliseringalternativ 56

8.3 Övriga frågor 59

8.3.1 Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut 59

8.3.2 Den högre teaterutbildningen i Stockholm 63

9 Plan för genomförande 67***Bilagor****Bilaga 1* Kommittédirektiv 71*Bilaga 2* Karta med tre lokaliseringsalternativ 75*Bilaga 3* Idéskisser över tre lokaliseringsalternativ 77*Bilaga 4* Remiss till de konstnärliga högskolorna avseende tre lokaliseringsalternativ 79*Bilaga 5* Högskolornas yttranden 81

1 Sammanfattning

Jag föreslår att ett campus byggs för de sex konstnärliga högskolorna Danshögskolan, Dramatiska institutet, Konstfack, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Operahögskolan i Stockholm och Teaterhögskolan i Stockholm.

Med utgångspunkt i redovisade förhållanden och högskolornas egna synpunkter är jag beredd att ge ett visst förord för att detta campus skall lokaliseras till Konstfackområdet.

Inledningsvis har jag gjort en grundlig genomgång av det historiska förloppet vad gäller såväl organisationsfrågan som lokaliseringsfrågan avseende de konstnärliga högskolorna i Stockholm. Detta redovisas i bakgrundskapitlet.

Jag har under mitt arbete haft omfattande kontakter med berörda högskolor, deras ledningar, styrelser och representanter för studenterna. I dessa kontakter har jag kunnat notera att inställningen är splittrad både vad gäller campusidén som sådan och lokaliseringen av ett konstnärligt campus.

Jag har i enlighet med mina direktiv undersökt möjligheterna att lokalisera ett campus till Konstfackområdet. Jag har funnit att detta är möjligt. Jag har också i enlighet med direktiven undersökt om andra lokaliseringsalternativ kan ge bättre förutsättningar för ett konstnärligt campus. Efter en grundlig genomgång av ett antal lokaliseringsalternativ har jag funnit att två andra områden är både tänkbara och lämpliga, nämligen Hammarby Sjöstad i södra Stockholm och Kvarnholmen i Nacka kommun.

Dessa tre lokaliseringsalternativ har remitterats till de berörda konstnärliga högskolorna vilka inkommit med synpunkter på dem.

Även om jag ger ett visst förord för Konstfackalternativet bör enligt min uppfattning alla tre lokaliseringsalternativen finnas med i den fortsatta processen. Ett slutligt ställningstagande till förmån för ett av alternativen bör anstå tills hyresnivåerna kan redovisas någorlunda realistiskt. Detta kan inte ske inom ramen för mitt arbete. Jag föreslår att en organisationskommitté tillsätts som får till uppgift att ansvara för den fortsatta hanteringen av projektet.

Jag har inte funnit anledning att föreslå någon sammanslagning eller verksamhetsmässig integrering. I en framtid bör, enligt min mening,

sådana förändringar endast komma till stånd på begäran av de berörda högskolorna, i varje fall inte mot deras önskan. Jag har särskilt behandlat frågan om den högre teaterutbildningen i Stockholm och problematiken kring uppdelningen av denna på Teaterhögskolan och Dramatiska institutet. Jag anser att den samlokalisering jag föreslår ger förutsättningar för samarbete och samband mellan skådespelarutbildningen och övrig teaterutbildning.

2 Bakgrund

Som framgår av direktiven till denna utredning har frågan om organisation och lokalisering av de konstnärliga högskolorna i Stockholm varit föremål för en rad utredningar och propositioner sedan början av 1970-talet. Jag redovisar därför inledningsvis frågans behandling med start i U 68-utredningen. Jag har valt att som en bakgrund redovisa de viktigaste förslagen och framför allt de berörda högskolornas uppfattningar och synpunkter på dessa förslag. Syftet med denna redovisning är att få en uppfattning om varför de olika förslagen avseende organisation och lokalisering av de konstnärliga högskolorna i Stockholm i de flesta fall inte lett till beslut i enlighet med förslagen.

2.1 Organisationsfrågan

2.1.1 U 68 och utbildningarna inom kulturområdet

U 68

1968 års utbildningsutredning (U 68) föreslog i sitt betänkande *Högskolan* (SOU 1973:2) att landet skulle indelas i 19 högskoleområden och att den statliga grundläggande högskoleutbildningen inom varje högskoleområde, varav Stockholm utgjorde ett, skulle inordnas i en *gemensam organisation* under ledning av *en och samma styrelse*.

Vidare föreslog U 68 att ett nytt verk för den statliga högskoleutbildningen inom Utbildningsdepartementets område skulle inrättas, universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), som skulle ersätta bl.a. universitetskanslersämbetet (UKÄ).

U 68 ansåg att övervägande skäl talade för att även utbildningarna inom kulturområdet skulle inordnas i den lokala organisationen för den statliga högskoleutbildningen. De utbildningar inom kulturområdet som av U 68 betraktades som högskoleutbildning bedrevs i Stockholm vid

dramatiska institutet
konstfackskolan med teckningslärarinstitutet
konsthögskolan
musikhögskolan i Stockholm
statens dansskola (numera Danshögskolan)
statens musikdramatiska skola (numera Operahögskolan)
statens scenskola (numera Teaterhögskolan)

U68-beredningen

Sex sakkunniga tillkallades i mars 1974 för att inom utbildningsdepartementet medverka i beredningen av U 68:s förslag. Beredningen överlämnade i september 1974 ett betänkande *Högskolereform* (DsU 1974:6)

U 68-beredningen ansåg att U 68:s förslag borde genomföras vad gällde sammanförande av befintlig statlig högskoleutbildning inom ett högskoleområde i en administrativ enhet under en styrelse. Beredningen ansåg dock att enstaka undantag borde göras från U 68:s förslag. För de största högskoleområdena föreslog beredningen att det skulle finnas flera självständiga enheter, som var och en utgjorde en myndighet med egen styrelse. Beredningen förordade, liksom U 68, att indelningen i enheter närmare skulle övervägas av berörda organisationskommittéer.

Remissynpunkter på U 68:s förslag

I propositionen Reformering av högskolan (prop. 1975:9) redovisades remissynpunkter på U 68:s förslag. Förslaget att inordna respektive konstnärlig utbildning i den av U 68 föreslagna högskoleorganisationen, dvs. *en* högskoleenhet i Stockholm, *avstyrktes* av TMR (teater- och musikrådet) med stöd av scenskolorna, statens dansskola och statens musikdramatiska skola, OMUS (organisationskommittén för högre musikutbildning) med stöd av de tre musikhögskolorna, dramatiska institutet samt konstakademin med konsthögskolan. "Som skäl för avstyrkandena anförs främst att det här är fråga om så små utbildningsenheter att deras intressen skulle få svårt att hävda sig inom ramen för en större lokal organisation och att kontakten mellan respektive utbildningar och yrkeslivet skulle försvåras."

Vidare redovisades i propositionen följande remissynpunkter: "Dramatiska institutet finner att U 68:s förslag i förhållande till nuläget måste leda till en försvagning av det kulturpolitiska inflytandet över kulturutbildningarna. TMR är negativt också till att dessa utbildningar

samordnas med övrig högskoleutbildning på central nivå. Rådet anser att konstnärsutbildningarna bör sortera under ett kulturpolitiskt, inte utbildningspolitiskt organ – förslagsvis det nya kulturrådet.”

Den senare synpunkten kan jämföras med vad OMUS och styrelsen för konstfackskolan hade redovisat enligt remissammanställningen:

”Enligt OMUS är U 68:s helhetssyn på högskoleutbildningen ett värdefullt led i en naturlig strävan att skapa likvärdighet mellan olika utbildningar. OMUS anser att en enhetligare organisation inom utbildningsområdet ökar möjligheterna att bl.a. bryta igenom värderingar kring olika utbildningar. Styrelsen för konstfackskolan framhåller värdet för utbildningen inom det område skolan representerar av att på ett klart definierat sätt inordnas i det högre utbildningssystemet. Detta betyder enligt styrelsens mening förutsättningar för ett organiserat samarbete med annan högre utbildning liksom möjligheter till produktutveckling och forskning inom ett i detta hänseende försummat område.”

I propositionen sammanfattades de lämnade remissynpunkterna från berörda organ så att TMR och konstakademin avstyrkte U 68:s förslag helt, medan OMUS och styrelserna för dramatiska institutet och konstfackskolan intog en något mera nyanserad hållning i fråga om de berörda utbildningarnas förhållande till annan högskoleutbildning. De betonade dock utbildningarnas särart och de krav på hänsyn i skilda avseenden den ställer.

Propositionen om reformering av högskolan

När det föredragande statsrådet i propositionen om reformering av högskolan (prop. 1975:9) behandlade U 68:s förslag avseende det vidgade högskolebegreppet noterade han att vissa berörda remissinstanser hade ansett att utbildningarna på kulturområdet borde lämnas utanför eller i varje fall endast delvis beröras av den föreslagna högskolereformen. På denna punkt anslöt sig föredraganden helt till U 68:s förslag. ”Det är enligt min mening viktigt att de berörda utbildningarna på kulturområdet inte isoleras från den fortsatta utvecklingen av högskoleutbildning som helhet. De bör därför tillhöra högskolan.”

När föredraganden längre fram i propositionen behandlade frågan om indelningen i högskoleenheter var han dock inte beredd att följa U 68:s förslag fullt ut. Han ansåg att i varje fall för Stockholms och Göteborgs del var inte fördelarna av en helt sammanhållen organisation entydiga. ”Jag utgår från att det även fortsättningsvis skall finnas fler än en högskoleenhet både i Stockholm och Göteborg.” Vidare påpekade han att ”beträffande vissa utbildningar inom kulturområdet kan det vara motiverat att i avvaktan på resultatet av pågående utredningsarbete inte

ta upp frågan om förändringar i den enhetsindelning som för närvarande gäller.”

Berörda remissinstansers och U 68-beredningens synpunkter hade uppenbarligen betydelse för föredragandens ställningstagande i denna fråga.

I propositionen föreslogs att en central och sex regionala organisationskommittéer skulle inrättas. De regionala organisationskommittéerna fick bl.a. till uppgift att utarbeta förslag beträffande indelning i högskoleenheter.

Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (UbU 1975:17, rskr 1975:179).

H 75-S

Organisationskommittén för Stockholms högskoleregion (H 75-S) hade följande mål för sitt arbete med högskoleindelningen inom regionen:

- att minska antalet enheter inom regionen och uppnå en institutionell samordning mellan dem
- att varje högskoleenhet skulle ha ”rimlig storlek” ur effektivitets-, inflytande- och förankringssynpunkt
- att uppnå stora gemensamma resurser genom att slå samman små enheter med större.

H 75-S föreslog fem högskoleenheter: universitetet i Stockholm, tekniska högskolan i Stockholm, karolinska institutet, högskolan för lärarutbildning i Stockholm och *högskolan för konstnärliga utbildningar i Stockholm*.

Remissynpunkter på organisationskommitténs förslag

I propositionen om utbildning och forskning inom högskolan (prop. 1976/77:59) redovisades remissynpunkter på organisationskommittéernas förslag. Flertalet berörda skolor framhävde (liksom tidigare) kulturutbildningarnas särart.

Ett antal skolor, bl.a. statens scenskola i Stockholm, dramatiska institutet och konstfackskolan förordade, bl.a. med hänvisning till pågående utredningar, att ställningstagandet till organisation för utbildning- en på kulturområdet borde skjutas upp.

Statens musikdramatiska skola avvisade förslagen. Detsamma gjorde akademien för de fria konsterna, som dock ansåg att den under vissa förutsättningar kunde godta en organisationslösning där varje skola inom enheten hade en egen linjenämnd med utvidgad funktion. Statens

dansskola accepterade en högskola för konstnärlig utbildning, där dansskolan ingick som en arbetsenhet med en linjenämnd.

Musikhögskolan i Stockholm ansåg att ett uppskjutande av högskolereformen för dess del kunde medföra praktiska svårigheter men anslöt sig till krav från andra skolor i Stockholm om att uppskjuta reformen ett år. Det kan vara värt att i detta sammanhang notera att musikhögskolorna i Göteborg och Malmö anslöt sig till förslagen om att de skulle inordnas i högskoleorganisationen den 1 juli 1977, men att en förutsättning dock var att samtliga musikhögskolor fick en likartad organisatorisk anknäpning på respektive ort.

Organisationskommittén för Stockholms högskoleregion anförde att den i sitt förslag om att samla kulturutbildningarna till en särskild högskoleenhet utgått från skolornas egna krav på bevarande av det kulturpolitiska inflytandet över utbildningen m.m. Inom denna enhet skulle förhållandevis stor frihet ges de enskilda arbetsenheterna. Kommittén avstyrkte därför förslag från flera av skolorna att delvis skjuta upp genomförandet av reformen ett år för dessa utbildningars del.

UHÄ ansåg, bl.a. mot bakgrund av de önskemål som hade framkommit, att ytterligare överväganden för den lokala organisationen för utbildningarna i Stockholm var motiverade.

Propositionen om utbildning och forskning inom högskolan

Högskolereformen och dess genomförande fortsatte att behandlas efter regeringsskiftet 1976 av det nya statsrådet. I propositionen om utbildning och forskning inom högskolan (prop. 1976/77:59) anförde föredraganden att han ansåg att regionkommittéernas förslag till indelning i högskoleenheter var väl avvägda. Han förordade att högskoleenheter borde inrättas i huvudsak enligt den indelning som regionkommittéerna hade föreslagit.

Föredraganden ansåg dock att det på en punkt krävdes ytterligare överväganden, nämligen vad gällde förslaget om en högskola för konstnärlig utbildning i Stockholm. Han noterade att vissa av skolorna hade ansett att de inte borde inordnas i högskolan. Föredragande statsråd ansåg dock, liksom sin företrädare, att utbildningarna inom kulturområdet borde föras till högskolan med hänvisning till 1975 års beslut samt den övergripande karaktär högskolebegreppet skulle komma att ha i framtiden. "Samtidigt är det uppenbart att dessa i vissa avseenden har speciella förhållanden som ibland kan motivera särordningar." Han ansåg därför att skolornas organisatoriska ställning borde ses över ytterligare. Han hänvisade till remissbehandlingen och att några av de berörda skolorna ansåg att ställningstagandet till organisationen av ut-

bildningarna på kulturområdet borde skjutas upp. "Den föreslagna högskolan för konstnärlig utbildning i Stockholm bör således inte inrättas den 1 juli 1977."

Föredraganden redovisade att han avsåg att föreslå regeringen att uppdra åt universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) att, i samverkan med bl.a. de berörda skolorna, överväga organisationen inom högskolan från och med den 1 juli 1978 för kulturutbildningarna i stockholmsregionen. Han påpekade att det i uppdraget borde ingå att pröva även andra organisatoriska lösningar än den som organisationskommittén för Stockholms högskoleregion hade föreslagit. UHÄ:s förslag redovisas nedan.

Riksdagens beslutade i enlighet med regeringens förslag (UbU 1976/77:20).

Budgetpropositionen 1977/78

Regeringen föreslog slutligt ställningstagande i organisationsfrågan i budgetpropositionen 1977/78 (prop. 1977/78:100 bil.12).

I propositionen redovisades resultatet av det uppdrag UHÄ hade fått att finna en organisatorisk lösning som tog hänsyn till såväl den nya högskoleorganisationens principer som de konstnärliga utbildningarnas särart och de önskemål som hade framförts från de berörda högskolorna. Enligt föredraganden hade UHÄ efter en omfattande diskussion föreslagit att de åtta konstnärliga skolorna i Stockholm skulle bestå som självständiga högskoleenheter.

Vidare redovisade föredraganden att UHÄ ursprungligen hade föreslagit en gemensam högskola för de konstnärliga utbildningarna i Stockholm. Syftet med den föreslagna gemensamma organisationen hade varit att ge en ram för utveckling av utbildningarna, att ge stöd och administrativ service åt enheterna samt att skapa ett organ som kunde företräda de konstnärliga utbildningarna i Stockholm inom högskolan och i kulturpolitiken. Enligt UHÄ skulle dock organisationens funktionsduglighet vara beroende av att arbetsenheterna utnyttjade den och fyllde den med innehåll; i annat fall ansåg UHÄ att risken var stor att organisationen enbart skulle bli en administrativ överbyggnad på de befintliga enheterna.

Diskussionen med de berörda skolorna hade visat att förslaget om en gemensam organisation inte hade vunnit stöd hos flertalet av dem. UHÄ hade därför gjort den bedömningen att förutsättningen för att bilda en gemensam högskoleenhet för de konstnärliga utbildningarna i Stockholm saknades. UHÄ hade samtidigt betonat att de berörda sko-

lorna nu borde få arbetsro för att ägna sig åt utbildning och utvecklingsarbete.

Föredraganden påpekade efter denna redovisning att han ansåg "att det är viktigt att den organisatoriska lösning som nu kommer till stånd för dessa utbildningar har stöd från de berörda skolorna själva." Han ville därför inte gå emot förslaget och förordade därför att åtta enheter skulle finnas i Stockholm från den 1 juli 1978. Han förutsatte samtidigt att de konstnärliga högskoleenheterna i Stockholm själva skulle söka former för att bl.a. samordna de administrativa funktionerna i syfte att frigöra resurser för pedagogik och konstnärligt utvecklingsarbete.

Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (UbU 1977/78:22, rskr 1977/78:338). Utbildningsutskottet anförde dock att det inte var tillfredsställande att organisationen blev så helt olika i Lund/Malmö och Göteborg, å ena sidan, och Stockholm, å andra sidan. (De konstnärliga utbildningarna i Lund/Malmö och Göteborg hade inordnats i Lunds respektive Göteborgs universitet från den 1 juli 1977). Utskottet ansåg vidare att det organisationsalternativ som regeringen hade föreslagit inte överensstämde med de tankar som varit vägledande för reformeringen av högskolan. Utskottet betonade vikten av att informationen om utbildningarna på de olika orterna utformades så att det klart framgick att det var frågan om helt jämställda och likvärdiga utbildningar samt att likabehandling var ett ovillkorligt krav vad gällde medelsanvisningar. Utskottet anförde slutligen att det "inte ville utsluta att riksdagen inom överskådlig tid kunde få anledning att ånyo behandla frågan om organisationen av den konstnärliga högskoleutbildningen i Stockholm."

Denna genomgång av skeendet från U 68:s förslag fram till beslutet att det skulle finnas åtta fristående konstnärliga högskolor i Stockholm visar att de berörda högskolornas inställning och synpunkter i organisationsfrågan har varit avgörande för statsmakternas beslut. Endast på en punkt, nämligen att inordna utbildningarna inom kulturområdet i högskolan, har regering och riksdag gått emot vissa av de berörda skolornas (numera högskolornas) uppfattning.

2.1.2 Utredningen om konstnärlig högskoleutbildning

År 1990 tillkallades en särskild utredare med uppgift att göra en översyn av den konstnärliga utbildningen i högskolan (dir. 1990:55). Den särskilda utredaren, Gunilla Lagerbielke, lämnade sitt betänkande *Konstnärlig högskoleutbildning* (SOU 1992:12) i februari 1992.

Syftet med översynen var, enligt direktiven, att ge underlag för en samlad utvecklingsplan för högskolans konstnärliga utbildning. Bland annat ingick i uppdraget att bedöma om ansvaret för utbildningen var fördelat på ett riktigt sätt mellan olika högskoleorter och högskoleenheter.

Lagerbielke konstaterade i sitt betänkande att det hade varit ett stöd för de konstnärliga högskoleutbildningarna i Göteborg, Malmö, Umeå och Piteå att ingå i ett större sammanhang inom universiteten. De hade därigenom fått del av administrativ kunskap och inte minst den tyngd ett universitet besitter. Hon ansåg att de konstnärliga högskoleutbildningarna utanför Stockholm skulle haft svårt att agera som fristående enheter genom att de är få – i varje fall i Malmö, Umeå och Piteå.

Lagerbielke ansåg dock att förhållandena i Stockholm var annorlunda på grund av den långa tradition och storlek som de större konstnärliga utbildningarna hade. Hon konstaterade att såväl samarbetet mellan de konstnärliga högskolorna som mellan dessa och andra högskolor hade ökat. "Det finns ingen anledning att anta att en hopläggning av de konstnärliga högskoleutbildningarna i en enhet skulle stärka den fortsatta utvecklingen av dessa kontakter. Tvärtom skulle en sammanslagning kunna motverka en sådan utveckling genom att försvåra en önskvärd profilering av vissa utbildningar." Hon ansåg inte heller att en sammanläggning skulle medföra några administrativa vinster.

Lagerbielke ansåg dock att för de minsta utbildningsenheterna kunde behovet av utbildningsmässiga samband tala för en ökad samordning med andra utbildningar. Hennes förslag till organisation var fyra fristående högskolor i Stockholm, nämligen

- Konstfackskolan
- Konsthögskolan
- Scen/mediehögskolan (Dramatiska institutet och Teaterhögskolan)
- Musik/dans/operahögskolan (Musikhögskolan, Danshögskolan och Operahögskolan).

Grafiska institutet och institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning (GI/IHR) förslogs ingå i Stockholms universitet.

De generella skälen för sammanslagning av vissa av de befintliga högskolorna var att alltför små enheter blir mycket sårbara samtidigt som dessa enheters administrativa och beslutande överbyggnad blir oproportionerligt stor i förhållande till utbildningen. Ytterligare en aspekt var att små enheter kan bli alltför slutna världar utan möjlighet till reell insyn och påverkan från omvärlden.

Förslaget att föra samman Dramatiska institutet (DI) och Teaterhögskolan motiverades med att de båda högskolorna redan hade ett utvecklat samarbetsprogram och att de tillsammans lämnat förslag om en gemensam undervisningsteater. Lagerbielke bedömde att det fanns till-

räcklig grund för att de två högskolorna skulle ingå i en gemensam organisation, trots att det i första hand var teaterdelen vid DI som samarbetade med Teaterhögskolan.

Här finns anledning att nämna något om förslaget om en gemensam undervisningsteater. Lagerbielke beskrev detta förslag i sin utredning. Förslaget hade framförts i en skrivelse från rektorerna vid DI och Teaterhögskolan och innebar ett samarbetsprojekt mellan de båda högskolorna i samverkan med någon eller några teatrar. Målet var att teaterstudering vid de båda högskolorna skulle möta professionella skådespelare och regissörer i ett gemensamt arbete med gestaltungsproblem. Vidare framgick av skrivelsen att samarbete skulle initieras med andra konstnärliga högskoleutbildningar, exempelvis i dans, mim, opera, musik och bildkonst och göra det möjligt för unga konstnärer att arbeta och formulera sig tillsammans. Lagerbielke konstaterade att möjligheterna till samarbete skulle öka ytterligare om hennes förslag att organisatoriskt föra samman de två enheterna i en scen/mediehögskola skulle förverkligas.

Förslaget att föra samman Musikhögskolan, Danshögskolan och Operahögskolan motiverades med att alla tre har musiken som självklar utgångspunkt. Lagerbielke ansåg att goda möjligheter till utbyte och samverkan fanns mellan till exempel koreografer och kompositörer liksom mellan de olika lärar/pedagogutbildningarna inom musik och dans. Operahögskolan hade enligt Lagerbielke tydliga samband med stora delar av musikerutbildningen. Hon påpekade dock att gemensamma lokaler med anledning av den föreslagna sammanslagningen inte var aktuella.

Remissynpunkter på förslagen i *Konstnärlig högskoleutbildning*

Lagerbielkes förslag att sammanföra Dramatiska institutet och Teaterhögskolan till en scen/mediehögskola avstyrktes av båda berörda högskolor.

Dramatiska institutet (DI) ansåg att de fristående, små högskolorna är uppbyggda och organiserade utifrån sin särart, vilket medger den flexibilitet som konstnärlig verksamhet ofta kräver. Vad DI främst eftersträvade var en pedagogisk samverkan med Teaterhögskolan, i undervisning och i vissa projekt. En organisatorisk sammanslagning skulle enligt DI kunna orsaka motsättningar om resurser och därigenom försvåra ett samarbete. DI ansåg i stället att frågan om *samlokalisering* var viktigare än organisationsformen.

Teaterhögskolan kunde, enligt remissyttrandet, inte finna att utredaren redovisat några som helst bärande konstnärliga, pedagogiska eller

ekonomiska skäl för att inrätta en scen/mediehögskola och avstyrkte bestämt förslaget. På punkt efter punkt bemötte Teaterhögskolan de argument som Lagerbielke presenterat. Högskolan hade inte vid något tillfälle upplevt sig som sårbar, dess administration var minimal, den saknade inte kompetens och utgjorde inte heller någon sluten värld utan insyn och möjligheter till påverkan utifrån.

Av de tre högskolor som berördes av Lagerbielkes förslag om en musik/dans/operahögskola avvisades detta av såväl Danshögskolan som Operahögskolan.

Danshögskolan ansåg att dess ställning skulle försvagas som enbart en institution bland flera i en ny enhet. Högskolan framförde också, i likhet med Teaterhögskolan, att utredningen inte visat några pedagogiska, konstnärliga eller ekonomiska fördelar med sammanslagningen. Danshögskolan ansåg att det inte är nödvändigt med organisatoriska sammanslagningar för att åstadkomma samarbete. "Frivilligheten hos självständiga konstnärliga högskolor är oftast den bästa grunden för ett väl fungerande samarbete." Vidare påpekade Danshögskolan att man fått nya lokaler vid Gärdet som var helt anpassade till verksamheten och att det därför skulle vara ett oförsvarligt slöseri att överge dessa för nybyggda lokaler vid Nacka Strand dit Musikhögskolan enligt då aktuella planer skulle flytta.

Operahögskolan såg inga administrativa eller andra synergieffekter av en sammanslagning. "Operahögskolan kan inte heller bortse från det faktum att generella policy-motsättningar hittills visat att samarbete med Musikhögskolan alls inte är givet." Däremot stödde högskolan helt tanken på samarbete mellan de konstnärliga högskolorna i Stockholm avseende ickekonstnärliga gemensamma behov.

Musikhögskolan såg goda skäl för den av Lagerbielke föreslagna organisationen, dock under en mycket väsentlig praktisk förutsättning nämligen *samlökalisering*. Högskolan ansåg att det utan gemensamma lokaler varken administrativt eller utbildningsmässigt skulle gå att göra sådana vinster att en sammanslagning var motiverad. Musikhögskolan beklagade att utredningen inte alls hade tagit upp frågan om en ökad samverkan mellan de konstnärliga högskolorna eftersom man ansåg att en organisation som innebar att vissa frågor och uppgifter behandlades gemensamt skulle vara intressant. Dessutom påpekades att en sådan organisation skulle kunna fylla en funktion som plattform för gemensamt uppträdande utåt från de konstnärliga högskolornas sida i kultur- och utbildningspolitiska frågor. Musikhögskolan föreslog därför att regeringen skulle låta utreda frågan om en samverkansorganisation för de konstnärliga högskolorna i Stockholm.

Av Musikhögskolans remissyttrande framgick också att högskolan tillsammans med Byggnadsstyrelsen undersökte förutsättningarna för en omlokalisering av sin verksamhet till Nacka Strand.

Propositionen Högre utbildning för ökad kompetens

I propositionen Högre utbildning för ökad kompetens (prop. 1992/93:169) behandlades betänkandet *Konstnärlig högskoleutbildning*. Vad gällde organisationen för de konstnärliga utbildningarna i Stockholm ansåg föredragande statsråd att dessa tills vidare borde fortsätta som självständiga enheter, med undantag för GI/IHR som föreslogs ingå i Stockholms universitet från och med den 1 juli 1994. Föredraganden motiverade sitt ställningstagande på följande sätt: "På grund av remissopinionen förordar jag inte någon sammanslagning av konstnärliga högskolor i Stockholm." Dock ansåg han att dessa högskolor hade en i förhållande till sin storlek stor administration, samt att de enskilda högskolorna periodvis behövde specialistkompetens i form av ekonomisk och juridisk expertis. Därför ansåg föredraganden att någon form av samarbete mellan de konstnärliga högskolorna i Stockholm var motiverat.

Riksdagen beslutade enhälligt att lägga propositionen i denna del till handlingarna (bet. 1992/93:UbU14, rskr. 1992/93:363).

Frågan om att organisatoriskt sammanföra alla eller vissa konstnärliga högskolor i Stockholm tycks i och med behandlingen av frågan i prop. 1992/93:169 vara avslutad. Något utredningsförslag eller propositionsförslag i denna fråga har inte lagts därefter.

Däremot blev frågan om samlokalisering på allvar aktuell under hösten 1993.

2.2 Lokaliseringsfrågan

2.2.1 En arbetsgrupp för samlokalisering

I december 1993 tillsattes inom Utbildningsdepartementet en arbetsgrupp för samlokalisering av de konstnärliga högskolorna i Stockholm. Av bilagan till departementsprotokoll 1993-12-09 § P 95 framgår att departementsledningen i samråd med rektorerna för de konstnärliga högskolorna i Stockholm tagit initiativ till att undersöka förutsättningarna för samlokalisering. Arbetsgruppen som bl.a. bestod av representanter för de olika högskolorna skulle ta fram beslutsunderlag i form av

lokaliseringsförslag och kostnadsbedömningar för ett ställningstagande om en samlokalisering. Konsthögskolan omfattades inte av utredningen med hänvisning till den pågående om- och tillbyggnaden av högskolans lokaler på Skeppsholmen.

Beslutet att tillsätta arbetsgruppen föregicks av en skrivelse från det konstnärliga rektorskonventet. Av denna skrivelse framgår att statssekreterare Bjarne Kirsebom vid ett möte i september hade informerat om planerna på att föreslå byggandet av ett campus för de konstnärliga högskolorna. Vidare framgår av skrivelsen att rektorerna – utom rektorn för Teaterhögskolan – i princip ställde sig bakom förslaget. De ansåg att "ambitionen – som den presenterades – att bygga på ett område av betydande skönhetsvärde och i en miljö med goda kommunikationer åt alla håll i Stockholmsområdet var mycket tilltalande." I skrivelsen framhölls en rad positiva effekter av en samlokalisering, bl.a. att den skapar förutsättningar för gränsöverskridanden och konstnärlig förnyelse, för möten mellan studenter, lärare, planerare, omvärlden och utbildningen, för koncentration kring samverkansprojekt – kraftsamling och för att odla den egna specialiteten och behålla de olika enheterna som självständiga högskolor. Inom parentes angavs dock att Dramatiska institutet ställde sig bakom en eventuell sammanslagning med Teaterhögskolan.

Rektorskonventet uttryckte samtidigt farhågor för det höga tempot i beredningen och beslutsfattandet och även för att kostnader för nya lokaler skulle komma att minska resurserna för utbildningen.

Avslutningsvis framhölls att "absolut enighet råder bland rektorerna om att området i anslutning till Konstfack och Filmhuset inte är attraktivt bl.a. beroende på total avsaknad av skönhetsvärden. Miljön utgör enligt rektorerna inte den inspirationskälla som statssekreteraren framhöll som en viktig ingrediens i planerna."

Teaterhögskolan, vars rektor inte stödde förslaget att bygga ett campus för de konstnärliga högskolorna, förklarade i en särskild skrivelse skälen till detta. Teaterhögskolan var nöjd med sina lokaler som fullt ut tillgodosåg högskolans behov. Nya lokaler i samma omfattning skulle innebära avsevärt högre hyreskostnader. I skrivelsen framhölls också att utbildningens viktigaste samarbetspartners inte är andra konstnärliga högskolor utan den svenska och internationella teatern. Högskolan ville slå vakt om skådespelarutbildningens och skådespeleriets traditioner och särart och ansåg att risken var stor att de konstnärliga högskolornas självständighet på sikt skulle gå förlorad i den föreslagna campusorganisationen.

Teaterhögskolan uttryckte också en oro över att det i skrivelsen från det konstnärliga rektorskonventet införts en mening med innebörd att Dramatiska institutet var för en sammanslagning med Teaterhögskolan.

Teaterhögskolans representanter hade enligt skrivelsen inte informerats om detta och högskolan påpekade att den bestämt var emot en sådan sammanslagning.

Arbetsgruppen redovisade i en promemoria 1994-03-29 olika lokaliseringalternativ. Totalt hade åtta alternativ undersökts, varav tre hade avförts av arbetsgruppen. De fem återstående alternativen var

- Kristinebergs slott och området kring detta
- Kulturhuset med P-huset Elefanten och Wahrenberg samt delar av Stadsteatern (I detta alternativ kunde Konstfack inte inrymmas)
- Om- och tillbyggnad av Konstfackkvarteret
- Gamla Filmstaden i Solna (Konstfack ingick inte)
- Södra Hammarbyhamnen

Därutöver redovisade arbetsgruppen att man tagit del av informationsmaterial avseende en utbyggnad av Kvarnholmen, men arbetsgruppen konstaterade att läget (begränsade möjligheter att få publik och bristande kommunikationer) samt oklarheter i allmänhet om utbyggnaden hade medfört att man inte närmre hade studerat detta alternativ.

Arbetsgruppen redovisade för- och nackdelar med de fem olika alternativen men tog inte ställning för något av dem.

Propositionen Utbildning och forskning – Kvalitet och konkurrenskraft

I propositionen Utbildning och forskning – Kvalitet och konkurrenskraft (prop. 1993/94:177) informerade regeringen om skrivelsen från det konstnärliga rektorskonventet samt arbetsgruppens arbete.

Av propositionen framgår att regeringen ansåg "att det nu finns skäl att skapa ekonomiska och övriga planeringsförutsättningar som behövs för en samlokalisering av konstnärliga högskolor i Stockholm. Den avsedda samlokaliseringen innebär inte någon ändring av högskolornas ställning som självständiga högskolor." Vidare angavs att en samlokalisering var möjlig att genomföra i anslutning till de lokaler Konstfack och Dramatiska institutet förfogade över och att det på sikt skulle gå att samla samtliga konstnärliga högskolor utom Konsthögskolan till detta område.

Därefter presenterade regeringen ett helt nytt alternativ. I propositionen hade regeringen redovisat resultatet av den förstudie som gjorts – CAMPUS FÖR MÅNGFALD – rörande ett nytt campus i Stockholm för högre utbildning och forskning. Förstudien behandlade inte konstnärlig högskoleutbildning. Enligt regeringen skulle dock ett attraktivt alternativ vara att lokalisera de konstnärliga utbildningarna tillsammans med annan utbildning i södra Stockholmsområdet. Detta alternativ

skulle enligt regeringens uppfattning kunna stimulera till utveckling av nya utbildnings- och forskningsinriktningar. Därför ansåg regeringen att den organisationskommitté som regeringen avsåg tillsätta för att ta fram planerings- och beslutsunderlag för den nya universitetsstrukturen i Stockholm borde pröva en sådan lokalisering för de konstnärliga högskolorna.

Ett lokalförsörjningsprojekt som möjliggjorde en samlokalisering av de konstnärliga högskolorna med den nya universitetsstrukturen behövde dock enligt regeringen genomföras i någon gemensam form. Därför ansåg regeringen att organisationskommittén också skulle få i uppgift att samverka med de konstnärliga högskolorna vad gällde dessas lokalförsörjning. "En särskild tillfällig beslutsordning för lokalförsörjningsfrågor i Stockholmsområdet, som innebär att regeringen har möjlighet att avvika från den eljest gällande principen, är nödvändig för att hanteringen av lokalfrågorna i området skall bli ändamålsenlig. Detta innefattar ett visst avsteg från den princip för myndigheters lokalförsörjning som nu gäller. Den ordning som här föreslås bör därför godkännas av riksdagen."

I riksdagsbehandlingen föreslog socialdemokraterna i en partimotion att riksdagen skulle avslå regeringens förslag vad gällde den särskilda beslutsordningen. I motionen konstaterades att ansvaret för befintlig verksamhet och dess lokalisering i huvudsak ligger hos de berörda högskolorna. Vidare anfördes i motionen att Stockholmskommittén borde få i uppdrag att bereda frågor om möjligheten till samlokalisering av konstnärliga högskolor i Stockholm, om det bedömdes lämpligt av berörda högskolor.

Utskottet noterade att fullständig enighet inte rādde bland de konstnärliga högskolorna om värdet av en samlokalisering, men att regeringen hade redovisat tungt vägande skäl för att avvika från den grundläggande principen om varje högskolestyrelses ansvar för sin lokalförsörjning. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (bet. 1993/94:UbU12, rskr. 1993/94:399).

2.2.2 1994 års Stockholmskommitté

I maj 1994 tillsattes 1994 års Stockholmskommitté med uppdrag att utreda förutsättningarna för en ny universitetsstruktur i södra Stockholm (dir. 1994:34).

Kommittén föreslog i sitt betänkande *Kronan Spiran Äpplet* (SOU 1994:127) att en ny struktur skulle etableras för högre utbildning i Stockholm. Verksamheten föreslogs organiseras som ett nätverksuniversitet med tre campus varav ett var Campus Kronan i anslutning till

Stockholms södra innerstad och med inriktning på kulturvetenskap, språk och Östeuropa. Campus Kronan skulle enligt förslaget bestå av Lärarhögskolan i Stockholm, de konstnärliga högskolorna (utom Konsthögskolan) samt viss utbildning och forskning inom filosofisk fakultet. I betänkandet framgick att en viktig utgångspunkt för kommitténs förslag var möjligheterna till samverkan mellan lärarutbildningen och de konstnärliga utbildningarna.

Kommittén anförde i en särskild skrivelse till regeringen att de alternativ som tillgodosåg kraven på tillräcklig lokalyta, närhet, kommunikationer och estetik var Södra Hammarbyhamnen och Kvarnholmen. Kommittén anhöll i skrivelsen om regeringens medgivande att hyresavtal med en hyrestid om 20 år skulle få tecknas för berörda högskolor. Skrivelsen lämnades i september 1994. Även betänkandet, där skrivelsen bilades, överlämnades i september 1994.

I betänkandet redovisades de konstnärliga högskolornas synpunkter på de aktuella alternativen. Samtliga betonade att en självständig och egen profil måste kunna bibehållas, att kommunikationer måste vara tillfredsställande och expansionsutrymme finnas. Danshögskolan och Operahögskolan förordade Kvarnholmen. Konstfack och Teaterhögskolan avvisade såväl Kvarnholmen som Södra Hammarbyhamnen. De högskolor som hade akuta lokalproblem – Dramatiska institutet, Operahögskolan och Kungl. Musikhögskolan – betonade behovet av en snar lösning.

Remissynpunkter på *Kronan Spiran Äpplet*

De synpunkter som de konstnärliga högskolorna framförde till 1994 års Stockholmskommitté återkom i de flesta fall i remissyttrandena på förslaget i *Kronan Spiran Äpplet*.

Danshögskolan avstyrkte Stockholmskommitténs förslag till regeringen att få teckna hyresavtal för berörda konstnärliga högskolor i Campus Kronan.

Högskolan framhöll att ett campus för konstnärliga högskolor i grunden måste bygga på att det finns en vilja hos berörda högskolor att ingå i ett sådant. "Det går inte att tvinga in högskolor i ett campus." Med hänvisning till de synpunkter som högskolorna lämnat till 1994 års Stockholmskommitté ansåg Danshögskolan att förslaget om Campus Kronan saknade tillräcklig förankring. Vidare ansåg Danshögskolan att förslaget kommit långt från det ursprungliga förslaget om ett gemensamt campus för de konstnärliga högskolorna när dessa nu föreslogs ingå i ett för dem alltför stort campus.

Kungl. Musikhögskolan i Stockholm (KMH) påpekade att det förslag som Stockholmskommittén lämnat var något helt nytt i förhållande till det lilla campus som diskuterats i arbetsgruppen inom Utbildningsdepartementet.

KMH ansåg att förslaget Södra Hammarbyhamnen var bra under förutsättning att alla konstnärliga högskolor och Lärarhögskolan flyttade dit. Om en eller flera konstnärliga högskolor inte lokaliserades till Södra Hammarbyhamnen föll intresset från KMH. "Själva campusidén är således överordnad önskemålet om en absolut citylokalisering."

KMH betonade nödvändigheten av en snabb lösning med hänvisning till sin localsituation.

Operahögskolans akuta behov av större och mer ändamålsenliga lokaler gjorde det angeläget, enligt högskolans yttrande, att även granska andra alternativ än Kvarnholmen. Detta alternativ hade förordats av Operahögskolan framför Södra Hammarbyhamnen när högskolan lämnade synpunkter till Stockholmskommittén.

Operahögskolan ansåg också att man borde undersöka förutsättningarna för samlokalisering av de konstnärliga högskolor som hade de starkaste behoven av nya lokaler, men även för en samlad lösning för de som bedrev undervisning inom de sceniska konstarterna.

Även *Dramatiska institutet* (DI) framhöll sitt behov av större lokaler. DI hade, enligt remissyttrandet, förstått att planerna på ett storcampus fått minskad aktualitet, och i det fall att Stockholmskommitténs förslag inte skulle förverkligas måste lokalbehovet tillgodoses på annat sätt. Anledningen till DI:s förmodan var sannolikt det regeringsskifte som skett efter valet i september.

DI ansåg dock att tanken om samlokalisering i campus som Stockholmskommittén framfört var framsynt och fortsatt giltig.

Konstfack avvisade såväl en lokalisering till Kvarnholmen som till Södra Hammarbyhamnen. Konstfack ansåg att läget var för perifert. I stället framhöll Konstfack att en egen identitet hade skapats i de nuvarande lokalerna; verksamheten och läget var väl inarbetade som delar av Stockholms kulturliv. Därför ville Konstfack aktualisera detta område som ett alternativ dit även övriga konstnärliga högskolor skulle kunna lokaliseras.

Teaterhögskolan vidhöll tidigare redovisade ställningstagande som innebar att högskolan bestämt avvisade att den skulle ingå i vare sig Kvarnholms- eller Hammarby Sjöstadsprojektet.

Teaterhögskolan hänvisade till de värden man såg i den nuvarande lokaliseringen och de farhågor man hyste för att tvingas offra dessa fördelar vid en samlokalisering.

Så gott som alla berörda högskolor framförde att de borde återfå det lokalförsörjningsansvar som fräntagits dem.

Det är uppenbart att det fanns en stark oro hos vissa av de konstnärliga högskolorna för att en samlokalisering också skulle leda till en organisatorisk samordning. Både Danshögskolan och Teaterhögskolan påpekade att det i betänkandet inte nämnts att de konstnärliga högskolorna skulle förbli organisatoriskt självständiga högskolor i ett campus. Danshögskolan angav som första villkor att de berörda högskolorna skulle vara fristående i ett campus. Teaterhögskolan uttryckte farhågor för att inordnandet i ett campus kunde bli ett första steg mot att avskaffa de konstnärliga högskolornas i Stockholm självständighet.

Budgetpropositionen 1994/95

Efter riksdagsvalet i september 1994 ersattes den borgerliga fyrtipartiregeringen med en socialdemokratisk regering. I den nya regeringens första budgetproposition (prop. 1994/95:100 Bilaga 9) föreslog regeringen att en ny högskola skulle inrättas på Södertörn. Högskolan föreslogs lokaliseras i anslutning till Huddinge sjukhus. Regeringen följde således inte förslaget i 1994 års Stockholmskommitté att etablera ett nätverksuniversitet med tre campus. Vad gällde verksamhetens inriktning borde den enligt regeringens förslag i huvudsak vara ämnen inom de humanistiska och samhällsvetenskapliga fakultetsområdena. I propositionen sades ingenting om lärarutbildningar eller konstnärliga utbildningar. Dock föreslog regeringen att den tillfälliga beslutsordningen för lokalförsörjningsfrågor i Stockholmsområdet som godkänts av riksdagen inte längre skulle gälla.

Riksdagen beslutade enhälligt i enlighet med regeringens förslag (1994/95:UbU 15, rskr 1994/95:353). I och med detta beslut och den ändrade inriktningen vad gäller den nya högskolan på Södertörn hade frågan om samlokalisering av de konstnärliga högskolorna avförts för denna gång.

2.2.3 Eget initiativ från fyra konstnärliga högskolor

När regeringen lagt sitt förslag i budgetpropositionen 1994/95, påbörjades en diskussion mellan rektorerna för Konstfack, Kungl. Musikhögskolan, Dramatiska institutet och Operahögskolan med företrädare för Akademiska Hus om en utbyggnad på Konstfacktomten. Fyra arkitektkontor inbjöds att utforma ett campusområde för dessa högskolor, där det för Dramatiska institutets och Operahögskolans del handlade om kompletterande lokaler, medan Kungl. Musikhögskolan skulle flytta hela sin verksamhet till området. Det vinnande förslaget fick bearbetas

ytterligare för att dels minska lokalytan, dels minska de kostnader som hade beräknats av Akademiska Hus.

När ärendet behandlades första gången i stadsbyggnadsnämnden i mars 1996 ställde sig nämnden tveksam till en samlad placering av de konstnärliga högskolorna till Konstfacktomten, då det innebar en mycket kraftig exploatering. Nämnden beslöt att återremittera förslaget till startpromemoria och att uppdra åt stadsbyggnadskontoret att undersöka de konstnärliga högskolornas intresse för en alternativ lokalisering till city.

Ärendet behandlades på nytt i stadsbyggnadsnämnden i september 1996. Av stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande framgick att stadsbyggnadskontoret haft överläggningar med rektorerna för de fyra berörda högskolorna för att klarlägga möjligheten om en eller flera av dem skulle kunna lokaliseras till city, vilket högskolorna ansåg inte vara möjligt. Av utlåtandet framgick vidare att Akademiska Hus tillsammans med högskolorna undersökt möjligheterna att minska lokalbehovet och därmed anläggningens storlek med 10 000 kvm. Stadsbyggnadskontoret ansåg att en lokalisering av de konstnärliga högskolorna till kvarteret Tre Vapen var möjlig efter den minskning av exploateringen som genomförts. Stadsbyggnadsnämnden beslutade att uppdra åt kontoret att dels påbörja detaljplanearbete för fastigheten Tre Vapen 2, dels i samråd med Akademiska Hus m.fl. utarbeta ett miljöprogram. Beslutet togs med knapp majoritet (sju ja och sex nej).

Projektet avbröts eftersom regeringen beslutade att tillsätta en utredning, dvs. det uppdrag som jag har haft.

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att rektorerna för de konstnärliga högskolorna, med undantag för Teaterhögskolan, inledningsvis var eniga om fördelarna med en samlokalisering. 1994 års Stockholmskommitté föreslog ett gemensamt campus för de konstnärliga högskolorna, Lärarhögskolan i Stockholm och viss annan utbildning och forskning lokaliserat till Kvarnholmen eller Södra Hammarbyhamnen. Detta förslag avvisades, förutom av Teaterhögskolan, även av Danshögskolan och Konstfack.

Därtill kommer att de konstnärliga högskolorna starkt ogillade riksdagens beslut att frånta dem beslutanderätten över sina lokaler.

Min slutsats av denna genomgång är att även när det gäller lokaliseringsfrågan, liksom organisationsfrågan, har statsmakternas slutliga ställningstagande varit starkt beroende av enskilda högskolors inställning.

3 Utredningens uppdrag och arbete

Enligt mina direktiv skall jag i samråd med de konstnärliga högskolorna i Stockholm, Kungl. Konsthögskolan undantagen, dels analysera lokalbehovet och föreslå en lämplig samlokalisering, dels överväga en eventuell verksamhetsmässig integrering. Jag skall vidare, i samråd med berörda högskolor, upprätta en plan för genomförandet av förslaget.

Av direktiven framgår att syftet med uppdraget är att skapa förutsättningar för ett nytt konstnärligt centrum. Eftersom dessa högskolor har relativt omfattande publik verksamhet är det också enligt direktiven av vikt att lokaliseringen underlättar samverkan med andra kulturella instanser samt att det finns goda kommunikationer till den tilltänkta lokaliseringen.

I direktiven anges specifikt att jag skall överväga om en om- och tillbyggnad av nuvarande Konstfackkvarteret eller kringliggande områden är lämplig eller om andra lokaliseringsalternativ ger bättre förutsättningar för ett konstnärligt centrum. Direktiven bifogas detta betänkande som bilaga 1.

I mitt arbete har jag inledningsvis träffat rektor och kanslichef (motsvarande) m.fl. för respektive högskola för att orientera mig om deras syn på utredningsuppdraget samt aktuell lokalsituation. Jag har vidare träffat styrelserna för de sex högskolorna samt representanter för studenterna. Samtliga sex högskolor har fått tillfälle att lämna skriftliga synpunkter på de lokaliseringsalternativ som jag redovisar nedan i kapitel 7.

Statens lokalförsörjningsverk har bistått mig i arbetet med att analysera berörda högskolors lokalbehov. Jag har under utredningsarbetet haft återkommande kontakter med Stockholms stad och även vissa kontakter med Nacka kommun, berörda fastighetsägare samt några arkitekter. Därtill har jag samrått med Riksrevisionsverket.

Regeringen har till utredningen överlämnat ett förslag från rektor Göran Malmgren angående samordning av verksamheten vid Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut med Kungl. Musikhögskolans i Stockholm verksamhet samt en framställning från Teaterhögskolan i Stockholm om en samlad högre teaterutbildning i Stockholm. Med anledning av ärendet angående Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut har jag haft kon-

takter med styrelseledamöter, styrelsens ordförande samt rektor och övrig personal vid Edsbergs Musikinstitut.

Till utredningen har inkommit skrivelser från Teaterhögskolan i Stockholm om synpunkter på en promemoria som behandlats i Dramatiska institutets styrelse, Stadsbyggnadsborgarrådet i Stockholms stad angående Konstcampus i Stockholm, Stadsbyggnadskontoret i Stockholms stad, Östermalms stadsdelsförvaltning och SISAB angående konstnärliga högskolor inom kvarteret Tre Vapen i stadsdelen Ladugårdsgärdet i Stockholm och från Dramatiska institutet ett svar på Teaterhögskolans skrivelse till Utbildningsdepartementet om en samlad högre teaterutbildning i Stockholm.

Enligt mina direktiv skall jag beakta regeringens direktiv till samtliga kommittéer och särskilda utredare om att redovisa regionalpolitiska konsekvenser (dir. 1992:50), om att pröva offentliga åtaganden (dir. 1994:23), om att redovisa jämställdhetspolitiska konsekvenser (dir. 1994:124) och om att redovisa konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet (dir. 1996:49). Jag har funnit att dessa direktiv inte är relevanta för denna utredning.

Enligt direktiven skall uppdraget redovisas till regeringen senast den 1 november 1997. Därefter har regeringen den 18 september beslutat om förlängning av uppdraget så att arbetet får redovisas senast den 15 januari 1998.

4 De konstnärliga högskolorna

De konstnärliga högskolor som omfattas av denna utredning varierar i storlek både vad gäller antal studenter och personal samt disponerade lokalytor. I nedanstående tabell redovisas en översikt över respektive högskolas storlek vad gäller studenter, personal och hyrd lokalarea. Uppgifterna om antal helårsstudenter och antal personår är hämtade ur Högskoleverkets Årsrapport för universitet och högskolor 1995/96. Uppgifterna om hyrd area har lämnats av respektive högskola.

<i>Högskola</i>	<i>Helårs- studenter</i>	<i>Personal (personår)</i>	<i>Hyrd area (m² LOA)</i>
Danshögskolan	101	36	4 400
Dramatiska institutet	112	50	8 200
Konstfack	600	150	25 600
Kungl. Musikhögskolan	581	161	14 200
Operahögskolan	39	29	1 900 ¹⁾
Teaterhögskolan	76	33	6 000
Samtliga	1 509	449	59 600

¹⁾ Exklusive tillfälliga scenförhyrningar

I budgetpropositionen för 1998 (prop. 1997/98:1 Utgiftsområde 16, bet. 1997/98:UbU1) har regeringen föreslagit en utökning av uppdragen till de berörda högskolorna med följande antal helårsstudenter: Danshögskolan 2, Dramatiska institutet 5, Konstfack 14, Kungl. Musikhögskolan 14, Operahögskolan 1 och Teaterhögskolan 1 helårsstudent.

Flera av högskolorna har idag lokalproblem. Dessa anser sig sakna ändamålsenliga lokaler i tillräcklig omfattning och har också problem med att kunna skapa en tillfredsställande arbetsmiljö för studenter och lärare. Nedan redovisas kortfattat respektive högskolas verksamhet och nuvarande lokalsituation samt de önskemål som var och en framfört avseende framtida lokalbehov.

Danshögskolan

Danshögskolans största utbildning är danspedagogutbildningen. Därutöver ger Danshögskolan koreografutbildning, dansarutbildning, folkdansutbildning och kurser för fortbildning och vidareutbildning.

Danshögskolans lokaler ligger på Sehlstedtsgatan vid Gärdet. Hyresvärd är John Mattson fastighets AB. Hyrd area uppgår till 4 414 m² LOA, årshyran är 3,6 miljoner kronor och hyresnivån är 825 kronor/m².

Danshögskolan är nöjd med sina nuvarande lokaler men har trots detta önskemål om ytterligare lokaler.

Dramatiska institutet

Vid Dramatiska institutet (DI) ges film/TV-utbildningar, radioutbildning och teaterutbildningar. Teaterutbildningarna vid DI inkluderar inte skådespelarutbildning. Sådan ges vid Teaterhögskolan.

Dramatiska institutet hyr lokaler i Filmhuset vid Gärdet samt i kvarteret Tre Vapen 2 (Konstfack) vid Valhallavägen intill Gärdet. Hyresvärd är Svenska filminstitutet respektive Akademiska Hus. Hyrd area uppgår till 8 220 m² LOA, årshyran är 10,3 miljoner kronor och hyresnivån 1 250 kronor/m².

DI uppger att man idag saknar lokaler för sin teaterutbildning och har därmed önskemål om ytterligare lokaler.

Konstfack

Konstfack ger utbildning inom områdena konst, design och formgivning, konsthantverk och bildpedagogik.

Konstfacks lokaler ligger vid Valhallavägen i kvarteret Tre Vapen 2. Hyresvärd är Akademiska Hus. Hyrd area uppgår till 25 590 m² LOA, årshyran är 24,4 miljoner kronor och hyresnivån 953 kronor/m².

Konstfack uppger att man har behov av att utöka arean för bl.a. studenternas egna arbetsplatser samt komplettera med lokaler för plastverkstad, datalaboratorier m.m. Dessutom behöver man komma till rätta med vissa problem främst när det gäller verkstäderna och med bristen på funktionella hörsalar.

Kungl. Musikhögskolan i Stockholm

Inom Kungl. Musikhögskolan (KMH) ges musiker- och diplomutbildningar i sång/instrument, kyrkomusikerutbildning, dirigentutbildningar,

kompositionsutbildningar, musiklärarutbildning, utbildning i musikterapi samt fortbildningskurser.

KMH:s lokaler ligger vid korsningen Valhallavägen – Lidingövägen och är delvis inrymda i f.d. Statens Normalskola. Hyresvärd är Akademiska Hus. KMH hyr även lokaler i kvarteret Tre Vapen 2 (Konstfack). Hyrd area uppgår till 14 186 m² LOA, årshyran är 11,8 miljoner kronor och hyresnivån 830 kronor/m².

KMH uppger att det är brist främst på lärararbetsrum och övningsrum för studenter, samt att lokalerna i f.d. Statens Normalskola är olämpliga för musikutövning bl.a. på grund av dålig ljudisolering.

Operahögskolan i Stockholm

Operahögskolan ger musikdramatisk utbildning, operarepetitörutbildning och operaregiutbildning.

Operahögskolans lokaler ligger vid Strandvägen i en f.d. ambassadbyggnad. Hyresvärd är Akademiska Hus. Högskolan hyr även lokaler i Råsunda och uppspelningsscenen samt lokaler för scenframställning i bl.a. Södra Teatern och Kågelbanan. Hyrd area uppgår till 1 910 m² LOA exklusive tillfälliga scenförhyrningar, årshyran är 1,9 miljoner kronor och hyresnivån 1 013 kronor/m².

Operahögskolan är nöjd med sina lokaler på Strandvägen men vill komplettera dessa med en egen scen och med rum för scenframställning.

Teaterhögskolan i Stockholm

Vid Teaterhögskolan ges skådespelarutbildning, mimutbildning samt fortbildning för yrkesverksamma skådespelare.

Teaterhögskolan har lokaler i en f.d. skola (Katarina Realskola) på Södermalm. Hyresvärd är Akademiska Hus. Hyrd area uppgår till 5 977 m² LOA, årshyran är 5,4 miljoner kronor och hyresnivån 936 kronor/m².

Teaterhögskolan är mycket nöjd med sina lokaler.

5 Utgångspunkter för mina förslag

Innan jag redovisar mina överväganden och förslag ser jag det som angeläget att beskriva hur jag har uppfattat utredningsuppdraget samt lyfta fram vissa utgångspunkter för förslagen. Den första och för alla utredare självklara utgångspunkten är kommittédirektiven. En andra och för mig viktig utgångspunkt är de berörda högskolornas egna synpunkter. En tredje utgångspunkt är statsmakternas behandling av tidigare förslag både vad gäller de aktuella konstnärliga högskolornas organisatoriska koppling till varandra och till universitets- och högskoleväsendet och, framför allt, den fysiska lokaliseringen av högskolorna.

De båda senare utgångspunkterna hänger dessutom nära samman. En genomgång av de olika förslag, som väckts sedan U 68:s betänkande 1973, visar att ingen regering och ingen riksdagsmajoritet har velat genomföra några avgörande förändringar vad gäller de organisatoriska frågorna eller lokaliseringsfrågorna mot de berörda högskolornas egna önskemål.

5.1 Direktiven

Kommitténs direktiv återges i bilaga 1. Jag vill i detta sammanhang framhålla vad som för mig framstår som centralt och som avgörande för utredningsarbetet och för mina förslag.

Uppdraget omfattar sex konstnärliga högskolor i Stockholm, nämligen Danshögskolan, Dramatiska institutet, Konstfack, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Operahögskolan i Stockholm samt Teaterhögskolan i Stockholm. Dessutom har regeringen till mig överlämnat dels ett av rektor Göran Malmgren utarbetat förslag angående samordning av verksamheten vid Stiftelsen Edsbergs musikinstitut med Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, dels en skrivelse från Teaterhögskolan i Stockholm med synpunkter på en samlad högre teaterutbildning i Stockholm.

Uppdraget innebär att jag i samråd med de konstnärliga högskolorna i Stockholm skall dels analysera lokalbehovet och föreslå en lämplig samllokalisering av de sex nämnda konstnärliga högskolorna, dels överväga en eventuell verksamhetsmässig integrering.

Formuleringen "i samråd med", som dessutom återges i portalmeningen i sammanfattningen av direktiven, betyder enligt gängse terminologi att det skall finnas en enighet med de berörda högskolorna om de förslag, som framläggs. Det är alltså en betydelsefull skillnad mellan uttrycket "i samråd med" och "efter samråd med". Å andra sidan sägs i direktiven att jag skall samarbeta med och samråda med berörda högskolor, vilket mera påminner om uttrycket "efter samråd med". Jag har därför dragit den slutsatsen att jag skall presentera ett förslag eller flera alternativ för att förverkliga den i direktiven framförda idén om ett konstnärligt campus, även om någon eller några av högskolorna skulle inta en avvisande hållning till förslaget.

Av intresse i sammanhanget kan också vara vad som saknas i direktiven. Från och med budgetåret 1993/94 fick de statliga konstnärliga högskolorna liksom alla andra statliga högskolor och myndigheter själva ansvara för sin lokalförsörjning inom ramen för tilldelade medel. Men våren 1994 ändrade riksdagen, på förslag från den dåvarande regeringen i prop. 1993/94:177, denna ordning och införde en särskild och tillfällig beslutsordning för lokalförsörjningsfrågor i Stockholmsområdet (bet. 1993/94:UbU12, rskr. 1993/94:399). Den praktiska innebörden var att regeringen skulle ha möjlighet att avvika från den gällande principen. 1994 års Stockholmskommitté fick sedan i uppdrag att företräda de konstnärliga högskolor i Stockholm för vilka det kunde vara aktuellt att flytta större delen av verksamheten till en gemensam lokalisering.

Stockholmskommittén hade alltså ett uttalat mandat att själv handlägga lokalförsörjningsfrågorna och exempelvis genomföra erforderliga förhandlingar för högskolornas räkning. Den nya regeringen, som tillträdde efter riksdagsvalet 1994, föreslog i budgetpropositionen i januari 1995 att den tillfälliga beslutsordningen för lokalförsörjningsfrågor i Stockholmsområdet skulle upphöra från och med den 1 juli 1995. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag.

Något motsvarande mandat som gavs Stockholmskommittén har jag inte tilldelats. Naturligtvis är det möjligt för regeringen att föreslå riksdagen att åter tillfälligt ta ifrån högskolorna bestämmanderätten över sina lokaler om det skulle visa sig nödvändigt för att genomföra campusidén för samtliga sex konstnärliga högskolor i Stockholm. I mitt utredningsarbete har jag dock att utgå från de förutsättningar som nu gäller, dvs att högskolorna själva formellt har att bestämma över sina lokaler inom ramen för tilldelade medel. Jag återkommer till denna fråga i kapitel 9 Plan för genomförande.

Av direktiven framgår att jag skall överväga om en om- och tillbyggnad av nuvarande Konstfackkvarteret eller kringliggande områden är lämplig eller om andra lokaliseringsalternativ ger bättre förutsätt-

ningar för ett konstnärligt centrum. Jag har med stöd av denna formulering i första hand sökt åstadkomma en enig uppslutning kring idén om ett konstnärligt kraftcentrum i området kring Konstfack. Jag redovisar också två alternativa lokaliseringsmöjligheter, annars blir det inte möjligt att bedöma om andra lokaliseringalternativ ger bättre förutsättningar för ett konstnärligt centrum.

Den avsedda samlokaliseringen förutsätter enligt direktiven inte någon ändring av högskolornas ställning som självständiga högskolor; om det bedöms lämpligt av utredaren kan dock en sådan ändring föreslås. Jag har inte funnit anledning att föreslå någon sådan ändring. Tvärtom har jag under utredningsarbetets gång blivit övertygad om att det ligger ett stort värde i att de berörda högskolorna har en självständig ställning, vilket naturligtvis inte utesluter ett mer eller mindre nära samarbete mellan högskolorna.

I direktiven framhålls att de kostnader för förslaget som avser lokaler inte bör överstiga de kostnader för lokaler som högskolorna har för närvarande samt att eventuella merkostnader skall finansieras inom givna anslagsramar. Eftersom hyreskostnaderna för lokaler i nybyggda fastigheter kan förutsättas bli högre än för lokaler i äldre fastigheter samt att några av högskolorna har påtagliga behov av tillkommande utrymmen ser jag ingen möjlighet att presentera ett förslag som totalt sett inte blir mer kostnadskrävande än de nuvarande lokalerna. Dessutom avgör var och en av högskolorna, i likhet med övriga statliga myndigheter, hur de samlade resurser som högskolan förfogar över skall fördelas mellan olika kostnadsslag, dvs. mellan löner, lokalhyror, investeringskostnader och övriga kostnader. Om nya lokaler skall byggas och förhyras av de konstnärliga högskolorna och om merkostnaderna helt skall finansieras inom givna anslagsramar innebär det att kostnaderna för undervisningen får skäras ned i motsvarande mån.

I budgetpropositionen för år 1998 (prop. 1997/98:1 Utgiftsområde 16) framför regeringen att den avser att föreslå riksdagen att de konstnärliga högskolorna i Stockholm vid en eventuell samlokalisering och verksamhetsmässig integrering bör erhålla 8,3 miljoner kronor för ökade hyreskostnader. Den aktuella ramen blir alltså de resurser respektive högskola anser sig kunna avsätta för hyreskostnader plus 8,3 miljoner kronor. Det är ogörligt att uppskatta kostnaderna för de olika alternativen med så stor precision att det blir möjligt att konstatera om förslagen rymms inom denna ram. En sådan precisering kan ske först sedan statsmakterna bestämt sig för om ett campus skall byggas, ett detaljerat lokalprogram och utredningsskisser tagits fram och kostnadskalkyler gjorts.

Det finns också ett annat viktigt skäl för att i detta betänkande inte precisera några kostnader. Jag kommer i det följande att presentera

några alternativa lokaliseringar med olika markägare. Innan ett beslut fattas om att igångsätta byggandet av ett konstnärligt campus måste förhandlingar äga rum med markägaren/tilltänkt hyresvärd, och det vore enligt min mening helt fel att redan nu försöka uppskatta utfallet av sådana förhandlingar. Förhandlingar kan också bli aktuella med flera markägare innan beslut fattas om den slutliga utformningen av ett konstnärligt campus och var det skall lokaliseras. Vidare behöver de nya lokalerna beskrivas mer detaljerat i byggnadsprogram och ritningar innan realistiska kostnadsberäkningar kan göras och hyreskostnaderna uppskattas. Det är alltså varken möjligt eller önskvärt att i detta skede försöka precisera kostnaderna för projektet. Därtill kommer att regeringen ännu inte har tagit ställning till utredningsförslaget i betänkandet *Lokalförsörjning och fastighetsäggande* (SOU 1997:96) som lämnades i juni 1997. Om regering och riksdag följer utredningens förslag får detta betydelse för myndigheternas framtida hyreskostnader i de fall myndigheterna disponerar s.k. ändamålslokaler. Statsmakternas ställningstagande kan eventuellt komma att påverka såväl hyreskostnaderna som principerna för hanteringen av lokalfrågorna för högskolorna.

5.2 Högskolornas egna synpunkter

Som framgått av det föregående har jag ingående studerat de synpunkter, som de konstnärliga högskolorna i Stockholm i olika sammanhang har framfört sedan 1973. Jag har också under utredningsarbetet tillsammans med kommitténs sekreterare haft överläggningar separat med dels styrelserna för var och en av högskolorna, dels de operativa ledningarna samt dels företrädare för studenterna för de sex högskolorna. Jag har därigenom kunna bilda mig en god uppfattning om hur man på olika håll ser på tanken om ett konstnärligt centrum kring Konstfackområdet, alternativt lokaliserat till något annat område.

Jag återkommer till de olika högskolornas synpunkter på idén om ett gemensamt campus och platsen för ett sådant campus. Jag vill i detta sammanhang endast framhålla att det finns en viss oenighet mellan högskolorna vad gäller själva campusidén och en än större oenighet vad gäller lokaliseringen. Dessutom är det uppenbart att den positiva inställningen från några av högskolorna till ett konstnärligt campus förutsätter att lokaliseringen sker till en viss plats. Det har inte varit möjligt att nå enighet mellan samtliga aktuella konstnärliga högskolor om värdet av att skapa ett konstnärligt centrum, ett campus, och därmed inte heller nå enighet om var ett campus lämpligen bör lokaliseras.

Om det inte heller i den fortsatta beredningen av denna fråga visar sig möjligt att åstadkomma en enig uppfattning hos samtliga högskolor

är det naturligtvis möjligt att åstadkomma en samlokalisering av några av de konstnärliga högskolorna. Det skulle möjliggöra en lösning för de konstnärliga högskolor, som har akuta lokalproblem. Visserligen skulle det innebära att de värden och synergieffekter, som ett sammanhållet campus med de sex konstnärliga högskolorna skulle kunna innebära, blir mindre påtagliga. Men det bästa får inte bli det godas fiende; även i en samlokalisering av några av de konstnärliga högskolorna kan ju många av campusidéns goda egenskaper förverkligas samtidigt som de ingående högskolorna får sina lokalfrågor lösta på ett tillfredsställande sätt. Jag kommer dock inte att redovisa några sådana reducerade campusalternativ.

5.3 Statsmakternas tidigare behandling

Som har framgått av det föregående har de aktuella konstnärliga högskolorna i Stockholm olika syn på värdet av en samlokalisering. Redovisningen i kapitel 2 visar att statsmakterna tillmätt högskolornas synpunkter stor för att inte säga avgörande betydelse vad gäller de slutliga ställningstagandena. Det har gällt inte bara campusidéen och lokaliseringen av ett eventuellt campus utan också de konstnärliga högskolornas inställning till att ingå i Stockholms universitet, att bilda en gemensam konstnärlig högskola och att lägga samman några av högskolorna som har en närbesläktad verksamhet.

Bilden kompliceras av att några av högskolorna över tid har haft olika uppfattning i campusfrågan. Det finns en uppenbar rädsla för att en samlokalisering innebär ett första steg till en organisatorisk samordning av högskolorna och att högskolorna alltså mister sin självständighet. En annan och ofta betonad synpunkt är misstanken att nya lokaler kommer att innebära fördyrade hyreskostnader, som inte fullt ut kommer att kompenseras och alltså innebära att högskolorna tvingas finansiera de ökade lokalkostnaderna med en minskning av undervisningen.

Självfallet kan förutsättningarna komma att ändras. Det finns möjlighet för statsmakterna att återigen införa en tillfällig beslutsordning, som innebär att högskolornas rätt att själva svara för sin lokalförsörjning temporärt tas över av något annat organ. En annan möjlighet är naturligtvis att de högskolor som är emot en samlokalisering kan övertygas om värdet av ett konstnärligt campus, även om jag inte har lyckats i det stycket. En sådan förändrad inställning skulle stimuleras om det från ansvarigt håll kunde klargöras att ambitionen är att de sex konstnärliga högskolorna i Stockholm även i fortsättningen skall vara självständiga högskolor. Jag återkommer närmare till dessa frågor i kapitel 8.

6 Campusidén

6.1 Campus – ett konstnärligt kraftcentrum

Syftet med uppdraget är att skapa ett nytt konstnärligt kraftcentrum.

Vad innebär ett konstnärligt kraftcentrum? Vilka positiva effekter kan uppstå av att samla de konstnärliga högskolorna i ett gemensamt campus? Vad kan inträffa där som inte kan inträffa så länge de konstnärliga högskolorna ligger där de ligger idag?

Jag vill börja med att konstatera att ett konstnärligt kraftcentrum inte skapas enbart genom att ett antal konstnärliga högskolor ligger samlade inom ett område. En avgörande förutsättning är ett intresse och engagemang från studenter, lärare och ledning inom respektive högskola för att utnyttja de möjligheter en samlad lokalisering kan innebära.

Inom den högre utbildningen och forskningen sker idag en utveckling som innebär gränsöverskridande och framväxt av tvärvetenskaplig utbildning och forskning. En viktig orsak till detta är de ökade kraven i arbetslivet vad gäller tvärvetenskaplig kompetens. Denna utveckling gäller även inom det konstnärliga området.

Den högre konstnärliga utbildningen har traditionellt syftat till att förbereda för ett kommande specifikt yrke, framför allt genom färdighetsträning. Men om utbildningen samtidigt skall vara en förberedelse för en kommande konstnärlig verksamhet i vidare mening ställs även andra krav på utbildningen.

Den framtida arbetsmarknaden innebär att behovet av kontakter mellan de olika konstnärliga utbildningarna är av stor och växande betydelse, inte minst för kommande gemensamma projekt efter studietiden. Sådan kontakt ger samtidigt rent konstnärliga utvecklingsmöjligheter. Dessa kontakter grundläggs och prövas naturligt under studietiden, förutsatt att studenterna har möjliga kontaktpunkter både formellt och informellt genom att utbildningarna lokalmässigt ligger nära varandra.

Ett konstnärligt campus erbjuder sådana kontaktmöjligheter för såväl studenter som lärare och övrig personal. Samtidigt ges möjligheter för en framväxt av nya utbildningskombinationer, gemensamma projekt

och gränsöverskridande men resultatet är, som jag redan påpekat, beroende av intresset och engagemanget från respektive högskola.

Om detta intresse och engagemang finns, kan ett campus ge förutsättning för en mycket intressant utveckling av högre konstnärlig utbildning och konstnärligt utvecklingsarbete. Ett campus kan då bli ett *utbildnings- och utvecklingscentrum* med t.ex. gemensamma professorskollegier, gemensamma föreläsningar för studenter vid valda tillfällen, gemensamma projekt och samverkan kring att öppna kurser för varandras studenter samtidigt som var och en av de konstnärliga högskolorna bibehåller sin speciella utbildning och utvecklar sin egen särart. Detta konstnärliga utbildnings- och utvecklingscentrum skulle givetvis också kunna erbjuda möjligheter för övriga studenter i Stockholmsområdet att bredda sin utbildning genom att delta i kurser eller föreläsningar.

En gemensam KU-nämnd (konstnärlig utveckling) skulle kunna bildas, vilket skulle kunna medföra gemensamma seminarier, gemensamma gästföreläsare, gästprofessorer, work-shops m.m. som skulle kunna öka både inspiration och kunskapsutveckling.

Ett campus kan också bli ett *kulturcentrum* som erbjuder teater-, opera- och dansföreställningar, konserter och utställningar. Campuset skulle därmed bli ett kulturcentrum med betydelse för allmänheten. Det skulle dessutom ge möjlighet för en tydligare internationell profil på de olika utbildningarna. Internationella konferenser och symposier kunde anordnas där.

6.2 De konstnärliga högskolornas inställning i campusfrågan

I skrivelsen från det konstnärliga rektorskonventet i oktober 1993, som samtliga rektorer – utom rektor för Teaterhögskolan – stod bakom, framhölls följande positiva effekter av en samlokalisering:

”Förutsättningar skapas för

- gränsöverskridanden och konstnärlig förnyelse
- innehållslig expansion
- möten mellan studenter, lärare, planerare, omvärlden och utbildningen – allt i samklang med idén om att den nya högskolan skall kunna erbjuda studenterna ett brett utbud
- koncentration kring samarbetsprojekt – kraftsamling
- effektivisering av fastighetsdrift, växel/reception, lokalvård, datoranvändning/administrativa system, teknikutnyttjande (ljus, ljud och

- vissa verkstäder), reproduktion samt skalskydd och bevakning, restaurang
- stora publiklokaler (stor scen för symfoniorkester, opera, dans etc)
 - ändamålsenliga och tillräckliga lokaler
 - ett förnämligt bibliotek
 - att odla den egna specialiteten och behålla de olika enheterna som självständiga högskolor.”

Dessa synpunkter redovisades alltså hösten 1993. I mitt utredningsarbete har jag inhämtat de berörda högskolornas nu aktuella inställning i campusfrågan genom samtal med högskolornas ledningar, styrelser och studentrepresentanter. Uppfattningarna går isär. Dramatiska institutet, Konstfack och Kungl. Musikhögskolan har redovisat en positiv inställning till samlokalisering. Danshögskolan ansluter sig till campustanken under vissa bestämda förutsättningar. Operahögskolan och Teaterhögskolan ser inte några fördelar med en samlokalisering. Från Teaterhögskolans sida har inställningen varit direkt avvisande.

I anslutning till att de konstnärliga högskolorna har lämnat synpunkter på olika lokaliseringalternativ, vilka jag redovisar nedan i kapitel 7, har Konstfack i sitt yttrande utförligt redovisat vilka positiva värden ett campus kan medföra. Kungl. Musikhögskolan har i sitt yttrande angett kompletterande motiv för ett campus, utöver de som lämnades i rektorskonventets skrivelse i oktober 1993. Såväl Konstfacks som Kungl. Musikhögskolans synpunkter framgår av bilaga 5 som fogas till detta betänkande.

Trots att var och en av högskolorna, med undantag för Teaterhögskolan, har intagit något varierande hållning över tiden, kan man se ett visst mönster vad gäller grundsynen hos de olika högskolorna. Operahögskolan och Teaterhögskolan har sina ursprung i respektive kulturinstitution. De betraktar fortfarande kulturinstitutionerna (opera och teater) som mer naturliga samarbetspartners än andra konstnärliga högskolor. Det finns ett uttalat behov att genomföra utbildningen i en avskild och intim miljö. Den egna personlighetsutvecklingen och övningen är viktig. Eftersom utbildningen i stor utsträckning är inriktad på individens utveckling och färdighetsträning ser man inte något större behov av samarbete och samverkan med andra högskolor (med undantag för Teaterhögskolans samarbete med Dramatiska institutets teateravdelning).

Den utbildning som bedrivs inom Konstfack, Kungl. Musikhögskolan och Dramatiska institutet är också till viss eller ibland stor del yrkesutbildning och färdighetsträning men man orienterar sig i större utsträckning mot den akademiska världen, betonar forskningens betydelse och dessutom har den nya tekniken en stor och växande betydelse för dessa högskolors utbildning och utveckling. Dessa tre högskolor har

ett stort intresset för en samlokalisering eftersom man ser de framtida möjligheterna till samarbete, utveckling och gemensamma projekt.

Danshögskolan, som i grunden är positiv till ett gemensamt campus, betonar samtidigt att högskolan inte är beredd att ingå i ett sådant om dess framtida ställning som fristående högskola på något sätt riskeras. Oron för att den egna identiteten skall försvinna i ett campus delas av Danshögskolan, Operahögskolan och Teaterhögskolan.

Studentrepresentanterna från respektive högskola har inte alltid haft en inställning som överensstämmt med ledningens och styrelsens inställning. Generellt har inställningen hos studenterna varit mer positiv till ett campus, med de möjligheter ett sådant kan innebära, än vad som i vissa fall redovisats från ledningens sida. Studenterna från flera av högskolorna har deklarerat ett stort intresse för att delta i samarbetsprojekt och i de andra konstnärliga högskolornas kurser, men samtidigt har de påpekat att möjligheterna är ytterst begränsade på grund av den hårt schemalagda undervisningen som täcker hela dagarna. Samarbete och gemensamma projekt måste således planeras.

6.3 Slutsatser

De högskolor som enligt direktiven kan vara aktuella för en samlokalisering är de sex konstnärliga högskolorna Danshögskolan, Dramatiska institutet, Konstfack, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Operahögskolan i Stockholm samt Teaterhögskolan i Stockholm. Av redovisningen ovan framgår att några av de nämnda högskolorna inte är intresserade av en samlokalisering till ett campus. Jag har dock tolkat mitt uppdrag så att förslaget skall omfatta samtliga sex högskolor. Självfallet går det att bygga ett campus med färre högskolor, men eftersom det finns så många kontaktytor mellan högskolorna blir de positiva effekterna av en samlokalisering mer framträdande ju fler högskolor som ingår i campus.

Det sägs uttryckligen i direktiven att Kungl. Konsthögskolan inte skall ingå i en eventuell samlokalisering. Motivet för detta undantag är att Konsthögskolan fått nya och uppfräschade lokaler på Skeppsholmen. Om ett campus blir ett mer betydande konstnärligt kraftcentrum ju fler högskolor som samlokaliseras borde rimligen även Konsthögskolan ingå. Denna högskola har dessutom en med Konstfack besläktad verksamhet och har delvis samma utbildning. Samma argument, som anförts beträffande undantag för Konsthögskolan, kan för övrigt också hävdas av t ex Teaterhögskolan, som också har fått sina lokaler renoverade och som är helt tillfreds med sina nuvarande lokaler. Trots vad jag här har anført kommer jag ändå, med hänsyn till direktiven, att föreslå

att ett konstnärligt campus skall omfatta just de sex högskolor, som räknas upp i direktiven.

Jag har viss förståelse för den uttalade rädslan för att förlora den egna identiteten och möjligen också en fruktan att den egna självbestämmanderätten kommer att naggas i kanten. Det måste därför vara en viktig uppgift att försöka organisera ett konstnärligt campus på ett sådant sätt att samtliga högskolors egen identitet och självständiga ställning kan bevaras även vid en samlokalisering. Jag har svårt att inse att en samlokalisering i sig skulle behöva innebära ett hot mot någon av högskolorna i dessa hänseenden. Det måste vara en strävan att högskolorna själva får komma fram till vilka funktioner som skall utföras gemensamt, i vilken mån och på vilket sätt utbildningar kan integreras, gemensamma föreläsningar anordnas, lärare användas i flera av högskolorna etc.

Ett campus innebär också att förutsättningar ges för att samordna och samutnyttja vissa funktioner som telefonväxel, vaktmästeri och liknande. Jag tror inte man skall överskatta de rationaliseringseffekter detta kan innebära, men jag vill peka på en viktig förutsättning som ges i ett campus.

Den nya tekniken kommer att bli, och är delvis redan, mycket betydelsefull för många av de utbildningar som ges inom de konstnärliga högskolorna. Denna kräver avsevärda investeringar och specialkompetens för underhåll m.m. Var och en av de konstnärliga högskolorna har sannolikt inte ekonomiska förutsättningar att göra dessa investeringar, reinvesteringar och kontinuerliga underhåll av utrustningen. En samverkan och ett samutnyttjande i ett campus medför att de konstnärliga högskolorna kan utveckla nya arbetsmetoder och ny undervisning med hjälp av den nya tekniken.

En samlokalisering i sig innebär inte att de ofta framförda synergieffekterna uppstår automatiskt lika litet som en samlokalisering innebär att högskolornas identitet påverkas negativt eller försvinner. Allt beror på hur verksamheterna vid högskolorna planeras och utvecklas, som jag har understrukt i det föregående. Det är viktigt att det finns ett för samtliga högskolor gemensamt planeringsorgan, med representation från samtliga sex högskolor på hög nivå, där campusgemensamma frågor diskuteras. Självfallet skall varje högskola behålla beslutanderätten i egna angelägenheter och alltså inte kunna tvingas till samarbetsprojekt, som de inte ser något positivt i.

Jag har i mitt arbete besökt Göteborgs universitet där teater/opera och musikutbildningarna ligger samlade i en gemensam byggnad, Artisten. När Artisten byggdes var en av grundidéerna att man skulle uppnå integrationsvinster. De nämnda konstnärliga utbildningarna lokaliserades till Artisten dit också ämnena dramatik, kulturvetenskap och mu-

sikvetenskap lokaliserades, dvs. ämnen med nära anknytning till de konstnärliga utbildningarna. Ämnesinstitutionerna flyttar nu ut ur Artisten för att ge mer plats åt de konstnärliga utbildningarna. Enligt studenterna har närheten till varandra inte inneburit särskilt mycket samarbete eller gemensamma projekt. Studenterna skulle gärna se mer av sådant, men detta förutsätter planering och intresse från lärare och ledning. De för denna utredning viktigaste erfarenheterna från samlokaliseringen i Artisten är bl.a. att respektive utbildning har haft behov att hävda sin identitet och därför eftersträvar att lokalmässigt inom Artisten avgränsa sin verksamhet medan kaféet och biblioteket fungerar som mötespunkter.

7 Möjliga lokaliseringsalternativ

Enligt direktiven skall utredaren "överväga om en om- och tillbyggnad av nuvarande Konstfackkvarteret (Kv. Tre Vapen) eller kringliggande områden är lämpliga eller om andra lokaliseringsalternativ ger bättre förutsättningar för ett konstnärligt centrum." Jag har efter en grundlig genomgång av ett antal tänkbara lokaliseringsalternativ valt att utreda tre alternativ, nämligen just Konstfackområdet samt dessutom Hammarby Sjöstad och Kvarnholmen. En översiktlig karta med de tre lokaliseringsalternativen angivna fogas som bilaga 2 till betänkandet.

För vart och ett av de tre lokaliseringsalternativen har idéskisser tagits fram, av vilka några fogas till betänkandet som bilaga 3.

Det lokalprogram som utgjort underlag för skisserna redovisas i nedanstående tabell. Programmet har angivits i lokalarea för verksamhet och personalutrymmen m.m. (LOA:V+P) dvs. exklusive kommunikationsytor m.m. Programmet är en uppskattning som bygger dels på uppgifter som lämnats från respektive högskola, dels på förutsättningen att vissa lokaler kan vara campusgemensamma. Programmet innebär således inget ställningstagande till omfattningen av lokalarean för respektive högskola utan har sammanställts med syfte att utgöra underlag för idéskisser för vart och ett av de tre lokaliseringsalternativen.

<i>Högskola</i>	<i>Area i m² LOA:V+P</i>
Danshögskolan	3 800 ¹⁾
Dramatiska institutet	8 800 ²⁾
Konstfack	23 400
Kungl. Musikhögskolan	13 100
Operahögskolan	2 100
Teaterhögskolan	3 600 ¹⁾
Campusgemensamt	3 400
Totalt	58 200

¹⁾ Uppgiften bygger på schablonmässig omräkning av nuvarande lokalarea

²⁾ Förutsätter samutnyttjande av lokaler för teaterutbildning

I de följande avsnitten beskrivs de tre lokaliseringsalternativen med avseende på området, omgivningar och kommunikationer. Därtill kommenteras respektive campusförslag såsom de utformats i skisserna. Lokaliseringsalternativen har skickats ut på remiss till de sex konstnärliga högskolorna. Remissen fogas till betänkandet som bilaga 4. Högskolornas synpunkter på förslagen redovisas i avsnitt 7.4 och fogas i sin helhet till betänkandet som bilaga 5. Av de skäl som jag redovisat ovan i avsnitt 5.1 har det inte varit möjligt att ange framtida hyreskostnader för respektive lokaliseringsalternativ.

7.1 Konstfackområdet

Området

Konstfackområdet omfattar i detta förslag fastigheten Tre Vapen 2, där Konstfack ligger, samt en del av den intilliggande Gärdesskolans tomt. Norr om Konstfack ligger Filmhuset där Dramatiska institutet har merparten av sina lokaler. I öster avgränsas området av Lindarängsvägen och Ladugårdsgärdet, i söder av Valhallavägen och i väster av Gärdeskolan. En etablering av ett konstnärligt campus till detta område innebär att två av de berörda högskolorna (Konstfack och Dramatiska institutet) kan bli kvar på nuvarande adresser.

Områdets läge vid gränsen till Nationalstadsparken innebär att särskilda krav gäller för hur nybebyggelse får utformas. Delar av konstfackbyggnaden har av Stadsmuseet klassificerats som särskilt värdefulla från kulturhistorisk och miljömässig synpunkt, dvs. klassen under byggnadsminnesklass.

Omgivningar

Konstfackområdet ligger i utkanten av Stockholms stenstad men ändå förhållandevis nära de olika kulturinstitutionerna i centrala staden. I omedelbar närhet finns förutom Filmhuset också TV-huset, Radiohuset och Berwaldhallen. Läget innebär också närhet till konstgallerier, kyrkor och vissa specialbutiker. I närheten till området ligger Fältöversten, stadsdelscentrum för denna del av Östermalm med sina butiker och kommunal service.

Området gränsar till Ladugårdsgärdet och Nationalstadsparken med de möjligheter detta innebär vad gäller evenemang av olika slag samt rekreation.

En campusetablering av samtliga sex konstnärliga högskolor i Konstfackområdet innebär att Danshögskolan, Operahögskolan och Kungl. Musikhögskolan blir kvar i den stadsdel där de etablerat sig sedan många år. Danshögskolan finns idag på fem minuters gångavstånd

över Ladugårdsgärdet, Operahögskolan vid Strandvägen och Kungl. Musikhögskolan vid Valhallavägen.

Kommunikationer

Flera busslinjer passerar förbi området dels på Valhallavägen, dels på Lindarängsvägen. Turtätheten är hög och bussarna går för närvarande till ca kl. 01 på natten. Närmaste tunnelbanestation är Karlaplan som ligger 500 meter från området. Stadions tunnelbanestation ligger drygt en kilometer längre bort från Konstfackområdet.

Förslaget

Förslaget, som redovisas i bilaga 3, har ritats av Scheiwiller Svensson & Co Arkitektkontor AB på uppdrag av Akademiska Hus. Det innebär en gestaltning av ett campus i stadsmiljö som i skala och utformning ansluter till den omgivande stadens karaktär. Byggnaderna, som är i fyra till fem våningar, grupperas kring ett internt stråk, kallat Corso, som förbinder Konstfack och Gärdesskolan.

Varje högskolas identitet och karaktär markeras i arkitekturen. Förråd och scener m.fl. lokaler förläggs i stor utsträckning under mark liksom parkering. Högskolornas entréer orienteras kring Corso, där också de gemensamma lokalerna finns för att underlätta och uppmuntra tvärkontakter mellan utbildningarna. Det samlande stråket Corso har många entréer och passager utifrån så att utställningslokaler, kaféer och scener blir lätta att nå för publik och allmänhet. Både högskolorna och staden berikas genom att Ladugårdsgärdets grönområde kan nås via Corso och ett grönt alléstråk intill Borgvägen som blir bilfritt norr om Gärdesskolan. Tunga transporter går via en underjordisk servicegata som når alla högskolor. Här finns också parkering.

Mot bakgrund av att regeringen arbetar med ett handlingsprogram för att stärka arkitektur och design är det viktigt att karaktär och kvaliteter hos den ursprungliga byggnaden för Konstfack bevaras. Även läget alldeles i kanten av Nationalstadsparken och begränsningar i form av befintliga byggnader inom angränsande fastigheter ger restriktioner för hur tillkommande bebyggelse kan utformas. Dessa restriktioner innebär för närvarande att expansionsmöjligheterna är begränsade. I förslaget har hänsyn till detta tagits genom att en stor del av de höga lokalerna delvis har förlagts under marknivå.

7.2 Hammarby Sjöstad

Området

Hammarby Sjöstad är ett stort samlat område runt Hammarby Sjö och kanal i anslutning till Södermalm. Delar av sjöstaden har redan uppförts utmed Södermalms södra kaj, och byggnationen på den södra sidan om vattnet har inletts. Projektet har presenterats i FN vid femårsuppföljningen av Riokonferensen som spjutspets i miljöanpassat storstadsbygande.

Stockholms stads Projekt Hammarby Sjöstad har tagit fram ett förslag till ett campus för de konstnärliga högskolorna i Lugnet inom Hammarby Sjöstad. Stockholms stad äger marken inom Lugnet. Enligt förslaget anläggs centralt i Lugnet en större kvadratisk plats – ett torg – som öppnar sig med vy mot en strandpark med Hammarby Sjö i väster. Mellan torget och den östligt liggande trafikleden planeras tre kvarter för bebyggelse som kan rymma upp emot 100 000 kvadratmeter lämpliga för de konstnärliga högskolorna. Det vackra läget vid vattnet ger området en särskild dimension.

Omgivningarna

Hammarby Sjöstad är en utvidgning av innerstaden. Karaktären blir en öppen kvartersstad med byggnader i fyra till sju våningar. Området är Sveriges för närvarande största utbyggnadsområde för bostäder och verksamheter. Fullt utbyggd kommer stadsdelen att bebos av minst 15 000 människor och ha en mängd nya arbetslokaler. Här kommer att formas en stadsbygd på gränsen mellan stenstad och ytterstad i omedelbar närhet till Nackareservatet.

Läget vid vattnet kommer att utnyttjas med varierande strandutformning, broar och parkanläggningar. Tre nya broar kommer att byggas över kanalen, bland annat en öppningsbar gång- och cykelbro till Södermalm över Hammarbykanalen vilket påtagligt ökar tillgängligheten till denna stadsdel. Inom området ligger nya Fryshuset.

Inom Lugnetområdet eller i den omgivande bostadsbebyggelsen kan studentbostäder anordnas.

Kommunikationer

En viktig förutsättning för hela Hammarby Sjöstadsprojektet är att Södra länken byggs. Med Södra länken leds biltrafiken öster om området och vidare i tunnel genom Henriksdalsberget. Den planerade snabbspårvägen, som skall förbinda Gullmarsplan med Slussen via Södra Hammarbyhamnen och knyts ihop med Saltsjöbanan, kommer att gå genom området, och en hållplats är planerad vid Lugnet. Restiden till Slussen alternativt Gullmarsplan beräknas bli drygt fem minuter. Enligt

nuvarande planer kommer snabbspårvägen att byggas mellan Gullmarsplan och Lugnet åren 2002-2003 och fortsättningen från Lugnet till Slussen åren 2006-2008. Under mellantiden försörjs området med buss. Man kan även nå området med bil från bland annat den angränsande Södra länken.

Förslaget

Förslaget, som ritats av Nyréns arkitektkontor på uppdrag av Projekt Hammarby Sjöstad, framgår av bilaga 3. Det innebär att högskolorna kommer att vara en del i en nybyggd utvidgning av innerstaden. Från knutpunkten Sjötorget vid Lugnet där alla trafikströmmar möts, där affärer och annan service finns, når man Kulturtorget. Högskolorna grupperas kring Kulturtorget där varje högskola får egen entré. De stora publika salarna nås från kulturtorget där högskolorna får egna kaféer med uteservering. Gallerierna och kaféerna blir naturliga foajéer vid publika evenemang.

Byggnaderna har tre till fem våningar och grupperas runt gallerier och gårdar. Ljusa kommunikationsytor gör det lätt att orientera sig och ljusa gårdar samlar respektive högskola. I våningen en trappa upp kan högskolorna bindas samman i ett invändigt foajésystem som mynnar i gemensamt bibliotek, kårhus och restaurang vid Sjötorget.

I stort sett alla lokaler kommer att ligga ovan mark. Parkering kommer att finnas i den östra delen av området. Varje högskola kan ges en egen identitet och utblicksmöjligheter mot Hammarby Sjö. Genom att en ny stadsdel byggs upp finns goda möjligheter att "skraddarsy" utformningen av högskolorna.

I och med att inplaceringen sker på obebyggd mark kan området planläggas med möjlighet till framtida utbyggnad. Byggnaderna kan också utformas så att delar kan avskiljas för annat ändamål om högskolornas behov minskar.

7.3 Kvarnholmen

Området

Kvarnholmen i Nacka kommun ligger vid inloppet till Stockholm. Kvarnholmen som är cirka 27 ha till ytan ägs av Kooperativa förbundet och har under större delen av 1900-talet spelat en viktig industriell roll i livsmedelsproduktionen i Stockholmsområdet.

Kvarnholmen erbjuder en mycket särpräglad miljö genom sitt speciella läge, sin historia, sin spännande bebyggelse och sin unika plats i landskapet. Från Kvarnholmen har man utsikt mot stadens centrum, södra Djurgården och utloppet mot skärgården.

En idé för det framtida innehållet på Kvarnholmen har presenterats av Kooperativa Förbundet. I denna beskrivs Kvarnholmens förutsättningar att bli en viktig nod i Östersjöregionens utveckling med bl.a. högskolor, handels- och kulturinstitutioner, opera, hotell och kongressanläggning och företag med inriktning mot handel inom Östersjöregionen.

Omgivningar

Omedelbart öster om Kvarnholmen ligger Nacka Strand som är i det närmaste fullt utbyggd till en modern stadsdel med bostäder och arbetsplatser, restauranger m.m. En broförbindelse från Kvarnholmen till Nacka Strand utreds för närvarande.

Finnboda varv väster om Kvarnholmen förvärvades nyligen av HSB som nu planerar att bygga cirka 700 lägenheter inom området. Även i Saltsjökvärnsområdet och vid Danviksstrand planeras för bostäder liksom på själva Kvarnholmen. Studentbostäder kan även byggas här.

På Kvarnholmens platå har bageribyggnaden tillfälligt byggts om till TV-studior för TV4-produktionen av "Skilda världar". I det tidigare kafferosteriet vid Svinderviken inryms nu ateljéer och verkstäder för Operan och Dramaten. Här har också en stor publik repetitionslokal för dessa teatrar nyligen färdigställts, och ytterligare en är under byggnad.

I Nacka finns bl.a. en musikskola med lång tradition och ett barnkulturcentrum.

Kommunikationer

På kort sikt kommer kollektivtrafiken att utgöras av busstrafik. Med direktbussar blir restiden från Slussen cirka tio minuter. Bussar med hög turtäthet kan ansluta till knutpunkter som Slussen, Södra station, Gullmarsplan etc.

Inom arbetet med fördjupad översiktsplan har en snabbspårvägsanslutning studerats.

Förslaget

Förslaget, som ritats av BSK arkitekter AB på uppdrag av KF Fastigheter AB, framgår av bilaga 3. Det innebär att campusområdet kommer att få en stark identitet genom den karaktärsfulla industriella bebyggelsemiljön och dramatiska topografin samt läget på gränsen mellan stad och skärgård.

Högskolorna kommer att ligga på olika nivåer i den bergssluttning som industriområdet utgör. Högskolorna kan var och en inrymmas i sin egen byggnad med en tydlig identitet. De areamässigt mindre högskolorna placeras i de befintliga byggnader som ger goda förutsättningar för deras speciella verksamheter: Danshögskolan i den välkända hav-

rekvarnen – en av funktionalismens märkesbyggnader, Operahögskolan i den klassicistiska silon vid kajen samt Teaterhögskolan i makaronifabriken med sitt funktionalistiska trapphus och vackra utblick över Djurgården. Kungl. Musikhögskolan har placerats närmast vattnet i den ursprungliga huvudbyggnaden Tre Kronor med flygelbyggnader och magasin. Stora lokaler kan uppföras som en bakre tillbyggnad mot bergväggen. För Dramatiska institutet kan nya byggnader uppföras centralt i området. För Konstfack uppförs en ny byggnad på Kvarnholmens platå, alternativt kan Konstfack placeras utefter norra kajen väster om Kungl. Musikhögskolan.

Nivåskillnaderna gör att lokaler kan förläggas ljust eller mörkt efter vad som kan vara lämpligt. Parkering ordnas i garage under Konstfack eller i bergrum som nås från kajplanet. Alla högskolorna får utblick över inloppet till Stockholm.

Expansionsmöjligheter finns i området.

7.4 Högskolornas synpunkter på lokaliseringalternativen

Samtliga berörda högskolorna har inkommit med synpunkter på de tre lokaliseringalternativen. I följande avsnitt redovisas översiktligt dessa synpunkter. Yttrandena i sin helhet fogas till betänkandet som bilaga 5.

Tre av de sex högskolorna – Konstfack, Kungl. Musikhögskolan och Teaterhögskolan – har rangordnat de tre alternativen. Av denna rangordning framgår att både Konstfack och Kungl. Musikhögskolan anser att Konstfackområdet är det bästa, Kvarnholmen är det näst bästa och Hammarby Sjöstad är det minst goda alternativet. Teaterhögskolans rangordning är den motsatta, dvs. med Teaterhögskolans egen terminologi är Hammarby Sjöstad det minst dåliga alternativet, Kvarnholmen kommer på andra plats och Konstfackområdet är oacceptabelt.

Danshögskolan förordar alternativet Hammarby Sjöstad, men rangordnar inte inbördes de två övriga alternativen.

Dramatiska institutet ställer sig principiellt inte avvisande till något av alternativen. Dock har DI i ett reviderat remissvar gjort tillägget att institutet förordar Konstfackområdet. DI rangordnar inte de två övriga alternativen inbördes.

Operahögskolan anser att Kvarnholmen och Konstfackområdet är de mest intressanta, medan alternativet Hammarby Sjöstad rönt begränsat intresse.

Flera av högskolorna har också framfört synpunkter på förslagen till utformning av de tre campusalternativen. Dessa synpunkter redovisas

inte här eftersom förslagen endast är idéskisser och inga slutliga förslag vad gäller byggnadernas storlek och placering.

Konstfackområdet

De fördelar som främst framhållits avseende Konstfackområdet är det centrala läget med närhet till centrum och till en rad olika kultur-, medie- och utbildningsinstitutioner och dessutom till kommersiell och annan service. Därtill kommer närheten till Nationalstadsparken. Kungl. Musikhögskolan har dessutom pekat på att det i detta område etableras alltför företag med anknytning till IT och underhållning, alltså tänkbara samarbetspartners till deltagarna i ett konstnärligt campus.

Området har goda kommunikationer, vilket enligt högskolorna är mycket betydelsefullt. De konstnärliga högskolorna använder i stor utsträckning lärare på deltid, gästföreläsare och tillfälligt anställda timlärare. Även för studenterna och den publik som skall besöka högskolorna är goda kommunikationer väsentliga.

Enligt Konstfack har området det bästa publikunderlaget av de tre förslagen. Konstfacks nuvarande läge är välkänt för stockholmarna och har skapat en egen identitet åt området som konst- och kulturcentrum.

De huvudsakliga nackdelarna som framförts är att utbyggnadsmöjligheterna på kort sikt är begränsade och att förslaget innebär en viss överexploatering. En inte obetydlig del av lokalerna måste därför förläggas under jord, något som såväl Danshögskolan som Teaterhögskolan har kraftiga invändningar mot. Danshögskolan anser också att området helt saknar skönhetsvärde.

Hammarby Sjöstad

De fördelar med Hammarby Sjöstad som framförts är främst att lokalerna kan utformas efter högskolornas önskemål eftersom det är fråga om nybyggnation för samtliga högskolor. Området erbjuder goda utvecklingsmöjligheter och expansionsmöjligheter samt närhet till en levande stadsmiljö. Danshögskolan, som förordar detta område, anser att området har ett mycket fint läge vid Hammarby Sjö och uppfyller kravet på skönhetsvärde. Därtill påpekar Danshögskolan att förutsättningen för samarbete redan vid planeringen ger de berörda högskolorna en gemensam start som kan bli positivt.

Teaterhögskolan framför att den relativa närheten till Teaterhögskolans nuvarande lokaler gör att "man med lite god vilja kan hitta både en rationell, praktisk och ekonomisk lösning, där Teaterhögskolan i

sin nuvarande utformning och placering betraktas som en västlig utpost i ett framtida konstnärligt högskolecampus i Hammarby Sjöstad.”

Nackdelarna som flera av högskolorna framfört är att läget är perifert och kommunikationerna är osäkra. Därtill kommer att det föreslagna campuset ligger på ett gammalt industriområde med eventuella giftrester i marken, varför sanering av detta kan antas bli dyrt och tidsödande.

Kvarnholmen

Kvarnholmens främsta fördel är, enligt vad som framförts, dess natursköna läge vid inloppet till Stockholm samt dess spännande topografi. Flera av högskolorna har också framhållit den positiva inställningen från Nacka kommun som samtidigt innebär en snabb planprocess. Ett utlovat snabbt byggande är givetvis också en fördel.

De främsta nackdelarna är det perifera läget och osäkerheten vad gäller kommunikationer. Eftersom dessa två faktorer är de som framför allt framförts till förmån för Konstfackområdet anses de vara de avgörande nackdelarna för Kvarnholmen och även för Hammarby Sjöstad. Därtill har både Kungl. Musikhögskolan och Danshögskolan framhållit att problem kan uppstå vid ombyggnad av befintliga byggnader som uppförts för helt andra ändamål än de nu aktuella.

7.5 Allmänna synpunkter

Utöver de synpunkter som högskolorna framfört avseende de tre lokaliseringalternativen, har de också gjort vissa påpekanden av mer generell karaktär.

Danshögskolan sammanfattar sina villkor för att högskolan skall ingå i campus i följande punkter

- att Danshögskolan skall vara en självständig högskola,
- att Danshögskolan får större lokaler med dagsljus och stor luftvolym i arkitektoniskt estetisk utformning med hänsyn till den kreativitetsskapande verksamhetens behov
- att Danshögskolan får en egen huskropp med övningsscen
- att Danshögskolan får full kostnadstäckning för samtliga merkostnader som uppkommer

Dramatiska institutet påpekar att kostnadsaspekten för de tre lokaliseringalternativen inte är redovisade. Därför kan Dramatiska institutet konstatera att endast Konstfackalternativet är ekonomiskt överblickbart,

medan alternativen Kvarnholmen och Hammarby Sjöstad, ur ekonomiska aspekter, är svårare att bedöma.

Konstfack framför att oavsett hur lokaliseringsfrågan för ett eventuellt campus löses, uppstår avsevärda svårigheter att inom givna ramar betala den högre hyra, som såväl ett ombyggnadsalternativ som ett nybygge skulle medföra. Särskilt för olika gemensamma funktioner, såsom bibliotek, restaurang, hörsal m.m. erfordras ett tillskott av medel. Sådana gemensamma satsningar är samtidigt nödvändiga delar av och karaktäristiska för ett samlat campus. *Konstfack* menar att en samlad lokalisering av de berörda högskolorna i sig utgör en sådan kreativ kraftsamling, att redan detta utgör ett starkt motiv för att etablera ett campus.

Konstfack har också, liksom *Kungl. Musikhögskolan*, i sitt yttrande angivit de fördelar som en samlad campuslösning erbjuder. Dessa synpunkter har jag delvis använt som underlag i min beskrivning av campusidén i kapitel 6. Synpunkterna framgår i sin helhet av yttrandena i bilaga 5.

Operahögskolans allmänna uppfattning är att en lokalisering till ett campus inte nödvändigtvis är den bästa lösningen på högskolans lokalproblem. Operahögskolan förutsätter också att eventuellt ökade lokalkostnader inte påverkar förutsättningarna för att bedriva en kvalitativ undervisning.

Teaterhögskolan framhåller att dess grundläggande inställning beträffande förslaget att infoga Teaterhögskolan i ett gemensamt campus inte har förändrats. Teaterhögskolan ser inte några fördelar som tillnärmelsevis skulle uppväga de pedagogiska, konstnärliga, praktiska och ekonomiska nackdelar som campusförslaget skulle innebära för Teaterhögskolan. Högskolan pekar särskilt på de ekonomiska konsekvenserna av nybyggda lokaler som antingen skulle innebära en kraftig minskning av högskolans lokaler eller en väsentlig överföring av utbildningsresurser för att täcka de högre lokalkostnaderna.

8 Förslag

8.1 Ett konstnärligt campus

Som redovisningen i det föregående visar är inställningen bland de aktuella konstnärliga högskolorna splittrad både vad gäller campusidén som sådan och lokaliseringen av ett konstnärligt campus. Sammanfattningsvis är högskolornas inställning till själva campusidén, utifrån de synpunkter jag inhämtat löpande under utredningsarbetet tillsammans med de synpunkter som högskolorna redovisat i sina yttranden över de tre lokaliseringalternativen, följande.

Tre av högskolorna – Konstfack, Dramatiska institutet och Kungl. Musikhögskolan – är mycket positiva till ett campus. Danshögskolan ansluter sig till campustanken under vissa bestämda förutsättningar. Operahögskolan, som tidigare under utredningsarbetet redovisat att de inte kan se några fördelar med ett campus, har något modererat sin inställning i sitt yttrande. Där framgår att ”den allmänna uppfattningen är att en lokalisering till ett campus inte nödvändigtvis är den bästa lösningen på Operahögskolans lokalproblem.”

Teaterhögskolan är nu liksom tidigare negativt inställd till att ingå i ett konstnärligt campus och har svårt att se fördelarna med ett sådant. Det är dock viktigt att observera att Teaterhögskolan i och för sig inte har någon invändning mot att ett konstnärligt campus byggs, men högskolan ser för egen del inga fördelar. De motiv, som Teaterhögskolan framför, är till stor del desamma som de övriga konstnärliga högskolorna redovisar som mer eller mindre självklara förutsättningar för att ingå i ett campus: att självständigheten bevaras, att lokalsituationen inte försämras och att medlen för själva utbildningen inte minskar. Beträktad i detta perspektiv är inställningen till campusidén inte så olika som det kan förefalla. Dock är jag medveten om att Teaterhögskolan inte är intresserad av att ingå i ett campus även om de här redovisade farhågorna kan undanröjas. Teaterhögskolan ser ett värde i att vara också lokalmässigt fristående med närhet till den teaterpublik, som lärt sig hitta till högskolans föreställningar. Högskolan är mycket tillfredsställd med den nuvarande lokalsituationen och ser inga som helst fördelar med att ingå i ett campus.

Med hänsyn till direktiven och till de synpunkter jag redovisat i det föregående föreslår jag att ett konstnärligt campus byggs omfattande de sex konstnärliga högskolor i Stockholm som har angivits i direktiven. De allmänna motiven för ett campus har redovisats i kapitel 6. Med hänsyn till synpunkterna från de berörda högskolorna vill jag samtidigt understryka att en förutsättning bör vara att kostnaderna för högskolorna blir sådana att ingen väsentlig minskning av medlen för undervisningen blir följden. Det är också viktigt att högskolorna får behålla sin självständiga ställning som egna högskolor. I ett framtida campus, där högskolorna är lokaliserade till samma område, ökar förutsättningarna för ett fruktbarande samarbetet dem emellan.

En eventuell verksamhetsmässig integrering mellan eller en sammanläggning av några av högskolorna i en framtid bör endast komma till stånd på begäran av de berörda högskolorna, i varje fall inte mot deras önskan.

Jag anser vidare att följande lokalmässiga förutsättningar bör gälla för ett konstnärligt campus.

Varje högskola bör ha en egen byggnad. Den egna byggnaden är viktig för respektive högskolas identitet och för att respektive utbildnings speciella krav skall kunna tillgodoses.

Vissa lokaler kan med fördel vara gemensamma för samtliga högskolor. Till dessa lokaler hör restaurang/café, bibliotek, vaktmästeri, vissa föreläsningssalar och kårlokaler. Att dessa lokaler är gemensamma är en förutsättning för att studenter, lärare och annan personal kan mötas. Kombinationen av egna lokaler och gemensamma lokaler ger möjlighet till både avskildhet och samarbete. Vidare bör hela utformningen av campus inbjuda till kontakter mellan högskolorna, bidra till att skapa intrycket av kraftcentrum för konstnärlig verksamhet och vara estetiskt tilltalande.

8.2 Tre lokaliseringsalternativ

Enligt mina direktiv skall jag överväga om en om- och tillbyggnad av nuvarande Konstfackkvarteret eller kringliggande område är lämplig för ett campus. Jag har i föregående kapitel visat att det är möjligt att bygga ett campus för alla sex konstnärliga högskolor på Konstfackområdet. Jag skall också enligt direktiven överväga om andra lokaliseringsalternativ ger bättre förutsättningar för ett konstnärligt centrum. För att kunna göra denna bedömning har jag, vilket redovisats ovan, undersökt två andra lokaliseringsalternativ nämligen Hammarby Sjöstad och Kvarnholmen. Min bedömning av dessa tre alternativ är följande.

Konstfackområdet utpekas särskilt i direktiven. Fördelarna med detta alternativ är att Konstfack och Dramatiska institutet redan ligger där och det är praktiskt möjligt att förlägga de övriga fyra högskolorna till området. Därtill kommer att detta område är relativt centralt beläget med närhet till Filmhuset, TV-huset, Radiohuset och Berwaldhallen och till andra kulturinstitutioner i centrala staden, till kyrkor (vilket har betydelse för Kungl. Musikhögskolan) och specialbutiker samt till Fältöversten med sina butiker och kommunal service. Kommunikationerna är goda och området är lättillgängligt för publik. Det förhållandevis centrala läget underlättar också tillgängligheten för de timlärare som undervisar vid de konstnärliga högskolorna och har sin huvudsakliga arbetsplats i centrala staden. Området gränsar till Ladugårdsgärdet och Nationalstadsparken med de möjligheter detta innebär vad gäller evenemang av olika slag samt rekreation.

I föregående kapitel har de olika högskolornas inställning till Konstfackområdet redovisats. Av redovisningen framgår det att området har förordats som det bästa av Konstfack, Kungl. Musikhögskolan och Dramatiska institutet medan Operahögskolan anser att området är intressant utan att göra någon rangordning.

Ett problem med Konstfackalternativet är att det förutsätter att en del av Gärdesskolans tomt kan disponeras. Detta finns det ännu inga beslut om. I en skrivelse från Stadsbyggnadskontoret i Stockholms stad, Östermalms stadsdelsförvaltning och SISAB (Skolfastigheter i Stockholm AB) uttrycks dock en positiv inställning till att förlägga ett campus med de konstnärliga högskolorna till kvarteret Tre Vapen.

En annan nackdel är de ytterst begränsade expansionsmöjligheterna i området, med de förutsättningar som nu gäller. Därtill kommer att områdets läge vid gränsen till Nationalstadsparken innebär särskilda krav och restriktioner för hur nybebyggelse får utformas.

De två andra lokaliseringsalternativen ger i det sistnämnda avseendet betydligt bättre förutsättningar. Såväl i Hammarby Sjöstad som på Kvarnholmen finns goda expansionsmöjligheter och därtill möjligheter att bygga studentbostäder i omedelbar närhet till ett campus. Hammarby Sjöstadsalternativet erbjuder dessutom möjligheten att tillgodose de olika högskolornas krav och önskemål utan hänsynstagande till befintliga byggnader. Kvarnholmsalternativet innebär att vissa befintliga byggnader ianspråkta, men möjligheterna är stora att anpassa dem invändigt till högskolornas önskemål. Kvarnholmens främsta fördel är, enligt min bedömning, det unika läget vid inloppet till Stockholm samt den intressanta framtidsvision som presenterats för Kvarnholmen, som en nod i Östersjöregionens utveckling. Även alternativet Hammarby Sjöstad är, enligt min uppfattning, ett spännande alternativ med den

tilltänkta placeringen vid vattnet i en helt nybyggd stadsdel som innebär en utvidgning av innerstaden.

Nackdelarna med båda dessa alternativ är att de rent geografiskt ligger på längre avstånd från Stockholms city, vilket också innebär att avståndet till de viktigaste kulturinstitutionerna och den stora publiken är längre än vad som är fallet för Konstfackområdet. Man kan inte heller bortse från osäkerheten vad gäller framtida kommunikationer trots presenterade planer vad gäller utbyggnad.

Två av högskolorna, Danshögskolan och Teaterhögskolan, har i sin bedömning ansett att Hammarby Sjöstad är det bästa alternativet. Som framgått tidigare vill dock Teaterhögskolan för egen del inte ingå i något campus. Ingen av högskolorna har förordat Kvarnholmen framför de övriga, men samtidigt har inte heller någon av högskolorna ansett att Kvarnholmen är det sämsta alternativet.

Redovisningen visar med all tydlighet att det inte finns någon entydig uppfattning från högskolorna själva. För egen del anser jag att alla tre alternativen är möjliga och att vart och ett av dem skulle kunna erbjuda ett tillfredsställande campus. Redovisningen visar också på de för- och nackdelar, som finns i de tre alternativen. En viktig och kanske avgörande fråga för det slutliga valet av lokaliseringsalternativ är vad det skulle innebära i kostnadshänseende för högskolorna. Jag har, som framgår av kapitel 5, inte haft möjlighet att göra några kostnadsberäkningar och kan därför inte redovisa effekterna på hyresnivåerna av de tre alternativen. I mina resonemang är därför utgångspunkten att kostnaderna är i stort lika.

Mot bakgrund av vad jag här har anfört bör alla tre alternativen finnas med i den fortsatta processen. Ett slutgiltigt ställningstagande till förmån för ett av alternativen bör anstå tills hyresnivåerna kan redovisas någorlunda realistiskt. Det framgår också av högskolornas synpunkter att hyreskostnaderna spelar en mycket viktig roll för bedömningen av lokaliseringsalternativen.

Med utgångspunkt i kända förhållanden och högskolornas egna synpunkter är jag beredd att ge ett visst förord för Konstfackalternativet. Motivet är de synpunkter, som jag redovisade ovan: det relativt centrala läget, bra och kända kommunikationer, närheten till andra kulturella institutioner och inte minst det förhållandet att två av högskolorna, Konstfack och Dramatiska institutet, redan finns i området och alltså inte behöver flytta. Jag delar i och för sig uppfattningen att båda Hammarby Sjöstad och Kvarnholmen erbjuder betydligt mer av skönhetsvärde än Konstfackområdet. Vad gäller avstånden är det självklart att bedömningen beror på från vilken punkt mätningen görs. Av allt att döma skulle det, när kommunikationerna är utbyggda, gå snabbare att förflytta sig med kollektivtrafikens hjälp till Hammarby Sjöstad

och Kvarnholmen än till Konstfack om man utgår från Slussen eller södra delen av Stockholm. Jag har också förståelse för de kritiska synpunkter som har framförts mot att så många lokaler måste förläggas under jord i Konstfackalternativet. Å andra sidan är det fråga om lokaler som skall vara mörklagda, och det bör inte innebära någon avgörande nackdel att de inte ligger ovan jord.

Jag ger alltså sammanfattningsvis ett visst förord för Konstfackalternativet men vill åter understryka att de båda andra alternativen också skulle innebära bra och i vissa avseenden till och med bättre lösningar. Inget av alternativen bör därför avföras på nuvarande stadium. En närmare analys och beräkning av de framtida hyreskostnaderna måste vägas in och kan då få en avgörande betydelse för det slutliga ställningstagandet.

8.3 Övriga frågor

8.3.1 Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut

Regeringen har till utredningen överlämnat ett förslag angående samordning av verksamheten vid Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut med Kungl. Musikhögskolans i Stockholm verksamhet. Förslaget har utarbetats av rektor för Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Göran Malmgren, på uppdrag av chefen för Utbildningsdepartementet.

Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut har funnits i nuvarande form sedan 1986 då dåvarande Edsbergs Musikinstitut ombildades till stiftelse. Stiftare var Kungl. Musikaliska Akademien, Sveriges Riksradio AB och Stiftelsen Institutet för Rikskonserter. Före 1986 var Sveriges Radio huvudman för Edsbergs Musikinstitut.

Edsbergs Musikinstitut, som när det bildades år 1958 hette Sveriges Radios musikskola, tillkom med syfte att dels utveckla utbildningen av kammarmusiker, dels få fram förstklassiga musiker till Sveriges Radios Symfoniorkester.

Enligt stadgarna för Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut, som beslutades av regeringen år 1986, är stiftelsens ändamål "att komplettera den högre musikutbildningen och fortbildningen i landet genom fördjupade, specialiserade och främjande insatser i solist- och ensembleverksamhet samt att bedriva avancerad försöksverksamhet med anknytning till stiftelsens uppgifter." Utbildningen är förlagd till Edsbergs slott i Sol-lentuna kommun.

Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut får sedan budgetåret 1986/87 statsbidrag för sin verksamhet. För budgetåret 1998 är statsbidraget 4 208 000 kronor. Det finns inget avtal mellan staten och Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut som reglerar statsbidraget, redovisningsskyldigheter m.m.

Lagerbielke föreslog i sin utredning *Konstnärlig högskoleutbildning* (SOU 1992:12) att utbildningen vid Edsbergs Musikinstitut skulle bli en påbyggnadsutbildning vid Musikhögskolan i Stockholm. Motiveringen var att en sådan lösning skulle ge god grund för utbildning på hög internationell nivå och en koncentration av påbyggnadsutbildning för kammarmusiker i Stockholm. Någon sammanslagning med Musikhögskolan föreslogs inte i propositionen Högre utbildning för ökad kompetens (prop. 1992/93:169, sid 69) när frågan behandlades. I stället föreslog föredragande en höjning av statsbidraget till Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut med en miljon kronor för att möjliggöra ett genomförande av det program som Edsbergs musikinstitut föreslagit.

Styrelsen för Edsbergs Musikinstitut, som består av företrädare för stiftarna samt en ordförande som utses av regeringen, beslutade i april 1994 att ändra dels stiftelsens namn till Stiftelsen Edsbergs Kammarmusikakademi, dels ändamålet till att bedriva kammarmusikaliskt inriktad utbildning. Något godkännande från regeringens sida kom dock aldrig till stånd eftersom Kammarkollegiet avstyrkte bifall till ansökan. Kammarkollegiet påpekade i sitt yttrande att det krävs permutation för ändring av stiftelsens ändamål.

På styrelsens uppdrag gjordes en intern utredning och utvärdering i maj 1996. Av denna framgick att en stor del av eleverna studerade på grundnivå, trots styrelsens beslut år 1990 att utbildningen framöver endast skulle bedrivas på påbyggnadsnivå. Fortbildning bedrevs inte trots styrelsens beslut år 1990 att Edsbergs Musikinstitut skulle erbjuda etablerade musiker en kvalificerad fortbildning. Vidare framgick av utredningen att Edsbergs Musikinstitut bildades vid en tidpunkt då många ansåg att utbildningen vid landets musikhögskolor inte hade en tillräcklig nivå för musiklivets behov. Utvecklingen under senare år hade dock inneburit att musikhögskolorna kraftfullt förändrat sin utbildning och att de generellt sett numera låg på en mycket hög nivå – även vid en internationell jämförelse. Edsbergs Musikinstitut hade under samma period inte förverkligat de riktlinjer som styrelsen hade fastslagit beträffande institutets inriktning. Enligt utredningen var risken uppenbar att Edsbergs Musikinstitut av omvärlden kunde komma att betraktas som en "parallell" musikhögskola men utan en högskolas resurser eller formella status.

I utredningen presenterades fyra alternativa framtidsscenarier. Ett av dessa var ett inlemmande av Edsbergs Musikinstitut i KMH, vilket

styrelsen förordade. Styrelsen föreslog i en skrivelse till Utbildningsdepartementet i november 1996 att en organisatorisk och ekonomisk samordning med Kungl. Musikhögskolan skulle prövas.

Det kan vara på sin plats att notera att enighet inte råder mellan styrelsen för Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut å ena sidan och rektor, lärare och elever å andra sidan vad gäller institutets framtid. När styrelsen lämnade utredningen och sitt förslag departementet inlämnades också en skrivelse som, enligt vad som angavs i skrivelsen, rektor, intendent, lärarkår och elevkår stod bakom. I skrivelsen ifrågasattes vad som framkommit i styrelsens utredning, och sammanfattningsvis angavs att utredningen var alltför bristfällig för att ligga till grund för ett beslut om Edsbergs framtid. Bland annat redovisades i skrivelsen resultatet av en enkät som visade att det inte fanns något som helst stöd bland lärarna för förslaget att inlemma Edsbergs Musikinstitut i KMH.

Utbildningsministern gav i mars 1997 Göran Malmgren i uppdrag att, efter samråd med styrelsen för Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut samt styrelsen för Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, lämna förslag till samordning och samlokalisering av Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut med Kungl. Musikhögskolan i Stockholm.

Malmgren föreslår i sin utredning att Edsbergs Musikinstitut och KMH slås samman från och med den 1 januari 1998, att samtliga anställda vid Edsbergs Musikinstitut erbjuds tjänst vid KMH samt att en professur i kammarmusik inrättas med ansvar för hela KMH:s kammarmusikverksamhet. Påbyggnadsutbildningen i kammarmusik föreslås förläggas till Edsbergs slott. Därtill föreslår Malmgren vissa andra förändringar och resursförstärkningar till KMH. Malmgrens utredning överlämnades till Utbildningsdepartementet i maj 1997.

Jag har i mitt arbete sammanträffat med såväl styrelsens ordförande som styrelserepresentanter för de tre stiftarna. Dessa har framhållit att styrelsen är mycket positiv till Malmgrens förslag. Även rektor och lärare vid institutet ställer sig, med de givna förutsättningarna, positiva till Malmgrens förslag. Styrelsen anser att det är olyckligt att Malmgrens utredning har överlämnats till mig eftersom detta innebär att Malmgrens förslag inte kunde genomföras den 1 januari 1998, vilket styrelsen hade förväntat sig.

Slutsats

För min egen del anser jag inte att jag har anledning att ta ställning till ett eventuellt organisatoriskt samgående. Malmgrens utredning ger ett tillräckligt underlag för beslut. Däremot anser jag att, om ett samgående blir realiserat, även den verksamhet som bedrivs i Edsbergs slott

skall inrymmas i ett nytt campus. Det skulle te sig synnerligen underligt om några av de konstnärliga högskolor, som idag inte vill ingå i en samlokalisering med övriga konstnärliga högskolor i Stockholm, mot sin vilja kommer att förläggas i ett nytt campus samtidigt som en del av KMH skall ligga kvar i Edsberg i Sollentuna kommun. Flertalet av de argument som framförts från bl.a. KMH mot en lokalisering till Hammarby Sjöstad eller Kvarnholmen kan med än större styrka hävdas just beträffande Edsberg.

Enligt min mening måste således KMH:s lokaler i ett nytt campus dimensioneras så att även utbildningen vid Edsbergs Musikinstitut kan rymmas där.

Innan ett nytt campus står klart bör dock lokalerna i Edsbergs slott användas i enlighet med Malmgrens förslag vilket innebär att slottet används några år in på 2000-talet.

Eftersom Malmgrens utredning har överlämnats till mig, vill jag göra följande kommentar avseende de två sista avsnitten i utredningen vilka behandlar tidsplan för sammanläggning och upplösning av stiftelse.

Malmgren föreslår att sammanslagningen skulle ha skett från och med den 1 januari 1998, vilket inte skedde. Jag har dock erfarit att ett avtal mellan KMH och Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut kommer att tecknas med innebörden att KMH ansvarar för utbildningen vid Edsberg fr.o.m. den 1 april 1998. En sammanslagning kan ske tidigast den 1 januari 1999. Såvitt jag har kunnat utröna är den enda möjliga proceduren den att regeringen i budgetpropositionen för 1999 inte föreslår att statsbidrag skall anvisas till Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut. I stället kan regeringen föreslå ett utökat uppdrag och därmed höjt anslag till KMH, en lösning som har stöd hos samtliga stiftare. Under förutsättning att riksdagen beslutar i enlighet med regeringens förslag, kommer Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut inte att ha några ekonomiska förutsättningar att bedriva verksamhet från den 1 januari 1999. Proceduren är i princip den samma som den procedur som nu tillämpas för att överföra verksamheten vid Stiftelsen Svenska Institutet till den nya myndigheten Svenska Institutet.

8.3.2 Den högre teaterutbildningen i Stockholm

Skrivelse från Teaterhögskolan i Stockholm

Regeringen har till utredningen överlämnat en skrivelse från Teaterhögskolan i Stockholm med synpunkter på en samlad högre teaterutbildning i Stockholm. I skrivelsen behandlas problematiken kring förhållandet att Teaterhögskolan utbildar skådespelare, medan övrig teaterutbildning, som exempelvis utbildning av regissörer, scenografer och dramaturger, är förlagd till Dramatiska institutet (DI). Enligt skrivelsen har det mest iögonenfallande problemet genom åren varit att regieleverna vid DI utbildas utan tillräcklig kontakt med skådespelareleverna vid Teaterhögskolan.

Som framgår ovan i kapitel 2 föreslog Lagerbielke i sitt betänkande *Konstnärlig högskoleutbildning* (SOU 1992:12) att DI och Teaterhögskolan skulle föras samman till en scen/mediehögskola. Lagerbielkes motivering var att det fanns tillräcklig grund för att de två högskolorna i sin helhet skulle ingå i en gemensam organisation, trots att det i första hand var teaterdelen vid DI som samarbetat med Teaterhögskolan. Förslaget avstyrktes av båda högskolorna och ledde inte heller till något förslag från regeringen.

En översyn av verksamheten vid DI gjordes i slutet av 1980-talet av en särskild utredare och redovisades i betänkandet *En högskola i utveckling* (SOU 1990:104). Utredaren drog slutsatsen att någon sammanslagning av teaterutbildningen vid DI och skådespelarutbildningen vid Teaterhögskolan inte borde genomföras. Utredaren ansåg däremot att samarbetet mellan de båda högskolorna borde ges fastare och mer långsiktigt planerade former.

Enligt Teaterhögskolans skrivelse har fastare och långsiktiga arbetsformer inte kunnat förverkligas. Från Teaterhögskolans sida har man ofta valt att prioritera kontakten med teaterlivet utanför utbildningsväsendet, och framstående regissörer har anlitats som lärare och iscensättare vid högskolans produktioner. Dock har, enligt Teaterhögskolan, flera ambitiösa samarbetsprojekt genomförts.

Styrelsen för Teaterhögskolan föreslår i skrivelsen att en ny teaterhögskola bildas som under fortlöpande arbete får möjlighet att praktiskt utforma sina pedagogiska metoder, formulera sina konstnärliga mål och bygga upp en ny organisation. Denna nya teaterhögskola skulle i ett inledningsskede bestå av två institutioner: institutionen för skådespelarutbildning, dvs. den nuvarande Teaterhögskolan, och institutionen för regi, scenografi och övrig teaterutbildning, dvs. den nuvarande tea-

teravdelningen vid DI. Det skulle bli den nya högskolestyrelsens uppgift att verka för en samordning av undervisningen mellan de två eller eventuellt tre (en tredje institution för fortbildning och vidareutbildning) institutionerna. I avvaktan på lösningen av de för den nya teaterhögskolan gemensamma lokalfrågorna skulle de lokaler som för närvarande finns på DI och Teaterhögskolan utnyttjas.

Styrelsen föreslår samtidigt att en ny film- och mediehögskola skapas av det som skulle återstå av DI. Man påpekar att avsikten med förslaget är att den nya uppdelningen av arbetsuppgifter mellan Teaterhögskolan och DI skulle innebära en ny och fruktbar utgångspunkt för arbetet inte bara inom Teaterhögskolan utan också inom DI. "Film- och medieområdet förefaller oss står på tröskeln till en helt ny värld med helt nya tekniska och konstnärliga möjligheter. Här kan en ny film- och mediehögskola stå inför en utmaning som pekar i helt andra riktningar än de som är aktuella inom teaterutbildningen, som ju måste vara en utbildning som syftar till kommunikation i rummet människa till människa."

Skrivelsen avslutas med följande slutord. "Styrelsen för Teaterhögskolan hoppas få möjlighet att diskutera dessa frågor med styrelse och ledning för Dramatiska institutet och med dess lärare, elever och övrig personal. En snabb lösning av en omfördelning av utbildningsansvaret på våra områden, skulle göra det möjligt att därefter mycket snart och med en helt annan konkretion diskutera en eller flera lösningar av de konstnärliga högskolornas lokalproblem när man också vet hur den nya teaterhögskolans lokalbehov ser ut."

Skrivelse från Dramatiska institutet

Dramatiska institutet (DI) har inkommit med en skrivelse till utredningen där DI bemöter Teaterhögskolans skrivelse. Skrivelsen har behandlats i DI:s styrelse.

DI börjar med att konstatera att det är orimligt att teaterutbildningen är uppdelad på två högskolor. Detta är de båda högskolorna överens om. DI har dock en annan uppfattning än Teaterhögskolan om lösningen på detta problem. DI anser att den enda rimliga lösningen är ett samgående mellan högskolorna eftersom konstformerna film/TV/media och teater har en gemensam kultur, arbetsmarknad och kunskapsutveckling. Detta hindrar inte att grundutbildningarna skall drivas under stor självständighet och till viss del oberoende av varandra. DI utvecklar närmare skälen till sitt ställningstagande.

Det viktigaste skälet är, enligt DI, att studenterna kommer att arbeta gränsöverskridande mellan teater, radio och film/TV. Skådespelaryrket

riktar sig för varje år allt starkare mot medierna. Kontakt- och kunskapsbehovet mellan teater och medier är därför självklart också för skådespelarutbildningen, även om basen naturligtvis domineras av teater. Mellan de två konstarterna finns starka samband. De främsta konstnärerna har ofta varit framstående inom båda konstformerna. DI anser att om verkligheten inte sätter gränser, bör inte utbildningarna göra det. Personliga kontakter inom den egna konstnärsgenerationen är avgörande för studenternas fortsatta möjligheter. Dessa kontakter grundläggs och prövas naturligt under studietiden. Att denna kontakt ger rent konstnärliga utvecklingsmöjligheter är lika självklart.

Vidare framhålls att högskolans ansvar är större nu än då institutionerna och branschen tillhandahöll övningsmöjligheter. Utbildningen är därför, enligt DI, mer avgörande nu än förr vad gäller bredd på kunskaperna och förmåga att utbilda begåvade studenter inom mer än ett avgränsat område.

Utöver den gemensamma kulturen och den gemensamma arbetsmarknaden framhåller DI i skrivelsen en rad andra skäl till att sammanföra de två högskolorna. Det pekas på den nackdel två små högskolor innebär vad gäller minskad dynamik och flexibilitet för var och en. En liten högskola är sårbar för förändringar i omvärlden, medan en större högskola innebär möjligheter till omprioriteringar mellan utbildningarna vilket är till fördel både vid kris och utveckling. En sammanslagning innebär också ett gemensamt kansli med gemensamma och därför tillräckliga personella resurser för administrativa uppgifter.

En sammanhållen högskola för film och teater ökar möjligheterna att tillgodose behovet av fortbildning och att klara den tredje uppgiften, dvs. den samhällsinriktade verksamheten.

Slutligen pekar DI på den överbyggnad av kunskap, forskning och samhällsnytta som förväntas av en högre utbildning, och som blir ganska svag i en mindre högskola. En liten högskola med få och högspecialiserade utbildningar får ofta karaktären av yrkesskola.

Dessa argument framförs således *för* en sammanläggning av de två högskolorna. I skrivelsen framhålls också de nackdelar det skulle innebära för DI som helhet om teaterutbildningarna separeras från DI. Teaterutbildningarnas samband med annan utbildning inom DI redovisas utbildning för utbildning.

DI konstaterar avslutningsvis att det i Teaterhögskolans skrivelse inte anges några pedagogiska, konstnärliga eller ekonomiska aspekter och inte heller några kultur- eller utbildningspolitiska skäl, som inte bättre tas till vara i en samordnad högskola än i Teaterhögskolans förslag. Med bibehållande av utbildningarnas självständighet, anser DI, att de skäl som redovisats motiverar att de två högskolorna samordnas till en högskola. Den teaterhögskola som ryms i denna gemensamma hög-

skola bör, enligt DI, ha en egen identitet och en egen byggnad: Ett teaterhus med ett ansikte ut mot publiken i form av scen och studior.

Skrivelsen avslutas med följande kommentar. "Självständighet och oberoende är ett självklart värde för teaterutbildningarna. Det finns en tradition och särart inom teatern, som inte kan eller bör säljas ut till media. Det gemensamma i kultur, arbetsmarknad och framtida utveckling gör det dock olämpligt med skilda högskolor. Självständigheten i en samordnad högskola kan väl kombineras med det uppenbart gemensamma. Alla till glädje, framför allt för studenterna och därmed för den framtida konsten."

Slutsats

Av de ovan redovisade skrivelserna framgår att Teaterhögskolan och Dramatiska institutet är helt överens om att uppdelningen av teaterutbildningen på de två högskolorna är ett problem. Men det framgår också, med all önskvärd tydlighet, att de två högskolorna har helt olika syn på hur man bör lösa problemet.

För min egen del anser jag att en samlokalisering i ett campus, där både DI och Teaterhögskolan ingår, ger förutsättningar för att uppnå vad båda högskolorna eftersträvar. En samlokalisering, som dessutom innebär att de båda högskolorna placeras intill varandra, medger såväl en samverkan mellan skådespelarutbildningen och den övriga teaterutbildningen som ett fortsatt samband mellan teaterutbildningen inom DI och DI:s övriga utbildningar. Denna lösning är densamma som DI anförde i sitt yttrande över Lagerbielkes utredning vilket framgår ovan i avsnitt 2.1.2.

Jag anser däremot inte att det nu är aktuellt att föreslå någon organisatorisk förändring, varken utifrån Teaterhögskolans eller Dramatiska institutets förslag. Om förutsättningar ges för det önskade samarbete och samband mellan utbildningarna som anges i de båda skrivelserna, är det också enligt min uppfattning klokt att avvakta med en eventuell organisatorisk förändring i den ena eller andra riktningen. Den utveckling som en samlokalisering medför bör, enligt min uppfattning, få bli vägledande för en eventuell framtida organisatorisk förändring.

9 Plan för genomförande

De konstnärliga högskolor som berörs av denna utredning avgör, i likhet med andra universitet och högskolor och övriga statliga myndigheter, vilka resurser som skall avsättas för hyror av de samlade resurser högskolan förfogar över och beslutar själva om vilka lokaler de skall ha. De har således eget lokalförsörjningsansvar. Förutsättningen för en samlokalisering är därför att berörda högskolor själva vill ingå i ett campus.

I föregående kapitel har jag redovisat högskolornas inställning till campusidén. Där framgår att framför allt Teaterhögskolan avvisar tanken på att ingå i ett campus. Om samtliga sex högskolor skall ingå i ett campus, krävs ett nytt riksdagsbeslut om avsteg från den princip för myndigheters lokalförsörjning som nu gäller.

Om ett sådant beslut fattas bör enligt min mening en organisationskommitté tillsättas. Samtliga berörda högskolor bör vara representerade i organisationskommittén.

Organisationskommitténs uppgift bör vara att ansvara för den fortsatta hanteringen av projektet samt ges rätten att fatta beslut avseende lokalisering och även teckna hyreskontrakt för de berörda högskolornas räkning i den utsträckning som behövs för att etablera ett campus.

Flertalet av de berörda högskolorna har påpekat att kostnadsaspekten har en avgörande betydelse för ett slutligt ställningstagande till de olika lokaliseringalternativen. Mer preciserade kostnadsuppskattningar har inte varit möjliga att göra av skäl som jag redovisat ovan i avsnitt 5.1. Som underlag för kostnadsbedömningar erfordras ett detaljerat lokalprogram tillsammans med genomarbetade utredningsskisser för de alternativa lokaliseringarna. Ett sådant program föreligger ännu inte.

Organisationskommitténs första uppgift bör därför vara att se till att ett detaljerat lokalprogram arbetas fram. Arbetet måste ske med förankring i tillgängliga ekonomiska ramar och utgå från en beskrivning av den verksamhet respektive högskola skall bedriva i lokalerna under den närmaste femårsperioden. Respektive högskola måste vara klar över konsekvenserna för såväl verksamhet som ekonomi av programmets genomförande. När ett detaljerat lokalprogram föreligger kan organisationskommittén välja olika vägar för att gå vidare mot hyresavtal för nya lokaler.

En väg att gå är att organisationskommittén med programmet som grund begär in fördjupade utredningsskisser från de tre hyresvärdarna/möjliga hyresvärdarna. Skisser och beskrivningar skall vara utformade på så ett sådant sätt att de kan utgöra grunden för den kostnadsuppskattning som antingen organisationskommittén låter utföra eller som begärs av respektive hyresvärd. I anslutning till denna process sker också förhandlingar om pris för tomtmark m.m. Därefter väljer kommittén ett av alternativen utifrån de kriterier som kommittén ställt upp.

Med detta tillvägagångssätt vägs kostnadsaspekten in i valet av det fördelaktigaste alternativet liksom gestaltungsfrågor och funktionalitet. Jag förordar denna ordning.

En annan väg kan vara att organisationskommittén väljer lokalisering utifrån nu kända förhållanden och kan då, efter utarbetande av ett detaljerat program, låta den utsedda hyresvärden svara för fortsatt utredningsarbete/skisser och arkitekturtävling. Alternativt kan kommittén själv svara för arkitekturtävling, låta kalkylera kostnader och först därefter låta hyresvärden fortsätta projekteringen och lämna offert. Givetvis är det möjligt att istället för tävling låta några arkitektkontor utarbeta skisser parallellt. Att själv svara för tävlingen ger organisationskommittén och högskolorna ett större inflytande över det färdiga resultatet.

Med detta tillvägagångssätt bortser man från de ekonomiska fördelar en konkurrenssituation mellan hyresvärdarna kan ge till förmån för det tillskott tävlingsmomentet eventuellt kan ge för gestaltning och funktionalitet.

I samtliga fall kommer organisationskommittén att behöva anlita konsult hjälp för att utarbeta det detaljerade programmet, göra kostnadskalkyler, utvärdera alternativen etc. Genomförandet av en arkitekturtävling eller parallella uppdrag medför också kostnader.

För att förbereda för det kommande detaljplanearbetet i respektive kommun bör organisationskommittén inleda en dialog redan i samband med att arbetet med det detaljerade programmet inleds. Planprocessen i respektive kommun inleds med ett förberedande internt utrednings- och planarbete som också innebär samråd och remisshantering.

När organisationskommittén beslutat om ett av alternativen går kommunen vidare med detaljplanearbetet. Detta utgår från utredningsskissen/det vinnande förslaget och leder till att kommunen beslutar om att detaljplanen skall ställas ut för att allmänheten skall få möjlighet att lämna synpunkter enligt plan- och bygglagen. Efter att inkomna synpunkter bearbetats godkänner stadsbyggnadsnämnden (motsvarande) detaljplaneförslaget.

Parallellt med processen i kommunen kan arbetet med planering av projektet och viss projektering ske. Slutligen beslutar kommunfullmäktige om detaljplanen. Efter en överklagandetid träder planen i kraft. Först därefter kan byggstart ske.

Kommittédirektiv

Dir 1997:47

Utredning om samlokalisering och eventuell verksamhetsmässig integrering av de konstnärliga högskolorna i Stockholm

Beslut vid regeringssammanträde den 3 april 1997

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare ges i uppdrag att i samråd med de konstnärliga högskolorna i Stockholm, Kungl. Konsthögskolan undantagen, dels analysera lokalbehovet och föreslå en lämplig samlokalisering av dessa högskolor, dels överväga en eventuell verksamhetsmässig integrering av utbildningarna. Utredaren skall, i samråd med berörda högskolor, upprätta en plan för genomförandet av förslaget.

Bakgrund

Riksdagen beslutade med anledning av budgetpropositionen år 1978 att inrätta åtta konstnärliga högskolor i Stockholm (prop. 1977/78:100, 1977/78:UbU22, rskr. 1977/78:338). De åtta högskolorna var Danshögskolan, Dramatiska institutet, Grafiska institutet och institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning (GI/IHR), Konstfackskolan, Konsthögskolan, Musikhögskolan i Stockholm, Operahögskolan i Stockholm samt Teaterhögskolan i Stockholm. De konstnärliga högskolorna i Stockholm förblev vid inträdet i högskolesystemet fristående enheter medan motsvarande utbildningar i Göteborg och Malmö, liksom senare även de i Umeå och Piteå, inordnades som institutioner i universiteten i Göteborg, Lund, Umeå respektive högskolan i Luleå.

Hur den konstnärliga högskoleutbildningen i Stockholm bör vara lokaliserad och organiserad har diskuterats i flera sammanhang sedan början av 1970-talet. Diskussionerna har gällt samlokalisering men också samverkan eller sammanslagningar av utbildningsorganisation och administrativa stödfunktioner. Viktiga motiv för en ändrad organisation och verksamhet har varit att en sammanslagning till en eller flera större enheter skulle innebära fördelar bl.a. i form av utvidgat utbyte och samarbete,

rationaliseringsvinster, ökad administrativ och ekonomisk kompetens samt ett effektivare utnyttjande av lokaler.

Utredningen om konstnärliga högskoleutbildningar föreslog i betänkandet *Konstnärlig högskoleutbildning* (SOU 1992:12) vissa organisatoriska förändringar och en administrativ samordning utbildningar emellan. Antalet högskolor för konstnärlig utbildning i Stockholm skulle minska till fyra genom att Dramatiska institutet och Teaterhögskolan fördes samman till en enhet och genom att Musikhögskolan, Operahögskolan och Danshögskolan bildade en enhet. Konstfackskolan och Konsthögskolan föreslogs kvarstå som separata enheter och Grafiska institutet och institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning föreslogs inordras i Universitetet i Stockholm.

I sina yttranden över förslaget var det stora flertalet remissinstanser negativa till utredningens förslag. En rad instanser föreslog dock en närmare bindning mellan samtliga konstnärliga högskolor i Stockholm än vad utredningen hade föreslagit.

Efter förslag i regeringens proposition *Högre utbildning för ökad kompetens* (prop. 1992/93:169, 1992/93:UbU14, rskr. 1992/93:363) finns i dag sju fristående konstnärliga högskolor i Stockholm sedan Grafiska institutet och institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning (GI/HR) den 1 juli 1994 inordnades i Stockholms universitet. Med anledning av uttalanden i propositionen gjordes inom Utbildningsdepartementet en översyn av frågan om administrativ samverkan mellan de konstnärliga högskolorna i Stockholm.

1994 års Stockholmskommitté föreslog i delbetänkandet *Kronan Spiran Äpplet* (SOU 1994:127) att en samlokalisering av de konstnärliga högskolorna i Stockholm skulle ske och att arbetet med planeringen av lokaler för de konstnärliga högskolorna därmed borde fortsätta i samverkan med Lärarhögskolan i Stockholm.

Inom Utbildningsdepartementet sammanställde en arbetsgrupp ett beredningsunderlag för en samlokalisering av de konstnärliga högskolorna i Stockholm. I underlaget presenterades översiktligt åtta olika lokaliseringsalternativ.

Med anledning av förslagen från 1994 års Stockholmskommitté informerade regeringen i propositionen *Utbildning och forskning: kvalitet och konkurrenskraft* (prop. 1993/94:177, 1993/94:UbU12, rskr. 1993/94:399) om två möjliga alternativ till samlokalisering samt begärde att regeringen skulle få avvika från principen om myndigheternas ansvar för lokalförsörjningen för att hanteringen av lokalfrågorna för de konstnärliga högskolorna skulle bli ändamålsenlig.

Sammanfattningsvis har det under relativt lång tid funnits en övertygelse i olika sammanhang om fördelarna med en samlokalisering av en eller

flera av de konstnärliga högskolorna i Stockholm. De konstnärliga högskolorna i Stockholm, med undantag av Kungl. Konsthögskolan och Teaterhögskolan i Stockholm, har också ställt sig positiva till en samlokalisering av verksamheterna. Flera av högskolorna, bl.a. Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, har i olika sammanhang framhållit att deras lokalförsörjningsproblem är omfattande och behöver en långsiktig lösning inom en snar framtid. Trots en relativt stark övertygelse om fördelarna med en samlokalisering har det dock ännu inte varit möjligt att finna formerna för ett praktiskt genomförande.

De konstnärliga högskolorna i Stockholm har en verksamhet av unik bredd som är av stor betydelse för kulturlivet i Sverige och för Sveriges internationella position inom kulturområdet. Flera av de konstnärliga högskolorna har emellertid lokalförsörjningsproblem vilka inverkar negativt på verksamheten. En samlad lokalisering och eventuell verksamhetsmässig integrering skulle kunna lösa de enskilda högskolornas problem samtidigt som det skapar förutsättningar för ett nytt konstnärligt kraftcentrum.

Utgångspunkter

Syftet med uppdraget är att genom en samlokalisering och eventuell verksamhetsmässig integrering av de konstnärliga högskolorna i Stockholm skapa förutsättningar för ett nytt konstnärligt centrum. För att skapa tyngd åt ett sådant område är det av vikt att så många som möjligt av berörda högskolor kan samlas till ett område. Med anledning av högskolornas relativt omfattande publika verksamhet är det också av vikt att lokaliseringen underlättar samverkan med andra kulturella institutioner. Vidare är det viktigt att det finns goda kommunikationer till den tilltänkta lokaliseringen.

En förutsättning för en samlokalisering och eventuell verksamhetsmässig integrering av de konstnärliga högskolorna i Stockholm är att varje utbildnings krav på funktionella lokaler och en stimulerande miljö kan tillfredsställas.

Uppdraget

Uredarens huvuduppgifter är att i samråd med de konstnärliga högskolorna i Stockholm, Kungl. Konsthögskolan undantagen, dels analysera lokalbehovet och föreslå en lämplig samlokalisering, dels överväga en eventuell verksamhetsmässig integrering. Uredaren skall, i samråd med berörda högskolor, upprätta en plan för genomförandet av förslaget.

Utredaren skall överväga om en om- och tillbyggnad av nuvarande Konstfackkvarteret (Kv. Tre Vapen 2) eller kringliggande områden är lämplig eller om andra lokaliseringsalternativ ger bättre förutsättningar för ett konstnärligt centrum.

De högskolor som kan vara aktuella för en samlokalisering och eventuell verksamhetsmässig integrering är Danshögskolan, Dramatiska institutet, Konstfack, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Operahögskolan i Stockholm samt Teaterhögskolan i Stockholm.

Den avsedda samlokaliseringen förutsätter inte någon ändring av högskolornas ställning som självständiga högskolor. Om det bedöms lämpligt av utredaren kan dock en sådan ändring föreslås.

Utredaren skall samarbeta och samråda med berörda högskolor. Samråd bör också ske med Statens lokalförsörjningsverk och Riksrevisionsverket. Arbetet förutsätter därtill kontakter med berörda kommunala organ.

Utredaren skall beräkna och närmare precisera samtliga kostnader för förslaget. Även kostnader för en eventuell verksamhetsmässig integrering bör inräknas. De kostnader för förslaget som avser lokaler bör inte överstiga de kostnader för lokaler som högskolorna har för närvarande. Eventuella merkostnader skall finansieras inom givna anslagsramar.

Ramar för utredarens arbete

Utredaren skall beakta regeringens direktiv till samtliga kommittéer och särskilda utredare om att redovisa regionalpolitiska konsekvenser (dir. 1992:50), om att pröva offentliga åtaganden (dir. 1994:23), om att redovisa jämställdhetspolitiska konsekvenser (dir. 1994:124) och om att redovisa konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet (dir. 1996:49).

Uppdraget skall redovisas till regeringen senast den 1 november 1997.

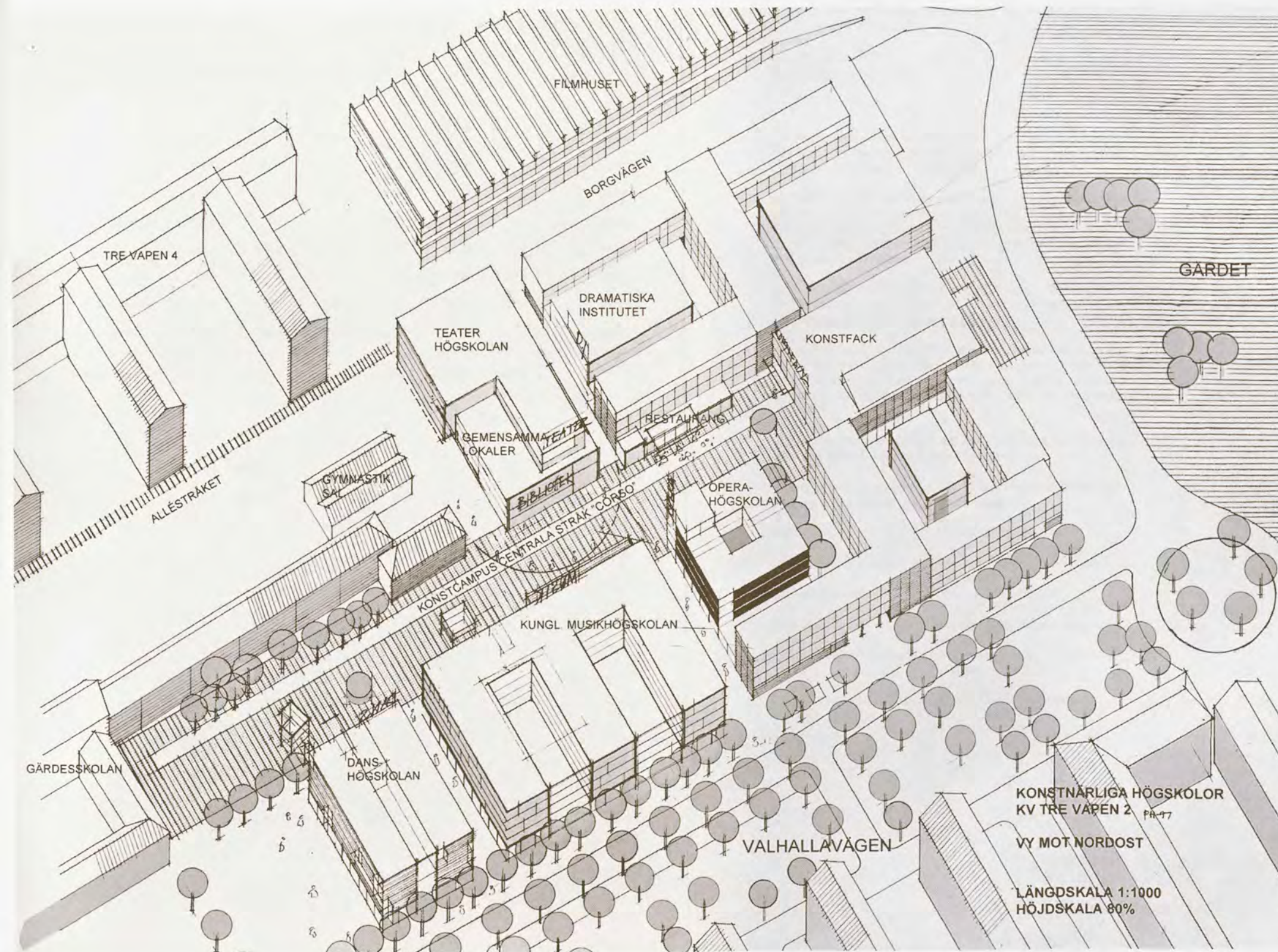
(Utbildningsdepartementet)

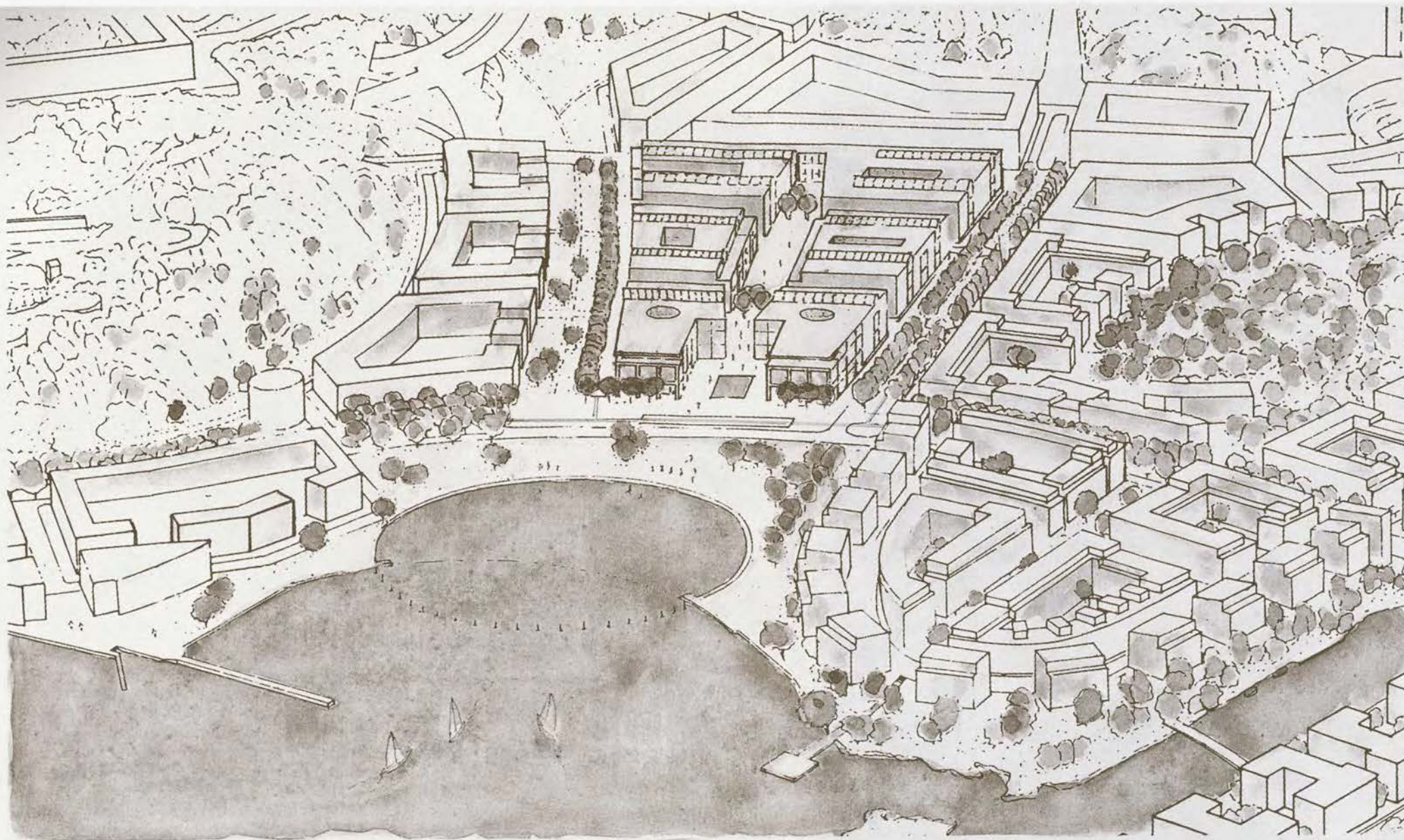
Bilaga 3: Idéskisser över tre lokaliseringsalternativ

Blad 1 och 2: Konstfackområdet

Blad 3 och 4: Hammarby Sjöstad

Blad 5 och 6: Kvarnholmen

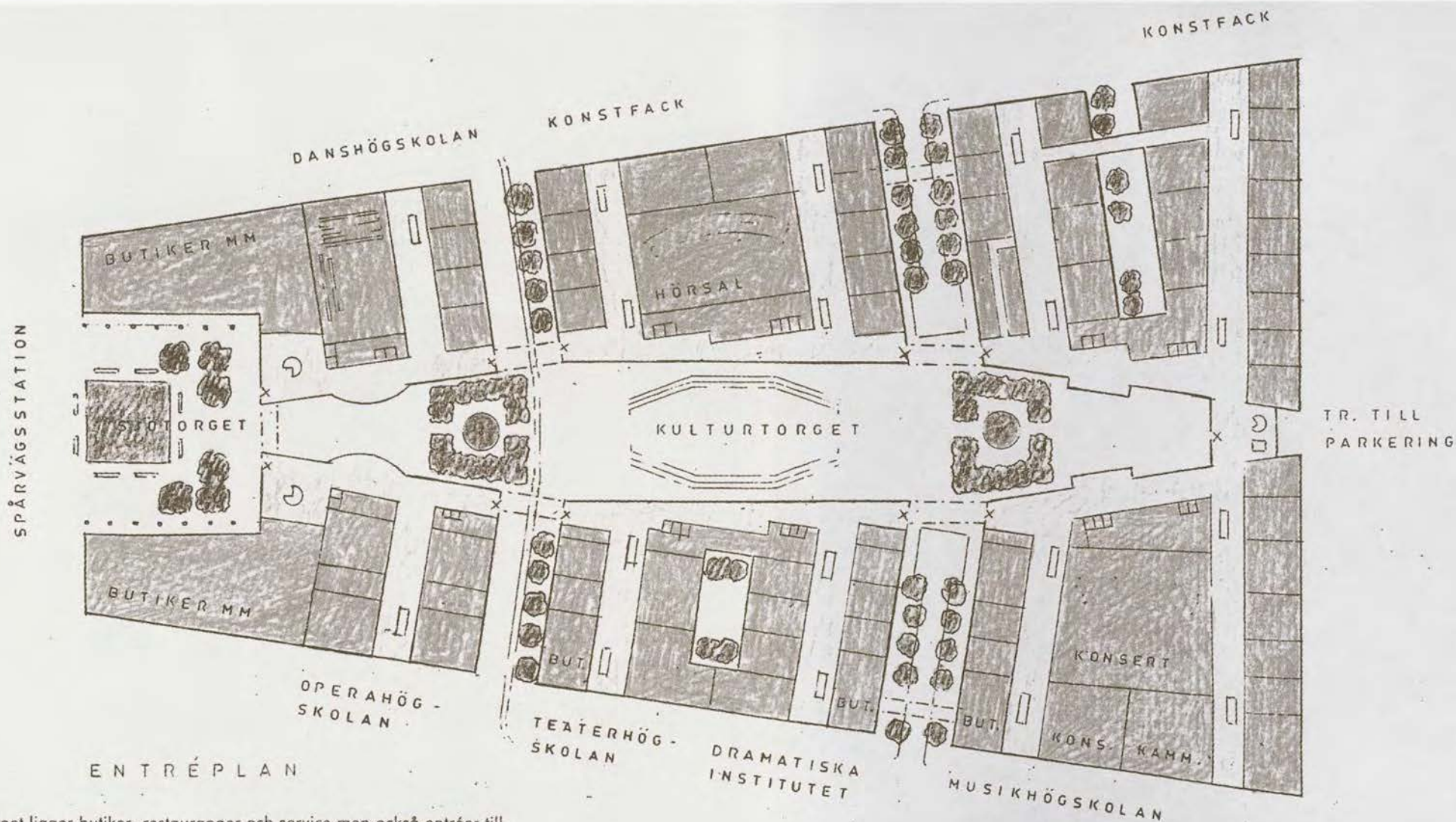

De konstnärliga högskolorna ligger vid Sjöstadens östra knutpunkt; Sjötorget vid Lugnet. Här möts alla spårvagnslinjer. Här når parkstråket från Svindersviken Hammarby Sjö där ett stort bad planeras. Sjötorget ligger sidoordnat den nya Esplanaden som är Sjöstadens pulsåder. Vid torget ligger butiker, restauranger och annan service.

Torget blir också en entréplats för de nya högskolorna som grupperar sig runt en ny platsbildning/campus, här kallad Kulturtorget. Varje högskola kan ges en egen identitet och med utblicksmöjligheter mot Hammarby Sjö.

En eventuell framtida expansion av högskolorna kan ske åt tre olika håll.

Vid Sjötorget ligger butiker, restauranger och service men också entréer till högskolornas bibliotek, kårhus och restaurang som ligger i ett övre plan.

I väster ligger spårvagnsstationen där tre linjer möts. I öster ligger uppgången från parkeringsanläggningen. Det är enkelt och smidigt att nå högskolorna med bil, kollektivtrafik och cykel till gagn för lärare, elever och publik.

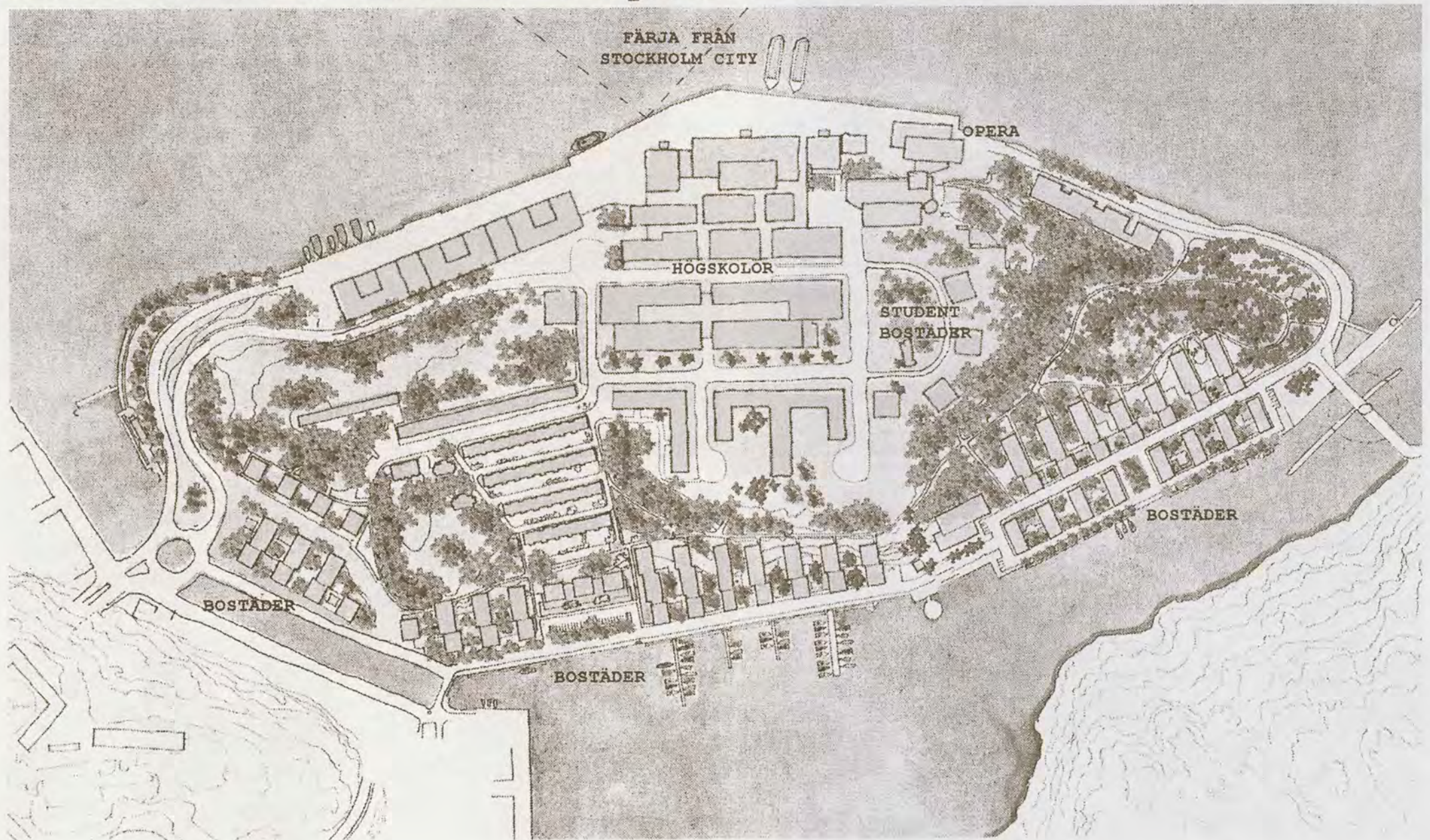
Högskolorna grupperas runt Kulturtorget där varje skola får egen entré. Skolorna kan internt samlas kring överbelysta gallerier och mindre interna gårdar. De stora publika salarna nås från kulturtorget där skolorna får egna caféer med uteservering. Gallerierna och caféerna blir naturliga foajéer vid publika evenemang.

Skissen visar en möjlig placering och utformning av högskolorna, andra utformningar och inbördes lägen är naturligtvis möjliga.

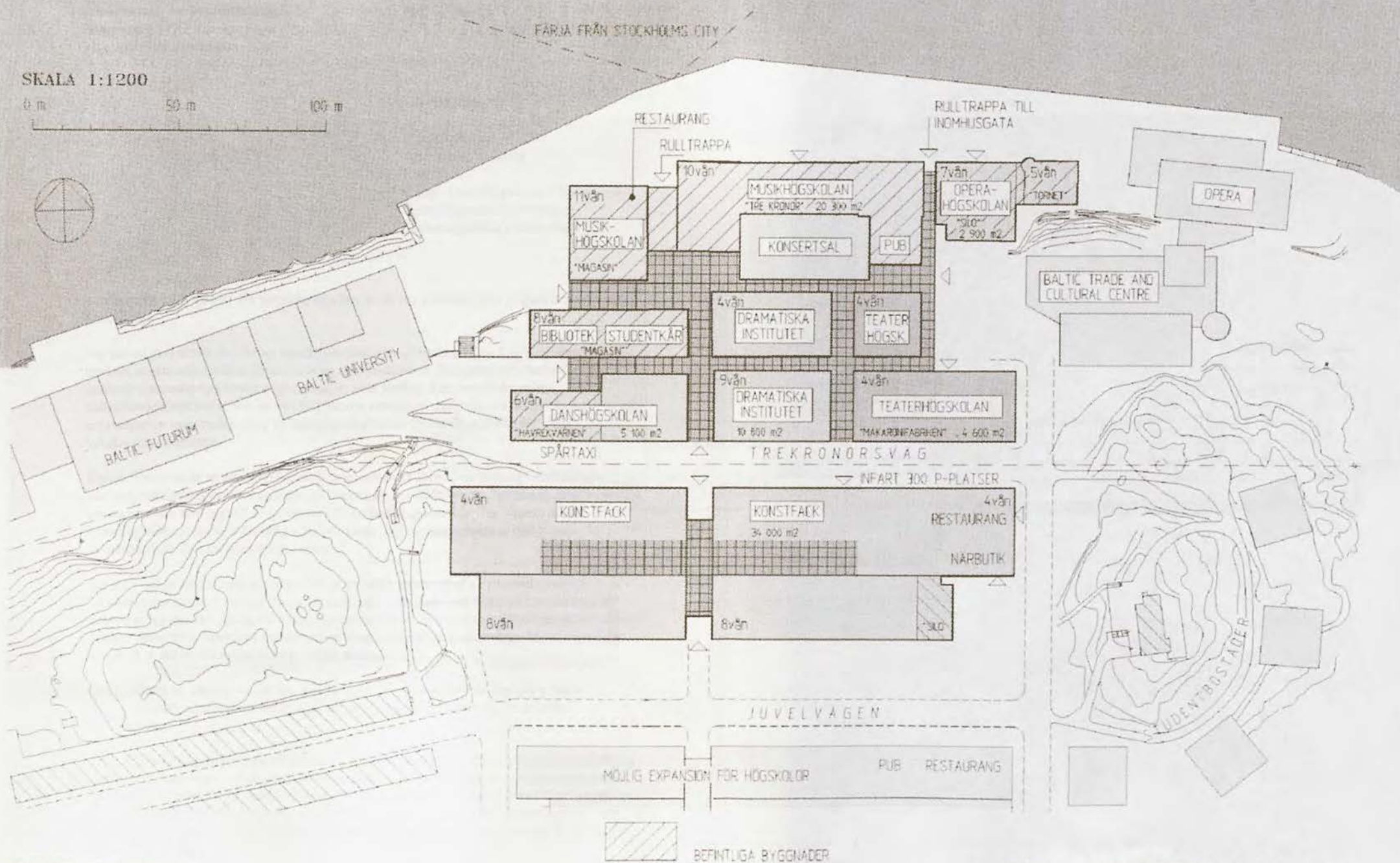
0 50 M

KONSTNÄRLIGA HÖGSKOLOR på KVARNHOLMEN i NACKA KOMMUN

KONSTNÄRLIGA HÖGSKOLOR på KVARNHOLMEN i NACKA KOMMUN

Utredningen om samlokalisering
och eventuell verksamhetsmässig
integrering av de konstnärliga
högskolorna i Stockholm, K 97

REMISS
1997-11-07

Till rektorerna för

Danshögskolan
Dramatiska institutet
Konstfack
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm
Operahögskolan i Stockholm
Teaterhögskolan i Stockholm

Alternativa möjligheter för samlokalisering av de sex konstnärliga högskolorna i Stockholm

Jag har nu genomfört den del av utredningsarbetet, som har bestått av överläggningar med de berörda konstnärliga högskolornas ledningar, styrelser och studentrepresentanter för att inhämta synpunkter på utredningsuppdraget. Med bistånd från Jana Robeznieks, Lokalförsörjningsverket har jag också inhämtat ytterligare uppgifter om högskolornas aktuella lokalsituation samt bedömning av framtida lokalbehov för att få underlag för olika lokaliseringsalternativ.

Enligt direktiven är en av uppgifterna för kommittén att föreslå en lämplig samlokalisering av sex konstnärliga högskolor i Stockholm. Vidare sägs i direktiven att "utredaren skall överväga om en om- och tillbyggnad av nuvarande Konstfackkvarteret (Kv. Tre Vapen) eller kringliggande områden är lämplig eller om andra lokaliseringsalternativ ger bättre förutsättningar för ett konstnärligt centrum".

Jag har i enligt med direktiven och efter en grundlig genomgång av ett antal tänkbara lokaliseringsalternativ valt att utreda tre alternativ, nämligen just Konstfackområdet samt dessutom Hammarby Sjöstad och Kvarnholmen. De tre alternativen presenteras närmare i det bilagda materialet. Innan jag formulerar de slutgiltiga ställningstagandena är jag angelägen om att få ta del av era synpunkter på de tre alternativen.

Det är viktigt att påpeka att det inte har varit möjligt att i nuvarande läge göra några kostnadsberäkningar, varför det inte går att jämföra hyreskostnaderna för de olika alternativen.

Efter alla överläggningar med företrädare för de sex aktuella konstnärliga högskolorna är jag naturligtvis medveten om att det finns betydande skillnader mellan de berörda högskolorna vad gäller intresset för en samlokalisering till ett konstnärligt campus. Men det är angeläget att även de högskolor som inte ser någon fördel med en samlokalisering ändå gör en värdering av de tre alternativen. Det är viktigt för utformningen av mina förslag, och det är viktigt för

regering och riksdag att veta hur högskolorna värderar de olika alternativen om statsmakterna beslutar att ett konstnärligt campus, omfattande samtliga sex konstnärliga högskolor i Stockholm, skall byggas.

Avsikten är att redovisa de inkomna synpunkterna i betänkandet. Om yttrandena inte är alltför omfattande (högst 5-6 normala A4-sidor) kan de eventuellt tas in som bilagor i betänkandet, eljest kommer jag att redovisa dem i redigerat skick.

Jag emotser tacksamt synpunkter från samtliga berörda högskolor vad gäller de tre lokaliseringsalternativen. Det bör därvid framgå vilka för- och nackdelar ni ser i de olika alternativen samt vilket av alternativen ni förordar och motiveringen för detta. Det är angeläget att påpeka att de skisser som tagits fram endast är idéskisser och inte några slutliga förslag vad gäller byggnadernas storlek och placering. Syftet med skisserna är endast att åskådliggöra vad en lokalisering till respektive område skulle kunna innebära.

I betänkandet kommer att ingå ett avsnitt om själva campusidén. Jag utgår från att de positiva effekter som angavs i skrivelsen från rektorskonventet (Dnr 1993/213) i oktober 1993 fortfarande är giltiga hos de fem högskolor, som stod bakom skrivelsen.

Jag bifogar också ett utkast till de inledande kapitlen i betänkandet som behandlar bakgrund, utredningens uppdrag och arbete samt de konstnärliga högskolornas storlek, verksamhet och lokaler. Jag är tacksam för synpunkter på dessa avsnitt, inte minst för att undvika felaktiga beskrivningar.

För att utredningens tidplan skall kunna hållas behöver jag era svar både på lokaliseringsalternativen och kapitelutkastet senast under fredagen den 28 november 1997.

Var vänlig skicka svaren till

Lena Eriksson
Utbildningsdepartementet
Regeringsgatan 30-32
103 33 Stockholm

Med vänliga hälsningar

Leif Andersson

Kopior för kännedom
till utredningens experter

DANSHÖGSKOLAN

1997-11-27

Reg nr 13-191-97

Utredningen om samlokalisering och
eventuell verksamhetsmässig integrering
av de konstnärliga högskolorna i Stockholm

Danshögskolans synpunkter på utredningens utkast till förslag om samlokalisering och eventuell verksamhetsmässig integrering av de konstnärliga högskolorna i Stockholm.

Danshögskolans styrelse finner att utredningen inte är fullständig och därför är att betrakta som ett utkast.

Utredningen saknar viktiga avsnitt som gäller:

- Analys av verksamhetsmässig integrering av de konstnärliga högskolorna.
- Beräkning och närmare precisering av samtliga kostnader för förslaget, i enlighet med direktiven.
- Ställningstagande till organisationsformen.

Danshögskolans styrelse förutsätter därför att utredarens slutliga förslag remitteras.

STYRELSENS VILLKOR FÖR ATT DH SKALL INGÅ I CAMPUS

Danshögskolans styrelse sammanfattar sina villkor för att DH skall ingå i campus i följande punkter:

1. att danshögskolan skall vara en självständig högskola,
2. att DH får större lokaler med dagsljus och stor luftvolym i arkitektoniskt estetisk utformning med hänsyn till den kreativitetsskapande verksamhetens behov.
3. att DH får en egen huskropp med övningscen,
4. att DH får full kostnadstäckning för samtliga merkostnader som uppkommer.

DANSENS OCH DANSHÖGSKOLANS UTVECKLING OCH BETYDELSE

Koreografiska institutet grundades 1963 och några år senare bildades Cullbergbaletten.. 1986 öppnade Moderna Dansteatern, och 1991 fick dansen ytterligare ett par tillskott: Dansens Hus i Stockholm och Fakiren (numera Dansstationen) i Malmö. Under den korta tid som det funnits självständiga dansinstitutioner har danskonsten haft en enastående utveckling, liksom den i stor grad kommit att påverka andra konstformer.

Danshögskolan är både drivande och involverad i utvecklingsarbetet med konstnärliga och kreativa arbetsformer inom grundskola och gymnasium. Dansen är ett ypperligt pedagogiskt och socialt redskap: barn och ungdomars utveckling är beroende av de processer för inläring och intellektuell utveckling som uppstår i samband med estetisk, rytmisk och fysisk träning.

Kraven på Danshögskolan i denna dynamiska utvecklingsprocess blir allt större. Danshögskolans utbildade koreografer, pedagoger, dansare och dansterapeuter efterfrågas i regioner från norr till söder. Ansvarsområdet är således omfattande.

DANSHÖGSKOLANS INSTÄLLNING TILL CAMPUSIDÈN

Utredaren utgår från att de positiva effekter som angavs i skrivelsen från konstnärliga rektorskonventet i oktober 1993 fortfarande är giltiga. Under den tid som gått har de ekonomiska förutsättningarna förändrats. Konstarnas ställning är hotad, trots den stora efterfrågan på kreativitet inom alla samhällssektorer som konstnärligt skapande står modell för. Konstformerna måste kunna fortsätta utvecklas på egna villkor. Detta är viktigt om ett fruktbart samarbete ska kunna komma till stånd.

Danshögskolan är i grunden positiv till ett för alla berörda konstnärliga högskolor gemensamt campus. En samlokalisering skulle kunna öka möjligheterna till möten mellan studenterna och lärarna och därmed gränsöverskridande samarbeten.

2 BAKGRUND

Utredningens beskrivning av behandlingen av organisationsfrågan och lokaliseringsfrågan i olika skeden sedan 1968 års utbildningsutredning (U68) fram till den i år tillsatta utredningen samt redovisningen av de berörda högskolornas uppfattningar och synpunkter på skilda förslag är enligt DH:s mening utförlig, korrekt och objektiv.

2.2 ORGANISATIONSFRÅGAN

Utredningens beskrivning av organisationsfrågans behandling genom åren visar att det finns krafter som gärna skulle se en annan *organisation* av de konstnärliga högskolorna i Stockholm än den nuvarande.

Vid två avgörande tillfällen har högskolorna dock lyckats bevara sin självständighet.

Det finns en klar uppfattning hos danshögskolans styrelse, personal och studenter, att statsmakternas avgörande beslut i organisationsfrågan var framsynta och rätta. Danshögskolan har enbart positiva erfarenheter av att vara en helt självständig högskola. Beslutsvägarna inom DH är korta och snabba. Medelsanvisningen kommer direkt från regeringen. DH disponerar medlen fritt och beslutar själv om hur lokalerna (inkl övnings-scenen) skall utnyttjas. Under den nittonårsperiod som DH varit högskola har man fått gehör för olika önskemål som varit av stor betydelse för DH:s utveckling och expansion i fråga om både grundutbildningen och det konstnärliga utvecklingsarbetet. Genom sin självständighet har också danshögskolans profilering och identitet blivit tydligare.

I direktiven till utredaren anförts bl a följande:

"Den avsedda samlokaliseringen förutsätter inte någon ändring av högskolornas ställning som självständiga högskolor. Om det bedöms lämpligt av utredaren kan dock en sådan ändring föreslås."

Detta ger oroväckande tankar om organisationsförändring.

Danshögskolans styrelse menar att organisationsfrågan är den viktigaste när det gäller att ta ställning till förslaget om samlokalisering. Danshögskolan är inte beredd att ingå i ett gemensamt campus om DH:s framtida ställning som fristående högskola på något sätt riskeras. Det är fråga om en full självständighet utan kompromisser. Styrelsen anser att fristående högskolor utgör den bästa grunden för ett positivt samarbetsklimat.

Ett avgörande beslut om samlokalisering bör innehålla en garanti från statsmakterna om att de ingående konstnärliga högskolorna skall vara fristående högskolor. Styrelsen framhåller samtidigt att om självständigheten garanteras är danshögskolan positiv till att vara med i ett framtida campus.

3 UTREDNINGENS UPPDRAG OCH ARBETE

Redan i utredningens namn finns "eventuell verksamhetsmässig integrering" med.

Enligt utredningens direktiv skall en sådan övervägas.

DH frågar sig vad som avses med detta och hur långt det skall föras.

DH saknar överväganden i utredningen om vad verksamhetsmässig integrering i praktiken kan komma att innebära.

Danshögskolan styrelse anser att verklig samverkan mellan utbildningar som syftar till ömsesidig fördjupning måste bygga på det förtroende som endast kan uppstå mellan självständiga parter.

LOKALER, LOKALKOSTNADER

Danshögskolan är i stort nöjd med de lokaler som man idag förfogar över. Samtidigt har DH har dock brist på lokalutrymmen vilket redovisades i det lokalprogram som lämnades till utredaren. Bristen beror på ekonomin. Danshögskolan kan i anslutning till nuvarande lokaler lätt få ökade utrymmen till rimliga kostnader.

I direktiven till utredaren sägs att en förutsättning är att varje utbildnings krav på funktionella lokaler och en stimulerande miljö kan tillfredställas.

DH har under utredningsarbetet på uppmaning lämnat ett nytt lokalprogram som är en revidering av det lokalprogram som lämnades 1993. Det nya lokalprogrammet innefattar en kraftig utvidgning av lokalerna i förhållande till den nuvarande lokalarean.

DH har lokalförsörjningsansvar men har redan nu ekonomiskt ingen reell möjlighet att utnyttja det.

DH har efter omförhandlingar med hyresvärden en låg hyra för sina nuvarande lokaler.

DH bedömer att flyttning till ett campus kommer att öka lokalkostnaderna väsentligt.

I utredningen står inget om hur det är tänkt att lösas. De nedskärningar i verksamheten som skulle bli följden av endast något ökade lokalkostnader skulle vara förödande.

Danshögskolans styrelse vill framhålla att DH inte har någon möjlighet att vara med i ett campus om man måste finansiera de ökade lokalkostnaderna inom ramen för oförändrade resurser. Styrelsen menar att DH måste få ett ekonomiskt stöd från statsmakterna som ger full anslagstäckning för samtliga merkostnader som uppkommer. I dessa kostnader ska inräknas dels skillnaden mellan DH:s lokalkostnader och de nya lokalkostnaderna i ett campus, dels alla de merkostnader som planering, flyttning, extrapersonal medför och alla tillkommande kostnader som ofta glöms bort t.ex: för hyllor, klädhängare, draperier, skyltar, telefoner, lås.

Merkostnaderna för lokalerna kan dels utgöra skillnaden mellan den befintliga kostnaden och den nya kostnaden per m², dels hela nya kostnaden per m² för utökad lokalarea.

Danshögskolan har dåliga erfarenheter av flyttningen till nuvarande lokaler 1990, då otillräcklig kostnadstäckning ledde till underskottsproblem.

GEMENSAMMA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR DE TRE ALTERNATIVEN

Programunderlag

Utredningen anger 3.800 m² för Danshögskolan som programunderlag för idéskisser för de tre lokaliseringalternativen.

Danshögskolan vill starkt framhålla att även om den angivna lokalarean avser verksamheten och personalutrymmen exkl. kommunikationsytor, innerväggar m m, så ligger den långt under den programarea (6 730 m²) som DH beräknat i sitt lokalprogram för framtida verksamhet.

Utredningen har inte tagit hänsyn till de behov danshögskolan presenterat i lokalprogrammet. Den föreslagna ytan avhjälpas inte nuvarande akuta brister och ger inte möjligheter att tillföra för danskonsten nödvändiga nya utbildningsområden.

För att motsvara omvärldens krav räknar DH:s styrelse med ett behov av expansion.

Utredaren ber de berörda högskolorna göra en värdering av de tre föreslagna lokaliseringalternativen, även de högskolor som inte ser någon fördel med en samlokalisering.

DH:s värdering bygger främst på behovet av estetiska värden som den kreativitetsskapande processen kräver.

Danskonsten har endast kroppen, tiden och rummet till sitt förfogande.

Dessa tre enkla verktyg är desto viktigare. Kroppens känslighet parat med tekniskt krävande precision. Tiden som energi, vila och anspänning. Rummet, dess volym dess estetiska närvaro och starka påverkan på den mänskliga kroppen.

Danshögskolans studerande och personal kan inte arbeta hela dagarna under jord i lokaler utan fönster. Utan dagsljus svarar kroppen med en tyngd och olust som inte är kreativ, och som är oförenlig med ett skapande arbete.

Danshögskolan har mycket stor samverkan med det omgivande samhället.

Många pedagoger, koreografer och musiker är deltidsanställda och timlärare. De har andra arbeten, oftast i centrala Stockholm, och behöver kunna resa lätt mellan sina olika arbetsplatser, om vi inte ska förlora för skolan viktiga lärare, dansare, musiker och andra konstnärer.

Flera hundra barn, ungdomar och vuxna som varje vecka undervisas i DH:s stora övnings-skolan på kvälls- och helgtider måste lätt kunna nå skolan. Sceniska produktioner måste kunna nå en publik.

1 HAMMARBY SJÖSTAD

Detta alternativ har ett mycket fint läge vid Hammarby Sjö. Uppfyller kravet på skönhetsvärde.

Förutsättningen för samarbete redan vid planeringen ger skolorna en gemensam start som kan bli positivt om det satsas ekonomiskt på en estetiskt intressant arkitektur, där skolorna kan profilera sig mot den gemensamma öppna platsen. Alternativet är det enda där det är fråga om nybyggnation för samtliga högskolor, vilket DH ser som en fördel för att skapa ändamålsenliga lokaler.

Den möjliga totala lokalarean är störst i detta område och huskropparna ligger ovan jord. Det ger bra möjligheter till expansion. Förutsättningarna för spännande arkitektur och luftighet finns. Ytorna och förbindelserna mellan högskolorna kan utveckla de mötesplatser som är en av de grundläggande tankarna med ett campus. Studenternas behov av ett gemensamt kårhus syns bäst kunna tillgodoses inom detta område.

Om man ser Slussen som en central trafikknutpunkt så går det redan nu Värmdöbussar med stor turtäthet som stannar ganska nära området. En förutsättning är ändå att kommunikationerna förbättras väsentligt. Den tänkta snabbspårvägen Slussen - Hammarby Sjöstad - Gullmarsplan måste forceras så att den blir klar tidigare än planerat.

Viktiga villkor är att kommunen tar ansvar för en genomgripande miljömässig sanering av området, och att kommunikationerna byggs ut.

Marken måste saneras efter de kemiska utsläpp som kan finnas kvar efter det gamla industriområdet.

2 KVARNHOLMEN

Kvarnholmen har med sitt fria och öppna läge vid inloppet till Stockholm det "berydande skönhetsvärde" som från början angavs som ett av huvudkraven för den framtida lokaliseringen av de konstnärliga högskolorna.

Holmens geografiska begränsning och den enkla trafikullfarten gör dock att området är isolerat. En förutsättning för alternativet Kvarnholmen är att kommunikationerna blir betydligt bättre än idag.

Kvarnholmern är starkt kuperad med olika höjdnivåer. Långa rulltrappssystem (enligt tidigare förslag) kan motverka att förväntade möten mellan högskolorna ska uppstå.

I detta alternativ blir det en fråga om stora ombyggnader, och därmed osäkert om det kan bli funktionellt bra för DH:s verksamhet att bygga in sig i en befintlig byggnad.

3 KONSTFACKSOMRÅDET

Bedöms ha det mest "centrala" läget och är det alternativ som ligger närmast olika kulturinstitutioner. Om man ser T-centralen som den mest centrala trafikknutpunkten i Stockholm är det fråga om ett par tunnelbanestationer därifrån och sedan fem minuters gångväg. Dessutom går flera bussar till området.

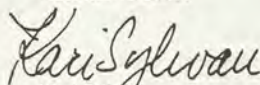
Området saknar helt skönhetsvärde. Byggnationen blir en blandning av ombyggnader och nya byggnader.

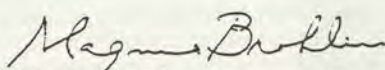
Med den begränsade totala yta som står till förfogande ser det ut att bli för trångt för framtida expansion.

Danshögskolan finner det oacceptabelt att arbetslokaler placeras under jord.

Av de skäl som DH angett under alternativ 1 förordar danshögskolans styrelse enhälligt alternativet Hammarby Sjöstad för ett gemensamt campus.

Beslut i detta ärende har fattats av danshögskolans styrelse 1997-11-25. I beslutet har deltagit Kari Sylwan ordförande, Görel Bohlin, Lars Farago, Cecilia Olsson, Sven Gunnar Tillius, Bert Persson, Margaretha Åsberg, Carl Olof Berg och Sylvia Ström. Personalföreträdarna Annette Larsson och Anna Karin Ståhle-Varney har varit närvarande.

Kari Sylwan

Magnus Broklef

SVAR PÅ REMISS
1997-12-11

Till
Utredningen om samlokalisering och eventuellt verksamhetsmässig integrering av de konstnärliga högskolorna i Stockholm, K 97

DIs synpunkter på lokaliseringsalternativ

Campustanken

DI har under flera år konsekvent ställt sig bakom tanken på samlokalisering av de konstnärliga högskolorna i Stockholm. DI menar att ett campustanken är framsynt. En samlokalisering av konstnärlig utbildning kommer att befördra utvecklingen inom och mellan konstformerna samt förbättra möjligheterna till framgång och försörjning för morgondagens konstnärliga yrkesutövare. Ett campus för konstnärlig högskoleutbildningar i Stockholm kommer också att skapa internationell lyskraft.

DIs lokalsituation

DIs lokalbehov, i första hand för teaterverksamheten, är gammalt och sedan flera år erkänt av utbildningsdepartementet. Lokalbristen är dock fortfarande akut. Realistiska förslag till lösning av lokalproblemet har funnits under senare år, men frågan

Dramatiska Institutet

Högskola för Film, Radio, Television och Teater Filmhuset, Borgvägen, Stockholm

University College of Film, Radio, Television and Theatre

Mail address: Box 27090, SE-102 31, Stockholm, Sweden e-mail: kansli@draminst.se

Telephone +46 8 665 13 00, Teletax +46 8 662 14 34

Org.nr. 202100-1306 VAT nr. SE202100130601

om det framtida förhållandet till teaterutbildningen vid Teaterhögskolan resp frågan om ett större campus har gjort att lokalfrågan ständigt tvingats in i ett större sammanhang och därmed förblivit olöst. Trots en mycket positiv syn på samlokalisering, anser DI det oacceptabelt att campusfrågan gör att DIs lokalbehov åter hamnar i bakgrunden.

Lokaliseringsalternativen

Kostnadsaspekter för de tre lokaliseringsförslagen är inte redovisade. DIs bedömning av förslagen får ske med denna utgångspunkt och utifrån egna erfarenheter.

DI har enskilt utrett ett antal lokaliseringsalternativ, bl a på Kvarnholmen och i Södra Hammarbyhamnen. Tillsammans med Konstfack, Musikhögskolan och Operahögskolan har DI deltagit i projektering av en utbyggnad inom kv Tre Vapen 2.

Med ansvar för utbildningarnas nuvarande omfattning och kvalitetsnivå, kan DI konstatera, är endast lokaliseringen på Gärdet ekonomiskt överblickbar. DI tror att en utbyggnad för DIs teaterutbildningar i kvarteret är, med tillgängliga och redovisade ekonomiska resurser, helt möjlig för DI att fullfölja.

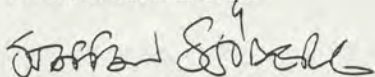
Gärdesalternativet blir emellertid trångt. Kapaciteten för all framtida expansion inom området är osäker om än inte omöjlig.

Alternativen Kvarnholmen resp Hammarby Sjöstad är, ur ekonomiska aspekter, svårare att bedöma. Båda lokaliseringsalternativen medger framtida expansion, men avstånden till innerstaden innebär försvårande hinder. Med hänsyn till oklarheterna beträffande de ekonomiska konsekvenserna och de framtida kommunikationerna vad gäller både Kvarnholmen och Hammarby Sjöstad, är det därför inte möjligt att för närvarande bedöma huruvida dessa lokaliseringar utgör fullgoda alternativ.

DI har förstås detaljsynpunkter på de olika förslagen. Det är, på nuvarande stadium, inte meningsfullt att ta upp dessa till diskussion.

Eftersom denna skrivelse mer ger uttryck för en attityd, vill styrelsen för Dramatiska institutet dock framhålla, att den inte ställer sig principiellt avvisande till något av förslagen.

För Dramatiska institutet

Staffan Sjöberg, adm dir

YTTRANDE
1997-11-28

Lena Eriksson
Utbildningsdepartementet
Regeringsgatan 30-32
103 33 STOCKHOLM

Alternativa möjligheter för samlokalisering av de sex konstnärliga högskolorna i Stockholm

Remiss 1997-11-07

Rektorena för de sex konstnärliga högskolorna i Stockholm har ombetts yttra sig över nu från K 97-utredningen föreliggande tre alternativa förslag till samlokalisering av högskolorna. Inom Konstfack har vi valt att dessutom låta högskolestyrelsen ta ställning till förslagen. Konstfacks högskolestyrelse och rektor avger härmed följande gemensamma yttrande över de preliminära förslag, som nu föreligger från utredningen. Ett mera definitivt ställningstagande får anstå till dess att utbildningsdepartementet remitterat det färdiga utredningsresultatet i januari 1998.

Vi har uppfattat remissen så att vi i första hand skall ta ställning till och rangordna de tre föreslagna lokaliseringsalternativen för de sex konstnärliga högskolorna. Vi har tolkat de tre förslagen som idéskisser, inte som färdiga förslag till utformning av högskolorna i de angivna lägena. Vi menar att förslagen närmast är att se som exempel på hur skolorna skulle kunna placeras in i de olika lokaliseringarna. Detta är utgångspunkten för våra synpunkter på de tre förslagen.

DÄRFÖR CAMPUS!

En samlokalisering av de konstnärliga högskolorna i Stockholm till ett centralt beläget campus kommer att medföra en mängd positiva värden: för högskolorna, för staden, för samhället i stort. Ett campus för dessa högskolor innebär etablering av ett dynamiskt kraftcentrum för ung kultur i huvudstaden, ett vitalt inslag i Stockholms internationella profil.

En samlad campuslösning för de konstnärliga högskolorna erbjuder:

- Informella och formella mötesplatser för studenter och lärare över konstformernas gränser.
- Inspirerande och ömsevis befruktande miljöer, där oväntade möten kan uppstå spontant.
- Flexibilitet i samutnyttjande av lokaler, kursutbud och administrativa och tekniska resurser.
- Ett samlat utbud av utställningar, konserter, föreläsningar, debatter och andra kulturupplevelser, där koncentrationen förstärker de ingående delarnas attraktionskraft.

- Stora möjligheter till nya kurser och nya kombinationer av kurser inom de olika konstarterna, t ex i multimedia. Dessutom erbjuds nya möjligheter till fort- och vidareutbildning.
- Möjlighet för en tydlig internationell profil på de ingående utbildningarna, vilket blir allt viktigare i en öppen och rörlig värld. Internationella konferenser, symposier etc kan anordnas.
- Möjligheter att ytterligare utveckla samarbetet mellan de konstnärliga högskolorna och övriga campusområden i Stockholm: Kungl Tekniska högskolan, Stockholms universitet, Lärarhögskolan.
- Bättre möjligheter till konstnärligt utvecklingsarbete och forskning enskilt och gemensamt.
- Möjlighet till ett gemensamt rektors- och professorskollegium med tänkbart ansvar för konstnärligt utvecklingsarbete och forskning.
- Ökad attraktionskraft för lokalisering av olika kulturella organ med anknytning till högskolornas verksamhet, t ex Filmmuseum, Design- och konsthantverksmuseum, Design Center.
- Uppbyggnad av ett gemensamt kulturbibliotek, ett offentligt mediecenter, som kan bli en stor tillgång för studenter, lärare, forskare och allmänhet.
- Som offentligt nav en hörsal/konsertersal/aula som ett centrum för alla slags gemensamma aktiviteter.
- Möjlighet till etablering av en ambitiös teoriundervisning, kanske delvis gemensam för högskolorna, som har sin utgångspunkt i det gemensamma biblioteket och föreläsningssalar och seminarierum i anslutning därtill.
- Ökade möjligheter till en ömsesidigt utvecklande samverkan mellan högskolorna och närstående kulturinstitutioner.

DE TRE FÖRSLAGEN

A Konstfackområdet

Fördelar:

- Konstfacks nuvarande läge är välkänt av stockholmarna och har skapat en egen identitet åt området som konst- och kulturcentrum (Konstfack, Filmhuset, Sveriges Radio-TV etc).
- Konstfackområdet har goda kommunikationer (flera busslinjer, tunnelbana). Detta är en väsentlig förutsättning för såväl lärare och studenter inom högskolorna som den publik som skall besöka skolornas offentliga arrangemang, dvs utställningar, konserter, föreläsningar. De konstnärliga högskolorna använder i hög utsträckning lärare på deltid, gästföreläsare och tillfälligt anställda timlärare.
- Konstfackområdet har god belägenhet i förhållande till omkringliggande verksamhet inom närbesläktade områden, med vilka de konstnärliga högskolorna regelbundet har olika former av samarbete (t ex andra högskolor: Kungl Tekniska högskolan, Stockholms universitet,

Journalistik/Medier/Kommunikation, Grafiska Institutet/Institutet för Högre Reklam- och kommunikationsutbildning, andra kulturinstitutioner: Filminstitutet, Sveriges Radio/TV, flera museer, konstgallerier, Berwaldhallen, företag inom multimediabranschen och närliggande områden: TV 4 m fl).

- Konstfackområdet har redan genom sitt läge det bästa publikunderlaget av de tre förslagen.
- Närheten till Nationalstadsparken gör Konstfackområdet unikt - detta gör området till en internationell attraktion.
- Konstfackområdet erbjuder stora fördelar ur ekologisk synvinkel: person- och varutransporter blir korta.
- Konstfackområdet har god närhet till kommersiell och annan service.
- I närheten av Konstfackområdet - Frihamnen - finns industrilokaler med relativt låg hyra, vilket är en förutsättning för etablering av t ex företag med anknytning till de konstnärliga högskolornas verksamhet.
- Den föreslagna samlokaliseringen på Konstfackområdet möjliggör en öppen och överskådlig, men ändå samlad lösning för de berörda högskolorna.
- Varje högskola kan få sin egen identitet genom den föreslagna lösningen med var sitt hus för varje skola.
- En god campusmiljö med gröna ytor kan skapas av förslaget. God kontakt med Gärdets grönområden (Nationalstadsparken) kan erhållas med en genomtänkt placering av byggnader och gångstråk inom området.
- Det föreslagna gångstråket genom området - Corson - utgör både en bra mötesplats och en sammanhållande pulsåder i Campus. Valhallavägen bör dock vara den naturliga entrégatan från staden till Campusområdets publika lokaler. Corson bör vara den interna kommunikationen.
- En ombyggnad av Konstfack medför betydligt lägre kostnader - och därmed lägre framtida hyra - än en nybyggnad.
- Ett ombyggnadsprogram kan genomföras i den takt och i den omfattning, som vi kan förutse att vi har råd med. Ombyggnaden av Konstfack kan dessutom ske oberoende av om och när nybyggnader för övriga högskolor uppförs.
- Hela campusprogrammet kan genomföras i etapper: vill någon högskola inte vara med från början, bör planeringen av området göras så att mark finnas reserverad för nybygge senare.

Nackdelar:

- Utbyggnadsmöjligheterna är på kort sikt begränsade.
- Förslaget kännetecknas av en viss överexploatering, särskilt på Konstfacks del av området. Särskilt DF:s infällning i Konstfacks nuvarande verkstadsdel (samt skulptur, keramik mm) skulle förstöra bra lokaler och bra ljusförhållanden för Konstfack. Detta går att lösa, om man t

ex flyttar gymnastikbyggnaden västerut och låter den tänkta byggnaden för de gemensamma funktionerna följa efter.

- De föreslagna nybyggnaderna på gårdarna - inkl utgrävning av bottenplanet för att få ner ljus - åstadkommer i många fall sämre ljus i de lokaler som gränsar till gårdarna. (Med en begränsning av lokalprogrammet skulle dessa nybyggnader inte alls bli nödvändiga.)
- Det kan bli svårare att få helt ändamålsenliga lokaler vid ombyggnad än vid nybyggnad.
- Planprocessen kan ta tid, men Konstfack kan - och är berett - att bygga om snabbare inom ramen för befintlig detaljplan.

B Hammarby Sjöstad/Lugnet

Fördelar:

- Detaljplanen är stadsmässig och närheten till grönområden hygglig.
- Lokaler kan utformas efter våra önskemål (nybyggnation).
- Tillgängligheten för persontrafik och godstrafik kan antas bli god.
- Varje högskola kan få sin egen identitet.
- Närheten till studentbostäder bör kunna bli god.

Nackdelar

- Läget är perifert: campus riskerar att bli en isolerad ö i ett bostadsområde, utan naturlig kontakt med Stockholms kulturliv i övrigt, t ex muséer, gallerier, mediaföretag, övriga högskolor etc.
- Kommunikationerna är osäkra och har små förutsättningar att bli acceptabla: visserligen kan man anta att turtätheten blir hygglig för pendeltrafiken morgon och kväll, men högskolorna är beroende av goda förbindelser även andra tider för lärare, studenter och övrig personal. Gästlärare arbetar ofta på andra platser inom staden. Studenterna behöver förflytta sig mellan olika högskolor, mellan uppdragsgivare etc. Publiken behöver lätt kunna ta sig till och från utställningar, konserter, föreställningar.
- Lokaler kan antas bli relativt dyra genom nybyggnationen.
- Utbyggnadsmöjligheterna är osäkra och kan i ett inbyggt läge antas bli begränsade: viss överyta tycks finnas i bottenvåningen.
- Förslaget känns - åtminstone i sin nuvarande utformning - alltför sluter, kompakt och tråkigt.
- Det föreslagna Konstcampus ligger på ett gammalt industriområde: markförhållandena uppges ibland vara osäkra pga eventuell förekomst av gamla giftrester mm. Sanering av detta kan antas bli dyrt och ta tid. Samtidigt finns viss osäkerhet huruvida resultatet blir bra.

C Kvarnholmen

Fördelar:

- Förslaget tycks erbjuda de bästa expansionsmöjligheterna.
- Miljön är "spännande" med öns stora höjdskillnader, de gamla industribyggnaderna, ön som port till skärgården.
- Området ligger naturskönt, helt omflutet av vatten, med relativt stora gröna ytor, som man tänker spara (grönyterna är dock inte lika stora som t ex på Gärdet).
- Kvarnholmen erbjuder ett koncentrerat campusområde, vilket ger möjligheter till god koncentration på verksamheten/utbildningen.
- Vid nybygge för Konstfack kan man räkna med helt ändamålsenliga lokaler.
- Goda möjligheter till studentbostäder på Kvarnholmen eller i nära anslutning.
- Planprocessen utlovas bli snabb, dessutom ett snabbt byggande.
- Kommunikationerna utlovas på sikt bli bättre.
- Kommunens positiva inställning.

Nackdelar:

- Det perifera läget: Konstfack är - liksom de flesta av de övriga berörda högskolorna - mycket beroende av ett centralt läge i staden. Närhet till andra högskolor, samarbetspartners, företag, muséer, gallerier etc är av vital betydelse för skolornas verksamhet. Detta gäller såväl den inåtriktade verksamheten (undervisning, projekt etc) som den utåtriktade (utställningar, konserter, föreställningar).
- Kommunikationerna är åtminstone i dagsläget dåliga: frågan är om de konstnärliga högskolorna kan erbjuda ett så stort underlag att de kan bli så mycket bättre? De berörda högskolorna är mycket beroende av goda kommunikationer under stora delar av dygnet för lärare och övriga anställda, för studenterna och för publiken. Möten med publik är nödvändiga inslag i utbildningen genom utställningar, konserter, föreställningar, debatter etc.
- Den föreslagna uppbyggnaden av campus känns i förslaget något sluten, trots den natursköna placeringen. Detta understryks av de ofta inglasade passagerna mellan högskolorna.
- Trots att Konstfack i förslaget placeras på öns platå, tycks höjden av framförliggande byggnader utesluta ordentlig utsikt åt norr. Eventuellt bör man studera en annan placering av Konstfack, t ex på kajen väster om Musikhögskolan.
- Tillgängligheten till kommersiell och annan service är dålig.

- Vid ett nybygge för Konstfack kan kostnaderna och därmed den framtida hyran antas bli höga.

SAMMANFATTANDE BEDÖMNING

Efter granskning av de tre föreslagna lokaliseringsalternativen finner vi att Konstfackområdet utan tvekan är det i särklass bästa förslaget till etablering av ett Konstcampus för de sex konstnärliga högskolorna.

Orsakerna härtill är flera, bl a:

- Det centrala läget. Placeringen inom staden är av vital betydelse för att ge möjlighet att utveckla ett levande kulturellt centrum, ett kraftfält för kreativitet och förnyelse. Konstfack är redan genom lång tradition en etablerad del av Stockholms kulturliv och har skapat en välkänd identitet åt sin del av Gärdet. Konstfack ligger mitt i skärningspunkten för många av sina intressenter och avnämare: Sveriges Radio/TV, Filmhuset, museerna, gallerierna, mediaföretagen. Ingen annan av de föreslagna lokaliseringarna kan tävla med detta läge. En samlad lokalisering av de konstnärliga högskolorna på Konstfackområdet skulle medföra en gynnande och omsevis berikande placering för alla.
- De goda kommunikationerna. Inget annat lokaliseringsalternativ kan mäta sig med Konstfackområdet vad gäller närheten till kommunikationer. Bra förbindelser är väsentliga för att studenter, lärare och övrig personal enkelt skall kunna komma till och från högskolorna. Särskilt studenterna arbetar ofta under dygnets alla timmar. Minst lika viktigt är goda kommunikationer för den publik som skall besöka skolorna vid utställningar, konserter, föreställningar osv.
- En ombyggnad av Konstfack kan ske i den omfattning och i den takt som högskolan själv vill. Den kan genomföras i stort sett oberoende av om och i vilken utsträckning och i vilket tidsperspektiv som de övriga högskolorna etableras inom området.
- En ombyggnad kan antas medföra lägre kostnader såväl för bygget som för den framtida hyran än en helt ny byggnad.
- En mycket fin campusmiljö kan skapas - med bearbetning av föreliggande förslag - genom att gröna gångstråk läggs genom området till Gärdets stora ytor, genom att hela kvarteret öppnas och - helst - genom att byggnationen inte blir för kompakt.

Det näst bästa lokaliseringsförslaget är enligt Konstfacks mening Kvarnholmen med hänsyn till att det

- erbjuder goda möjligheter till expansion i framtiden,
- kan bli ett väl fungerande, koncentrerat campusområde i en naturskön miljö,
- ger Konstfack helt ändamålsenliga lokaler vid genomförande av ett nybygge,
- innebär en snabb planprocess i de kommunala organen, samt
- kan erbjuda närhet till studentbostäder.

Oavsett hur lokaliseringsfrågan för ett eventuellt campusområde för de konstnärliga högskolorna löses, uppstår avsevärda svårigheter att inom givna ramar betala den högre hyra, som såväl ett ombyggnadsalternativ som ett nybygge skulle medföra. Särskilt för olika gemensamma funktioner, såsom bibliotek, restaurang, hörsal mm erfordras ett tillskott av medel. Sådana gemensamma satsningar är samtidigt nödvändiga delar av och karaktäristika för ett samlat campus. Vi menar att en samlad lokalisering av de berörda högskolorna i sig utgör en sådan kreativ kraftsamling, att redan detta utgör ett starkt motiv för att genomföra campus.

Beslut i detta ärende har fattats av högskolestyrelsen i närvaro av ordföranden Bengt-Påhlsson samt ledamöterna Ander, Björk, Dahlin, Kühlhorn, Öhrström, Blomdell och Stahre, suppleanten Berther samt personalrepresentanten Jacobsson. Därför har närvarit administrativa chefen Dahlqvist, arkitekten Brodersen samt planeringschefen Jansson.

På styrelsens vägnar

Johan Bengt-Påhlsson

Björn Jansson

Kjell Johansson

Yttrande

1997-11-27

Dnr 1997/238

Lena Eriksson
Utbildningsdepartementet
Regeringsgatan 30-32
103 33 STOCKHOLM

Yttrandet avser vår rangordning av de tre förslagen, med inskränkningen att det endast rör sig om idéskisser, jämte våra motiveringar härför. Med slutavsnittet vill vi ytterligare understryka behovet av och motivera campusidén.

Alternativa möjligheter för samlokalisering av de sex konstnärliga högskolorna i Stockholm (remiss 97-11-07)

De konstnärliga högskolorna har i olika konstellationer de senaste 4 - 5 åren diskuterat möjligheterna till en samlokalisering i ett campus. KMH har alltså tidigare övervägt de nu redovisade förslagen och då kommit fram till att Konstfacksområdet är det bästa alternativet för en sådan lokalisering. Denna ståndpunkt har sedan inte ändrats.

Motiveringar

Konstfacksområdet:

- Detta alternativ har den viktiga fördelen att finnas i närområdet till
- musikinstitutioner (Konserthuset, Operan, Radio- TV, mm)
 - andra utbildningsinstitutioner (SU, KTH, ..)
 - kyrkor (för organistutbildningar)
 - övriga kulturinstitutioner
 - ett stort antal mediaföretag

Dvs institutioner som är, eller kommer att bli viktiga samarbetspartners för våra studenter och lärare. Vidare medför detta läge att KMH befinner sig i samma område som nu.

Andra givna fördelar är det centrala läget och fungerande kommunikationer.

Då det publika mötet är en viktig del av verksamheten för musiker är detta en väsentlig förutsättning.

I detta område (Gärdet, Frihamnen, Östermalm) etableras också alltför företag med anknytning till IT och underhållning, alltså tänkbara samarbetspartners till deltagarna i ett konstnärligt campus.

Beträffande det nya arkitektförslaget:

KMH förutsätter förutom att särskild uppmärksamhet ägnas de rent arkitektoniska frågorna det även sker en verksamhetsanpassning av byggnaderna samt att hyresnivån är rimlig i förhållande till verksamheten vid tiden för inflyttning.

Kvarnholmen:

Detta alternativ är avsidet beläget (framför allt i det "kulturella Stockholm"), samt har dåliga kommunikationer. Detta medför att det blir svårt eller omöjligt att få publik att komma till föreställningarna. Ett problem som kan bli kännbart är att få speciallärare/gästlärare (med få timmar) att åka hit.

Samma sak gäller studenter som går flerämnesutbildningar, de får onödigt långa restider.

Eftersom det i detta fall rör sig om att bygga om gamla industribyggnader vill vi framhålla att all erfarenhet säger att det är olämpligt och dyrt att försöka bygga om fastigheter byggda för annat än musik till en så för fastigheten krävande verksamhet som musikutövning på högsta nivå.

Fördelen är att det har kort genomförandetid bl a tack vare en positiv inställning från kommunens sida.

Hammarby Sjästad:

Detta lokaliseringsförslag har förutom ovan nämnda problem för publik, studenter och lärare, dessutom nackdelen med den stora osäkerheten i tidplanen för området.

Med tanke på att ett så stort projekt som Hammarby Sjästad säkerligen innehåller förseningar, kan man inte bortse från risken att även campusbygget försenas på ett oacceptabelt sätt.

Sammanfattningsvis:

KMH:s rangordning av förslagen är densamma som ordningen i vilken de behandlats.

Alla tre förslagen innehåller skönhetsvärden, de kan också betecknas som i sig "riktiga" campus.

Det är framför allt bristerna i kommunikationerna till Kvarnholmen och Hammarby Sjöstad som varit avgörande i valet av rangordning.

Vid en analys av den närmaste regionen, med hänsyn tagen till likartad eller kompletterande verksamhet, finner man att Konstfacksområdet är långt bättre rustat.

Den kunskap och kompetens som finns i ett campus finner här avnämare i näraliggande verksamhet, m.a.o. studenterna finner arbete.

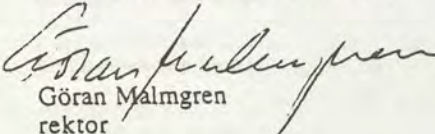
För KMH är det viktigast att snarast få tillgång till ändamålsenliga (=verksamhetsanpassade) lokaler som dessutom löser bristen på lärararbetsplatser och övningsrum för studenter.

Historieskrivningen visar att det är svårt att skapa enighet bland de sex konstnärliga högskolorna för ett specifikt projekt.

Trots detta menar KMH att det är nödvändigt att försöka skapa detta campus av flera skäl, förutom de som angavs i skrivelsen från rektorskonventet 1/10-93, även:

- dagens och morgondagens studenter behöver de resurser ett sådant campus får
- högskolans så kallade "tredje uppdrag"
- konkurrensskäl
- kunna utnyttja de skalfördelar det ger att vara stor med avseende på konstnärliga utbildningar.

Beslut i detta ärende har fattats av

Göran Malmgren
rektor

OPERAHÖGSKOLAN

YTTRANDE

Stockholm 1997-11-27

Lena Eriksson
Utbildningsdepartementet
Regeringsgatan 30 - 32
103 33 Stockholm

Alternativa möjligheter för samlokalisering av de sex konstnärliga högskolorna i Stockholm.

Operahögskolan (OH) har 1997-11-07 tagit del av lokaliseringalternativ och kapitelutkast till utredningen om samlokalisering och eventuell verksamhetsmässig integrering av de konstnärliga högskolorna i Stockholm.

Vad gäller faktauppgifter i utkast till kapitel 2, 3 och 4 i betänkandet har vi ingenting att erinra.

I augusti 1994 yttrade sig OH till 1994 års Stockholmskommitté om de vid den tidpunkten aktuella lokaliseringalternativen Södra Hammarbyhamnen och Kvarnholmen. Av dessa båda framstod då Kvarnholmen som det mest intressanta för vår del. ("Kvarnholmens fantasieggande bebyggelse, läget vid inloppet till Stockholm och dess topografi ger utrymme för vision och perspektiv")

Några månader senare, i november 1994, svarade OH på betänkandet Kronan Spiran Äpplet - En ny struktur för högre utbildning i Stockholm. OH ansåg det angeläget att även granska andra alternativ med inriktning på snabbare genomförande. Vidare hette det i vårt remissvar, att "förutsättningarna för eventuell samlokalisering av de konstnärliga högskolor som starkast redovisat behov av ändrade lokalförhållanden bör undersökas".

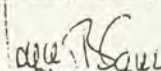
Rektorer för de fyra högskolorna med mest akuta lokalproblem började 1995 diskutera en eventuell samlokalisering till Konstfackstomten (kvarteret Tre Vapen 2) med Akademiska Hus i Stockholm AB. OH var en av dessa högskolor och vi visade därigenom att vi såg den lokaliseringen som en alternativ lösning.

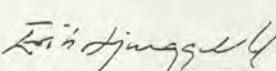
Lokaliseringalternativen diskuterades på sammanträde med högskolestyrelsen 1997-11-17. Med utgångspunkt från det underlag som stått till förfogande har det, med begränsad tid, varit omöjligt att företaga objektiva jämförelser mellan de presenterade alternativen. Den allmänna uppfattningen är att en lokalisering till ett campus inte nödvändigtvis är den bästa lösningen på OHs lokalproblem. Det primära är att OH erhåller ändamålsenliga lokaler.

I dag är fortfarande Kvarnholmen och Konstfack de mest intressanta ur vår synpunkt. Under de diskussioner som förts på OH har alternativet Hammarby Sjöstad rönt begränsat intresse.

Avslutningsvis vill vi återigen understryka, att vi förutsätter att eventuellt ökade lokalkostnader inte påverkar förutsättningarna för att bedriva en kvalitativ undervisning.

Med vänlig hälsning

Jonny Blanc
Rektor

Erik Ljungqvist
Adm chef

Teaterhögskolan i
Stockholm (TH)
Benny Jonsson

1997-11-17

Campusutredningen, K 97

Alternativa möjligheter för samlokalisering av konstnärliga högskolor.

Remiss 1997-11-07 från campusutredningen, K 97

Med anledning av utredarens begäran om synpunkter på de tre utvalda förslagen till placering av ett eventuellt framtida campus för de konstnärliga högskolorna i Stockholm vill Teaterhögskolans styrelse framföra följande.

Inledningsvis kan vi inte avstå från att framhålla att TH:s grundläggande inställning beträffande förslaget att infoga TH i ett gemensamt campus för samtliga konstnärliga högskolor i Stockholm inte har förändrats. Den inställningen har utredningen tydligt fått sig redovisad dels i tidigare remisser i denna fråga dels i de överläggningar som skett mellan TH:s styrelse och utredaren som en del av det nuvarande utredningsarbetet. För att uttrycka det milt ser vi alltså mer än skeptiskt på att det skulle finnas några fördelar som tillnärmelsevis skulle uppväga de pedagogiska, konstnärliga, praktiska och ekonomiska nackdelar för TH som uppenbart vidlåter förslaget. När vi nu ser de tänkbara lokaliseringsalternativen tvingas vi dessvärre konstatera att våra farhågor snarare förstärks än reduceras.

En grundläggande invändning mot de tre alternativen är det utrymme som skulle stå till TH:s förfogande. TH har idag 5 977 kvm som tillgodoser skolans behov vad avser undervisning, administration och spel inför publik. Lokalerna har under en lång period successivt anpassats till verksamhetens behov. Akademiska Hus AB har under de tre senaste åren investerat 4 mkr i upprustningar och skolan har självt via bla lån svarat för 1,5 mkr. Genom dessa ombyggnader och renoveringar har man nu tillgång till två relativt stora scener med nödvändiga, anslutande biutrymmen samt en ljudstudio.

Skillnaden mellan TH:s nuvarande lokaltillgångar och det i förslagen schablonmässigt beräknade 3 600 kvm beror dels på att vissa lokaler ses som sk campusgemensamma dels att kommunikationsutrymmen för publik lyfts ut ur lokalprogrammet. Det är en för TH oacceptabel lösning. Delar av den sk kommunikationsytan används av TH i verksamheten som foajéer till scenerna, omklädningsrum och som entréer vid interna uppspel. TH har behov av en permanent tillgång till två stora scenlokaler med acceptabla biutrymmen,

Teaterhögskolan i
Stockholm (TH)
Benny Jonsson

1997-11-17

vilket är en absolut nödvändig förutsättning för att planeringsmässigt klara av de konstnärliga och pedagogiska behoven och mötet med en publik. Skall man tillgodose TH:s behov i de föreliggande förslagen är det vår bedömning att man måste öka lokaltilldelningen för TH med minst 500 kvm med åtföljande ekonomiska och utrymmesmässiga besvär. Den resterande skillnaden mellan nuvarande och föreslagna lokaler kan hänföras till viss överkapacitet på kommunikations- och biutrymmen som möjligen kan elimineras även om den nuvarande rymden i skolans lokaler måste betraktas som en positiv miljö- och trivselsfaktor.

Det är svårt att se att något av de tre förslagen i utredningsmaterialet skulle ge möjlighet till den utökning av lokalprogrammet som ovanstående resonemang ger anledning till. Det minskar inte heller de ekonomiska problem som en jämförelse mellan kostnaderna för TH:s nuvarande lokaler och en nybyggnation ger anledning till.

De ekonomiska konsekvenserna för TH av inordnandet i ett nybyggt campus är ju, som framgått av tidigare remisser och skrivelser, ett annat viktigt argument mot förslagen. Om hyreskostnaden för nya lokaler skall baseras på självkostnadsprincipen och dessa kostnader skall täckas inom nuvarande budgetramar för skolan måste ett genomförande av förslaget innebära antingen en kraftig sänkning av lokaltillgången eller en väsentlig överföring av utbildningsmedel tills lokalkostnadstäckning i skolans budget. Direktiven till utredningen minskar inte våra farhågor för att så blir fallet. Eftersom skolan redan har fullgoda lokaler och trots begränsade resurser befinner sig i en positiv pedagogisk och konstnärlig utveckling har vi svårt att se det förenligt med vårt styrelseuppdrag att värna om skolans utbildning att tillstyrka en överflyttning till ett gemensamt campus. Bakom motiven för denna uppfattning står inte bara högskolestyrelsen utan en enig lärarkår och en enig studentkår.

Trots denna grundinställning har vi på utredarens begäran vägt de tre förslagen mot varandra och vill då framhålla följande.

Konstfackområdet synes genom sin ytbegränsning direkt olämpligt. Att lösa bristen på yta genom att förlägga en stor del av verksamheten under jord är lösningar vi bestämt måste avvisa. Visserligen kräver teaterlokaler möjlighet till mörkläggningsmen att så radikalt lösa det problemet som att lägga de centrala och kontinuerligt använda undervisningsrum som utgörs av scenerna under markytan är helt oacceptabelt. Skolan har ett ansvar framför allt för eleverna men också för en rimlig arbetsmiljö för lärare och övrig personal. Vi har svårt att se hur den dispensansökan till Arbetskyddsstyrelsen, som är nödvändig för kontinuerligt arbete under jord, skall se ut. I den mån man överhuvudtaget kan se Konstfackområdet som ett förslag placerar vi det alltså på sista plats.

Kvarnholmen är genom sin isolering och jämförelsevisa otillgänglighet inte särskilt lämpligt för TH. Skolan har ett behov av en nära och kontinuerlig

Teaterhögskolan i 1997-11-17
 Stockholm (TH)
 Benny Jonsson

kontakt med ett omgivande levande samhälle och en publik utöver de yrkesmässigt intresserade. Man behöver också en snabb och säker kommunikation för de aktiva och på teaternas yrkesverksamma skådespelare och regissörer som är den nödvändiga basen bland scenframställningslärarna. Både dessa behov är sämst tillgodosedda i detta alternativ. Dessutom synes de befintliga lokalernas utformning samt utrymmet för nybyggnation göra det svårt att tillgodose skolans lokalbehov ens inom den begränsade schablonramen i lokalprogrammet. Detta sammantaget gör att vi placerar förslaget om Kvarnholmen på andra plats.

Hammarby Sjöstad synes oss vara det minst dåliga av de presenterade förslagen. De allmänna invändningarna beträffande ekonomi och ytor kvarstår, men utvecklingsmöjligheterna av det förslaget synes oss störst. Man har en närhet till en levande stadsmiljö och kan bättre än i de andra förslagen ge utrymme för kompletteringar och justeringar som en eventuell framtida utveckling av det preliminära förslaget kommer att leda till. Dessutom - den relativa närheten till TH:s nuvarande lokaler - gör att man med lite god vilja kan hitta både en rationell, praktisk och ekonomisk lösning, där TH i sin nuvarande utformning och placering betraktas som en västlig utpost i ett framtida konstnärligt högskolecampus i Hammarby Sjöstad. Man är ju på ett rimligt cykelavstånd till centrum i ett sådant campus. TH:s styrelse placerar alltså Hammarby Sjöstad i första rummet bland de presenterade förslagen.

Avslutningsvis vill vi ifrågasätta det logiska i de grundläggande förutsättningarna för utredningen. Man hävdar att tanken med ett sammanhållet campus för de konstnärliga högskolorna i Stockholm är så viktig att även de skolor som ser nackdelar med förslaget bör tas med i gemenskapens intresse. Samtidigt undantar man redan från början Konsthögskolan från gemenskapen, tydligen för att Konsthögskolan nyligen fått sina lokalbehov tillgodosedda. Är det för att TH haft sin tillfredsställelse och relativt billiga lokallösning något längre som man inte vill tillämpa samma resonemang för vår verksamhet.

I debatten kring campusfrågan har framskyttat synpunkter på att TH skulle ha några isolationistiska skäl till sin negativa inställning till att ingå ett campus. Inget kan vara mer felaktigt. Utredningen har tillgång till det förslag "En ny teaterhögskola och en ny film-och mediehögskola", som TH:s styrelse utarbetat. Där framförs tankar om en mera samlad teaterutbildning i Stockholm. Utgångspunkten för en sådan utveckling måste vara konstnärliga och pedagogiska och de lokalmässiga konsekvenserna måste då ses som en följd av den diskussionen. TH:s styrelse kan förvisso se fördelar med ett lokalt nära samband med framför allt DI:s teateravdelning, men inte så stora fördelar att de föranleder beslut att lämna skolans nuvarande lokaler.

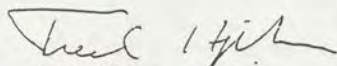
Samtidigt är vi väl medvetna om att DI:s teateravdelning brottas med stora lokalproblem. Vill man hitta en bra lösning för ett framtida lokalmässigt närmande av DI:s och TH:s verksamheter vill TH:s styrelse i stället aktualisera ett tidigare väckt förslag att utnyttja möjligheten att bygga i kvarteret Van Der

Teaterhögskolan i
Stockholm (TH)
Benny Jonsson

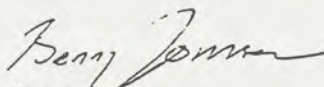
1997-11-17

Huff i direkt anslutning till TH:s nuvarande lokaler. Där skulle ett rimligt stort campus med tonvikt på teaterkonsten kunna utvecklas. Hamnar dessutom de övriga konstnärliga högskolorna i Hammarby Sjöstad har ju dessutom den västliga flanken av utredningsdirektivens konstnärliga campus förstärkts.

Beslut i detta ärende har fattats vid högskolestyrelsens sammanträde 1997-11-17. Närvarande har varit Fred Hjelm, rektor, ledamöterna Suzanne Askelöf, Lars Edström, Benny Fredriksson, Lilian Grassman, Mats Johansson, Leif Nylén, lärarrepresentanterna Gösta Bredefeldt och Karin Rudfeldt, studeranderepresentanterna Fredrik Evers och Zara Zimmerman samt de fackliga observatörerna Gunilla Borgström (SACO/DIK), Rolf Ekelund (Lärarförbundet) samt Sven-Olof Bergqvist (ST-ATF)

Fred Hjelm

Benny Jonsson

Statens offentliga utredningar 1998

Kronologisk förteckning

1. Omstruktureringar och beskattning. Fi.
2. Tänder hela livet
– nytt ersättningssystem för vuxentandvård. S.
3. Valfärdens genusansikte. A.
4. Män passar alltid? Nivå- och organisationsspecifika processer med exempel från handeln. A.
5. Vårt liv som kön. Kärlek, ekonomiska resurser och maktdiskurser. A.
6. Ty makten är din ... Myten om det rationella arbetslivet och det jämställda Sverige. A.
7. Översyn av rörelse- och tillsynsregler för kollektiva försäkringar. Fi.
8. Alkoholreklam. Marknadsföring av alkoholdrycker och Systembolagets produkturval. S.
9. Integritet – Effektivitet – Skattebrott. Fi.
10. Campus för konst. U.

Statens offentliga utredningar 1998

Systematisk förteckning

Socialdepartementet

Tänder hela livet

– nytt ersättningssystem för vuxentandvård. [2]

Alkoholreklam. Marknadsföring av alkoholdrycker och

Systembolagets produkturval. [8]

Finansdepartementet

Omstruktureringar och beskattning. [1]

Översyn av rörelse- och tillsynsregler för kollektiva försäkringar. [7]

Integritet – Effektivitet – Skattebrott. [9]

Utbildningsdepartementet

Campus för konst [10]

Arbetsmarknadsdepartementet

Välfärdens genusansikte. [3]

Män passar alltid? Nivå- och organisationsspecifika processer med exempel från handeln. [4]

Vårt liv som kön. Kärlek, ekonomiska resurser och maktdiskurser. [5]

Ty makten är din ... Myten om det rationella arbetslivet och det jämställda Sverige. [6]

FRITZES

POSTADDRESS: 106 47 STOCKHOLM
FAX: 08-690 91 91, TELEFON: 08-690 91 90